Sene: 4, Cilt: XII, Sayı: 206 19 Nisan 1958

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt XII, Sayı 206

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7

Tel: 18998 P. K. 582 - Ankara

İdare:

Denizciler Caddesi 88/B

Rüzgarlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya ADEMHAN

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

Karikatür:

TURHAN

Fotoğraf

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
Ege AJANSI
ASSOCIATED PRESS

Klişe:
Ankara Klişe

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

Abone şartları:

8 aylık (12 nüsha): 8 lira
6 aylık (25 nüsha): 16 lira
1 senelik (52 nüsha): 32 lira

Dizildiği ve Basıldığı yer:

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih: 17.4.1958

Kapak resmimiz:

Halim Büyukbulut

Tuzluya mal olan espri!

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Bu hafta okuyacağınız AKİS şu elinizdeki hale gelinceye kadar, üç, dört defa plân ve mizanpaj değiştirmek zorunda kaldık. Mecmuamızın bağlandığı Çarşamba gecesi ise imkânların elverdiği son dakikalara kadar İstanbul üniversitesinde cereyan eden hâdiselerin en son safahatım da alabilmek için telefon basında bekledik. Şu son bir kaç hafta içinde, Türkiyenin hemen dört bir köşesine yayılmış olan istihbarat kadromuz İçinde en çok yorulan ekip, İstanbul ekibimiz oldu. Zira son haftaların hâdiselerinin hemen kısmı küllisi Istanbulda cereyan etti. İstanbul İstihbarat kadromuz ise bunları okuyucularımıza en etraflı şekilde duyurabilmek için cidden canla başla çalıştı. Bilhassa bu hafta içinde, gece yarılarından sonra bile haber kovalayan arkadaşlarımız oklu. En akla gelmedik insanlarla temas edildi. Çeşitli fikirler, mütalâalar dinlendi. Kübalı daha doğrusu Üniversite- hâdisesinin en bilinmedik, en enteresan taraflarını verebilmek için talebe muhitlerinde dolaşıldı. Senato üyesi olan ve olmayan hocalarla temas edildi. Kübalının Üniversite Senatosunca cezalandırılması kararına muhalefet edenlerle olduğu kadar, muvafakat edenlerle de görüşüldü. Gerek muvafakat, gerek muhalefet edenlerin niye böyle hareket ettikleri araştırıldı. İktidar çevrelerinin ve bu çevrelere yakın bazı organların tutumları takip edildi. Velhasıl, şu son bir hafta İçinde Istanbulda mühim olarak ne olmuşsa hepsinin teker teker ve en ince noktalarına kadar tesbiti İçin arkadaşlarımız son dakikalara kadar uğraştılar. Fotoğrafçımız Üniversite hâdiselerine alt resimleri zamanında yetiştirebilmek için türlü güçlüklere katlandı. Bu arada İstanbula kısa bir seyahat yapan Başyazarımız Metin Toker de İstanbulda hâdiseleri daha yakından müşahede-etmiş olarak bu haftaki HAFTANIN İÇİNDEN başlıklı yazısını Kübalı meselesine tahsis etti.

İstanbuldaki hâdiseler yalnız Kübalı ve Üniversite meselesine İnhisar etmiyordu. Bunun yanı başında gene İstanbul ekibimizi günlerce uğraştıran bir başka hâdise daha cereyan etti. Basın gene bir mahkûm vermişti. Türkiyede ikinci defadır ki, siyasi karikatür yaptığı İçin bir basın mensubu cezaevine sokuluyordu. Hem de, daha birincisi -Ratip Tahir Burak- içerde yatarken. Artık bundan sonra 11 Nisan tarihi karikatüristler için bir uğursuz gün olarak hatırlanacağa benziyordu. Zira geçen sene Ratip Tahir Burak, bu sene de Halim Büyükbulut 11 Nisan günü tevkif edilmişler ve garip bir tesadüf eseri olarak da aynı cezaevine, Paşakapısı cezaevine sokulmuşlardı. Bu hafta kapağımızda yer alan .Halim Büyükbulut kimdir? Büyükbulutun tevkifine kadar bu isimde bir karikatüristi, Türkiyede kaç kişi tanırdı? Herhalde pek çok kişi değil. Zira Halim Büyükbulut, ne bir büyük karikatüristtir, ne bir deha, ne de normal hayatı ile haftanın adamı olacak birisi. Ama ne var ki, Halim Büyükbuluta yerilen ceza, işlediği İddia edilen cürme göre o derece nisbetsiz, o derece büyüktür. Sırf bu hususu tesbit ve basın Kanununun müeyyidelerinin ağırlığım bir kere daha gözler önüne serebilmek için bu genç adamı h a f t a n ı n kapağı olarak seçtik. Bundan sonra Halimin karikatürist ' arkadaşları ne zaman Panayotun lokantasına gitseler, İster İstemez Halimi hatırlıyacaklar ve fıçı şarabıyla doldurulmuş bardaklarını avuçlarında daha sıkı (utarak, "zavallı Halim" diye göğüs geçireceklerdir. Hepsi de hatırlayacaklardır ki, kalemleri yahut fırçaları ile çekecekleri her çizeri içki. en azından bir yıl hürriyetlerinden olmak tehdidi ile karşı karşıyadırlar.

Beri yanda. Halim Büyükbulutun hapis edilmesi hâdisesinin bir başka cephesi daha vardı. Büyükbuluta mahkûm eden hâkimler, onun karikatürünü neşreden Ulusu da mahkûm etmişlerdi. Türkiyede Muhalefetin 1 numaralı organı olan Ulus,, hiç, değilse bir ay. susturuluyordu. Elbette ki bunun tesirleri ve akisleri geniş olacaktı, Elbette ki, tam bu kapanma kararının yürürlüğe girdiği günlerde bir kongre dolayısı ile Ankarada toplanmış olan. Dünyanın belli başlı hukuk otoriteleri, gazete kapatma kararı karşısında hayrete düşecekler, birbirlerine "hâlâ gazete mi kapatılıyor?'' diye soracaklardı. Onlar Türkiyenin bundan on İtti sene evvel demokrasi cephesine iltihak ettiğini duymuşlardı. Bir demokrasi rejimi içinde yaşayan Ur memlekette bulunduklarına inanıyorlardı. Elbette ki yabancı gazeteciler ve ajans muhabirleri, demokrasi dünyasındaki bu cidden eşine ender rastlanır kararı hayret ve şaşkınlık içinde mensup oldukları gazete ve ajanslara telleyeceklerdi. Hür Dünya basını, Türkiyede bir gazete daha kapatıldı, bir gazeteci daha hapla atıldı dive yazacaktı. Hayret edilmesi gereken, bu haberi büyütenler; allayıp pullayıp gazetelerine, ajanslarına verenler değil, bizzat bizdik.

Saygılarımızla
AKİS

D. P.

Yeni sistem peşinde

Bu haftanın başlarında Ankarada, D. P. çevrelerinde, bütün dertler den kurtulma çaresi olarak yeni bir sistem gösteriliyordu. Galiba İktidar, eline taze bir Kristof Kolomb yumurtası geçirmişti. Doğrusu istenilirse sistemin ne tazeliği, ne yumurtalığı vardı. Bu, adına "prezîdansiyel sistem" denilen ve icranın bütün selâhiyetlerini tek elde toplayan, Demokrasi ananesine malik memleketlerde geniş bir Demokrasiye, Demokrasi ananesine malik ol mayan memleketlerde koyu bir to-

Adnan Menderes
Reisiiktidar

talitarizme götüren usuldü.. İcranın başındaki zat, teşrii Meclisten başka şekilde seçilecekti. Tıpkı Amerikada olduğu gibi.. Mesai arkadaşlarını Meclisin dışında tâyin edecekti. Meclise karşı da, tek başına mesul bulunacaktı. Bir Cumhurbaşkanı gibi değiştirilmez, bir Başbakan gibi selâhiyet sahibi olacaktı. Böylece, zannediliyordu ki, rahata kavuşulacaktı.

Doğrusu istenilirse böyle bir temayül, D. P. nin muayyen bir çevresinde Uzun zamandan beri vardı, İcra daima teşrii Meclisten şikâyetçiydi. Bir Anayasa değişikliğinde o yolun tutulacağı ileri sürülüyordu. Fakat başkentte bugünlerde esen hava, öteki havadan farklıydı. Prezîdansiyel sistem, tek çıkar yol olarak gösteriliyordu. Yapılan edebiyat iyiydi, Propaganda devam ediyordu, kuyrukların ötesinde bir refahın yattığı hâlâ tekrarlanıyordu. Ama bunlar, tesir ve inandırma kıymetini kaybetmişti. O kadar ki, bizzat söyleyenler inanamıyorlardı. önümüzdeki seçimlerde ise, bugünkü seçim kanunuyla dahi bir D. P. zaferini en nikbinler beklemiyorlardı. Halkın memnuniyetsizliği hiç kimsenin meçhulü değildi, İşte, yeni hava böyle bir kon. jonktür içinde estirilmeye başlanmıştı.

Başlıca şikâyet

Bu haftanın başında, Başbakan Adnan Menderesin Üniversite hâdiseleri üzerine alelacele İstanbula gitmesinden önce bir çok milletvekili Başbakanlıkta göründü. Binada, kabine toplantılarına ayrılan odada D. P. Genel tdare Kurulu içtima halindeydi. Milletvekilleri Meclisin tatilinden önce yurdun muhtelif yerlerine, bilhassa kendi seçim bölgelerine gitmişler, taze havadisle gelmişlerdi. Müşahidlerini bir raporla Genel İdare Kuruluna bildiriyorlardı. Haberler iyi değildi. Halk, memnun olmaktan uzaktı. Her yerde darlık ve sıkıntı vardı. Milletvekilleri 1 numaralı şikâyet mevzuu olarak bunları gösterdiler. İktisadi vaziyetin düzeltilmesi, hatadan dönülmesi, lâzımdı. Bunun daha fazla devamına imkân yoktu. Görülmemiş Kalkınmaya inanan hemen hemen kalmamıştı. Gerçi bereketli bir mahsul yılı İdrak edeceğimiz anlaşılıyordu ve bu, milletçe sevinilecek bir hâdiseydi. Fakat o dahi, seçmenin yüzünü güldürmiyecekti.

İşin kötüsü şuydu ki, iyiye gittiğimize dair bir inanç mevcut değildi. Karamsarlık ruhları sarmıştı. Tabii bazı Demokrat milletvekilleri etraflarına pembe gözlüklerle bakmış olduklarından vaziyeti başka türlü görmüşlerdi. Ama D. P. Genel İdare Kurulunda beliren inanç, iktisadî vaziyetin D. P. için en büyük endişeyi teşkil ettiği kanaati oldu. Ta, külliyetli bir dış yardım lâzımdı, ya da şu sıralarda petrolün Türkiyede fışkırması.. Başka bir çare ufukta belirmiyordu. Daha doğrusu, bugünkü sistem içinde başka bir hal çaresini DP. nin yüksek çevreleri kabil görmiyordu. Dış yardım veya petrol ise, hep beklenen Hızırdan başka bir şey değildi. İkisi de. pek gayriciddi bir ihtilal olarak mütalâa, edilecek hakleydi.

İktisaden iyiye, son derece sevimsiz tedbirler almadan gitmek hayaldi. Son derece sevimsiz tedbirler ise. Grupta yeni bir 1955 sonbaharı yaratabilirdi ve bu sefer lider vaziyete hâkim olmayabilirdi. İktidarı C. H. P ye vermek. İktidar D. P, deyken düşmenin yanındâ hic bir şey değildi. O takdirde, lider gayet iyi biliyordu ki, en yakın arkadaşları başta olmak üzere bugün kendisini hararetle alkışlayan herkes bütün kabahati kendi sırtına yükliyecektir ve başına dert açmakta yarışacaktır.

Parti içinde ihtilâflar

Yurt turnesinden dönen milletvekilleri başka bir hususu daha müşahede etmişlerdi. D. P. teşkilâtının başında bulunanlar çevrelerinde sevilmiyorlardı, tutulmuyorlardı. İdealist Demokratlar, 1946 Demokratları ya başka partiye geçmişlerdi, ya da köşelerine çekilmişlerdi. Onları yeniden cezbctmenin yolu, 1946 vaadlerinın tahakkuku yoluna sapmaktı. Mütemadiyen gazeteci hapseden, Mütemadiyen Üniversite hocasıyla uğraşan, partizan idarenin acı örneklerini veren bir İktidar, elbette ki 1946'da D. P. nin memlekete vaad ettiği İktidar değildi.

İsmet İnönü
1 Numaralı aday

O zaruret de mükemmel şekilde anlaşılıyordu. Sıkmanın sonu yoktu. Sıktıkça huzursuzluk artıyordu. Bilâkis, geniş bir müsamaha'ya lüzum vardı. D. P. nin aynı çevreleri, bugünkü sistem İçinde onu. da imkânsız buluyorlardı. Çok şikâyet birikmişti. Kapıları açmak, hele ilk zamanlarda muazzam bir şikâyet yağmuruna tahammül etmek demekti. İade edilecek hürriyetler .muhakkak suistimal edilecekti. 1950de de öyle olmamış mıydı? D. P. buna dayanamamış, hürriyetleri kullanma âdabının tabii mecrasına girmesini bekliyecek, biraz daha sabredecek yerde eline sopayı almıştı. Şimdi yanlış hareket edilmiş olduğu görülüyordu."Ama. bugünkü sistem -düşmek tehlike. si büyük olan sistem- böyle bir tecrübeyi göze alacak cesareti vermiyordu.

O halde, prezîdansiyel sisteme geçmek lâzımdı. Prezîdansiyel sistem,

Haftanın içinden

Şahıslar ve Müesseseler

Metin TOKER

İstanbul Üniversitesi Senatosunun son kararı bir çok kimsede hayal kırıklığına yol açtı. Orada burada duyuluyor: "Canım, Üniversite de böyle çıktıktan sonra." Karar, daha iyi bir hayat için yapılmakta olan mücadelenin azmini zedeledi. Zaten böyle hareketlerin asıl zararlı tesiri budur. Cemiyete bir nemelâzımcılık, bir sünepelik, bir çekingenlik aşılar ve bu, bir müddet sürüp gider. Gerçi sonra tabiat, kanununu yürütür, bir, cereyanı tersine akıtmak kabil olmadığından terakki yolunda kütleler tekrar harekete geçer. Ama o daha iyi hayat, kaybolan zaman nisbetinde gecikir.

Aslında, İstanbul Üniversitesi Senatosunun son kararı böyle bir hayal kırıklığı yaratmamalıydı. Yani, ne olacaktı? Bir cemiyet ki temel müesseselerinin hiç biri, müessese olarak vazifesini yapamayacaktır, bir Üniversite müessesesi vazifesini yapacaktır. Elbette buna imkân yoktur. Bir elmanın yarısının öteki yarısından pek farklı bulunduğu şimdiye kadar görülmemiştir.. Üniversiteyi temsilen . sayın Rektör Ali Tanoğlu vaktiyle Temyizi temsil eden sayın Bedri Kökerden farklı düşünceye sahip olmayacaktır, değişik tavır takınmayacaktır, başka fikir söylemeyecektir, nihayet muayyen hâdiseler karşısında aynı reaksiyonu göstermemezlik etmeyecektir. Tabiatı eşyanın icabı budur. İnsan, hayal etmezse, hayal kırıklığına uğramaktan kendisini korur. Bugün realist olmaya, her zamandan fazla muhtacız.

Realist gözle bakıldığı zaman ise Kübalı hâdisesi, doğması ve gelişmesi itibariyle ümitsizlikten ziyade, ümit verecek mahiyettedir. Şayın Millî Eğitim Bakanının şikâyet dolu sözleri halâ kulaklardadır: "Bu Üniversite hocaları tek parti devrinde pek âlâ susuyorlar, itirazı hatırlarından geçiniliyorlardı; şimdi niçin konuşuyorlar?" ' Sebebi basittir: Artık tek parti devrinde değiliz de, ondan..

Hayal kırıklığına kapılmak kolaydır. Hepimiz isteriz ki her şey,. hemen arzulandığı gibi olsun. Olmayınca üzülüyoruz. Başka memleketlere bakıyoruz; kalbimiz gıptayla doluyor. Oralardaki temel müesseselerin ölçüleri bize son derece tabii geliyor. Bu müesseselerin kendilerine, haklarına vaki tecavüzleri nasıl defettiklerini İbretle görüyoruz. Adalet müessesesi, Basın müessesesi, Üniversite müessesesi.. Parti grupları.. Cemiyetler.. Hepsi, şahıs mücadelesine ihtiyaç göstermeyecek bir şuura sahip. Kahramanlar devri oralarda çoktan geçmiş. Bir Fransız Kübalı yok, Fransız Üniversitesi var. Bir İngiliz Hamdi Öner yok, İngiliz Adaleti var. Bir Amerikan Ratip Tahir yok, Amerikan basını var. İcra, o müesseselerin haklarını kısmaya teşebbüs etti mi karşısında doğrudan doğruya müesseseyi buluyor. Bizde ise, işte İstanbul Üniversitesinin son kararı!

Ama böyle düşünmek, hakikatlerin yarısını görmemek olur. Doğrudur. Müessese şuuru henüz teşekkül etmiş değildir. Peki, kendilerini ortaya atan insanların, şahısların her gün adetçe arttığına, bu insanlara, bu şahıslara cemiyetin müzaharetinin her gün kuvvetlendiğine ne demeli? Kendilerini ortaya atanların, reva görülen muamele karşısında sinmeyip, aksine, çelikleştiklerini farketmemeli miyiz? Bir "münevver haysiyeti" nin hayırlı bir mikrop gibi bünyemize yerleşmeğe başladığım nasıl hissetmiyebiliriz? Demokrasinin hakiki teminatım teşkil edecek olan müesseseler bu yoldan vücut bulacak, gelişecektir.

Vaziyet hakikaten korkunç olurdu: Eğer umumi efkâr, cereyan edenler karşısında alâkasız kalsaydı. Etrafınıza şöyle bir bakınız; umumi efkâr alâkasız mıdır? Asla. İktisadi sıkıntıların, maişet endişesinin had hale gelmesine rağmen gazeteler en mühim haber olarak Kübalı hâdisesini gösteriyor, başlıklarını ona tahsis ediyorlar. Başlarını kuma gömme meraklıları dişlerini hınçla gıcırdatır, yumruklarını sıkabilirler. "her şey bu basının yüzünden oluyor" diyebilirler. Ama basın bir alâkayı doğurmaktan çok, aksettirir. Halk Kübalıyla ilgilendiği içindir ki basın Kübalıyı bir mesele saymaktadır. Aksini sanmak, insanı yanlış hükümlere götürür. Radyolar günler ve geceler sayın Prof. Hüseyin Nail Kübalının haksız bulunduğunu, hem de bir Senato kararım mütemadiyen tekrarlayarak ilân etti. İktidarın gazeteleri ateş püskürdüler. Netice? Umumi efkâr sayın hocayı değil, onu mahkum edenleri mahkûm etti.

Evet, istikbale ümitle bakmamak İçin bir sebep yoktur. Sadece Kübalı meselesi bu milletin rejim olarak Demokrasiyi seçmiş olduğunun delilidir. Bayın Profesörü her sahada başkaları mutlaka takip edecektir. Ta. müesseseler kurulun, şuur kazanıp bu ağır yükü şahısların omuzlarından alacağı güne kadar.

emniyet demekti.

Kafadaki tasavvurlar

Doğrusu istenilirse henüz ortada olan bir "hava yaratana gayreti" nden başka şey değildi. Prezidanşiyel sistem, bütün bu dertlere karşı tek panzehir gibi gösterilmek isteniliyordu. Bu hafta Ankarada, pek uzak bir istikbale matuf tahminler ileri atıldı. Anayasa değiştirildiği takdirde bugünkü Meclisin müddeti de uzatılacaktı. Bilinen, böyle bir serin memlekette yapıldığı takdirde D. P. adayının Adnan Menderes. C. H. P adayının İsmet İnönü olacağıydı. Fakat B. M.M Türk seçmeni tarafından sadece dört senelik bir vekâletnameyle teçhiz edilmişti. Vekâletin sahibîne danışmadan müddet uzatılamazdı. En hararetli uzatma taraftarı dahi biliyordu ki bugünkü İktidar en geç 27 Ekim 1961 günü yeni seçimlere gitmek zorundadır. Sonra. yeni usul Cumhurbaşkanı . Başbakanın Anayasayı değiştiren Meclis tarafından seçilmesi prezidanşiyel sistem değil, olsa olsa Napoleon III. sistemi olurdu. Üstelik. D. P. nin Meclisteki üçte iki ekseriyeti de onbeş kadar milletvekilinin aleyhte rey kullanmasıyla hayal olabilecek kadar .narindi.

Ama gene bu haftanın içinde, Başbakan Menderesin samimiyetle gi ristiği bazı Bahar- havası teşebbüslerinin hemen sadece bugünkü sistemin kendisine mahsus hususiyetleri sayesinde D. P . içinde baltalandığı ve Menderesin sağının, solunun, altının ve tabii üstünün ' daima hayırlı tesir icra etmediği unutulmuyordu. Hatta meselenin "Menderes meselesi" olmadığında ittifak dahi ediliyordu.

Üniversite

Mürşidin evinde

Geçen haftanın sonunda Cuma gecesi, saatin ona yaklaşmakta olduğu bir şırada Suadiyedeki Noter Sokak 14 numaraya bir âdâm girdi. "Noter Sokak 14 numara", Kübalı hâdisesinin ortaya çıkmasından bu yana hemen herkes tarafından bilinen bir adres olmuştu. "Belâlı Profesör" burada oturuyordu. Adam iki kat merdiven tırmandı; en üstteki dairenin kapısını çaldı. Hüseyin Nail beyefendiyi görmek istiyordu. "Belâlı Profesör" bir müddet evvel ayağını incitmişti, o yüzden dışarı çıkamıyordu. Ziyaretçiyi içerde kabul etti. Adam Rektörlükten geliyordu. Bir tezkere getirınişti. Prof. Kübalı misafirine yer gösterdi, sonra tezkereyi okudu. İstanbul Üniversitesinin bir rektör ve altı dekandan müteşekkil Yönetim Kurulu toplanmış ve Prof. Kübalıma hemen aynı günkü gazeteler* de çıkan beyanatım Üniversite öğretim mesleği "vekar ve tevazuu" na aykırı bulmuştu. Rektör ertesi gün için Senatoyu toplantıya davet etmişti; İşte, gece yarısına yakın bir saatte de sanığa adam .gönderilmişti. Prof. Kıbalıdan Cumartesi günü saat 12'ye kadar müdafaanamesini Senatoya iletmesi, isteniliyordu.

Prof. Kübalı, meslekdaşlarının bu acelesine hayret etti. Beyanatı daha o sabahki gazetelerde intişar etmişti. Gazeteler doğru mu yazmışlardı, eğri mi, hiç bir tahkike lüzum görülmüyordu. Aradan yirmi dört saat geçmesine bile müsaade edilmemişti. Rektör Tanoğlu, Yönetim Kurulunu hemen içtimaa çağırıbişti. Kurul, aceleden bir de yeni suç 'icat' etmişti: "Üniversite öğretim mesleğinin vekar ve tevazuuna aykırı hareket" Vekar ve tevazu.. Bunlar birbirine daha ziyada aykırı mefhumlardı. Üstelik, kanunda böyle bir suç yoktu. Kanun "vekar ve haysiyet" diyordu. Anlaşılan meslektaşları, baştan aşağı haysiyet dolu bir beyanatı haysiyete aykırı bulmaktan kaçınmışlar, onun yerine tevazuu ikame etmişlerdi!

İR i Ayağı sakat profesör, saatine baktı. Sonra, tebligatı getiren adama döndü:

"Yavrum, dedi, kanunen bu saatte tebligat yapılmaz. Onun için bu tebligat, usulen, varit değildir. Hem, bak, ben şimdi yatacağım. İstenilen müdafaanameyi yarın onikiye kadar nasıl hazırlarım? Hastayım. Pazartesi günü, cevabımı yollarım".

Adam, münakaşa için gelmemişti. "Peki efendim" dedi ve ayrıldı. O gittikten sonra, "Belâlı Profesör" başını hayretle salladı. Gece yarıları evlere adamlar seferber ediliyor du. Halbuki Hüseyin Nail Kubalı hoca değil, siyasetçi olsaydı bu metodu, gayet iyi tanırdı. D.P. den de adam, işte böyle atılıyordu. Biri eve gelip, oniki saat içinde müdafaa talep edildiğini bildiriyor, müdafaaname gelse de gelmese de, Haysiyet Divanı ertesi gün sanık hakkında ihraç kararı veriyordu. Sanki yangına itfaiye gidiyordu. İstanbul Üniversitesi rektörlüğü de, bu metodu benimsemişe benziyordu.

Prof. Kubalı Senatoya, istenilen müdafaanameyi göndermedi.

Alelacele

Hakikaten o . gün, Yönetim Kurulunun içtimaa davet edilmesi görülmemiş bir istical içinde vuku bulmuştu. Rektör dekanları telefonla haberdar etmişti Prof. Kübalının bir beyanat yapmış olup olmadığı, dahi incelenmemişti. Sanki peşin alınmış bir hüküm vardı ve bunun biran evvel infazı için acele olunuyordu. Yönetim Kurulunun toplantısı tam dört saat on dakika sürmüştü. Toplantı haberi derhal duyulmuş ve gazeteciler Üniversiteye dolmuşlardı. Toplantıdan çıkanlar kendilerini sıkıştıranlara "Kübalı meselesi bahis mevzuu olmadı bile" diye izahat vermişlerdi. Halbuki içer. de sadece Kübalıdan bahsedilmişti. En fazla konuşan Rektör Ali Tanoğlu olmuştu. İktidar ile Üniversitenin arasını bulan "dört ahbap çavuşlar» mahcup durumda bırakılmışlardı, Milli Egitim Bakanlığının yeni bir hiddetine tekaddüm edilmeli

Prof. **H.** N. Kubalı

Doğru söyliyeni dokuz köyden...

ve Senato kendiliğinden harekete geçmeliydi. Zira "dört ahbap çavuşlar" Başbakanla temaslarında Senatonun aşırı hareketleri bizzat tecziye edeceği fikrini savunmuşlardı. Bunun ilk delili verilebilirdi. Diğer azalar da Kubalının hareketini, en azından "şövalyece" bulmamışlardı. Profesör, bakanlık emrine alındığından beri konuşmamış, hakkındaki karar kalkınca taarruza

Rektör **Prof. A.** Tanoğlu

Prens • istemiyor

geçmişti. Yakışır mıydı? Ancak bunu söyleyenlerin unuttukları. Prof. Kubalıdan konuşmamasını bizzat talep ettikleriydi. "Belâlı Profesör" bunun için susmayı tercih etmişti.

Peşin hüküm

Cumartesi sabahı gazeteler, Yönetim Kurulunun toplantı haberini veriyorlardı. Bunların içinde bir tanesinde '-tabii Yeni Sabahta- son derece alaka uyandıran bir de demeç vardı. Demeç, Rektör Ali Tanoğluna aitti. Senatonun Başkam olan Rektör, Prof. Kubalının sözleri,riin hiç bir kelimesini tasvip etmediğini bildiriyor, bunu yakışıksız buluyor, Üniversitenin ve ilmin rencide olduğunu söylüyordu. Sefa Kılıçlıoğlunun gazetesi atlatma demeci büyük başlıklarla vermişti. Demeci okuyanlar içinde, Senatonun o gün yapacağı toplantıdan haberdar olanlar şaşırmaktan kendilerini alamadılar. Böyle hallerde Senato bir mahkeme vazifesi görürdü. Mahkemenin Başkanı nasıl olur da görüşülecek mevzu hakkındaki fikrini önceden söylerdi ? Bu, ihsası rey sayılmaz mıydı? Ama işte, Rektör Ali **Tanoğ**lu ihsası reye bir mahzur görmemişti. Halbuki bir kaç gün sonra bu hususa, Millî Eğitim Bakanı Celâl Yardımcı bile riayet etti. Kubalının itirazı Üniversitelerarası kurula gelecekti, Celâl Yardımcı ise bu kurulun başkanıydı. Mesele hakkında ne düşündüğü sorulduğunda "Ben Kurulun Başkanıyım, fikrimi açıklayamam" dedi.

Senato, öğleden sonra toplandı. Toplantı beş saatten biraz fazla sürdü. Netice bir tebliğle ilân olundu. Tebliğ çıkarıldığı zaman saat 20.20 idi. Senato Prof. Hüseyin Nail Kubalının demecim "Üniversiteler Kanununun 46. maddesinin B bendinin tâyin ve **tarif** ettiği derece üniversite öğretim mesleği' vekarı ile 'kabili telif görmemiş" ve hoca hakkında kusur bildirme cezasının tertibine "mevcudun ittifakıyla" karar vermişti. Ayrıca, Disiplin Yönetmenliğinin bahşettiği yetkiye müsteniden Kubalı, Hukuk Fakültesindeki derslerine, kabili temdit olmak üzere otuz gün müddetle girmeden menedilmişti.

Hâdisenin hikâyesi

Hâdise, Kubalı meselesinin son faslını teşkil ediyordu. Prof. Kubalı, gecen haftanın sonunda, **tıp**kı Bakanlık emrine alındığı gibi, gene hiç bir sebep olmaksızın ve Celâl Yardımcı kendisine Meclis kürsüsünde alabildiğine hücum ettikten sonra bizzat Celâl Yardımcı tarafından kürsüsüne iade edilmişti. Hesapca bu hafta Salı günü derslerine başlayacaktı. Herkes memnundu. Talebe sevgili hocasını karşılamak için hazırlık yapıyordu, Buketler verilecek, güzel sözler söylenecekti. İade kararı üzerine gazeteciler Kubalının fikrini sormuşlardı. Kubalı da konuşmuştu.

Ne demişti, meşhur Anayasa Profesörü? "Vazifeme dönüşüm, bir

yanlışlığın düzetilmesi ve hakkın iadesinden başka bir mana taşımıyor" demişti. "Hâdise Kübalı meselesi değil, kültür ve medeniyet davasıdır" demişti. "Bugünkü siyasî, iktisadî ve içtimaî güçlüklerimizi arttırdığı ve çoğaltacağı kanaatine vardığım her yeni karar ve tedbir karşısında mevkiimin, unvanımın ve vicdanımın bana emreylediği normal ve meşru vazifeyi en Ufak bir yılgınlık eseri göstermeden ifaya devam edeceğim tabiidir" demişti. Bu sözlerden dolayı, başta Rektör Ali Tanoğlu. Üniversite Senatosunun kızmaya elbette ki hakkı vardı. Zira bu sözleri, bizzat Rektör söylemeliydi. Bunlar, söylenmesi gereken sözlerdi. Hüseyin Nail Kübalıya, olsa olsa, fazla acele edip bu şerefi de kendisine maletti diye hiddet duyulabilirdi. Ama bunları, "öğretim mesleğinin vekarma aykırı saymak"... İşte onu anlamak kabil değildi. Evet, Prof; Kübalı beyanatını fazla "teatral" bir eda içinde vermişti, fikre his sokmuştu, coşkunluk göstermişti. Fakat hiç kimse fesörün İlim hüviyeti ye üniversite muhtariyeti ile kabili telif olmayacak zihniyetlerle hareket ettiği ftıeydana çıkmış ve bu hareketi bizzat üniversite tarafından mahkûm edilmiştir.

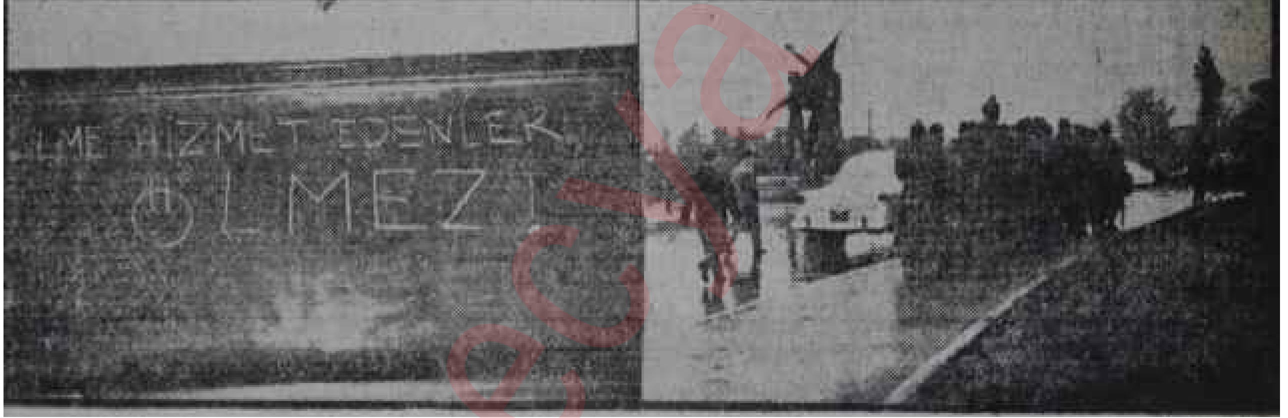
Şu hale nazaran, hükümetçe ve üniversitece ayrı ayrı zamanlarda mahkûm edilen ve haysiyet ve şeref iddiasında bulunan bir profesörün daha da üniversitede kalmakta israr edip etmiyeceği merakla beklenmektedir."

Tefsir, hiç bir şüpheye mahal bırakmayacak kadar acık şekilde Senatonun kararım izah ediyordu. Madem ki Kübalının kürsüsüne iadesi Hükümetin nazarında "bir af ve müsamaha düşüncesi" nin mahsulüydü, elbette ki Kübalıdan beklenen sadece teşekkürdü. Kübalı, sanki kendisini kürsüden edenler Merihlilermiş ' gibi, kürsüsüne geri gönderenlere şükranlarını arzedecekta! Kübalının bunu asla yapmayacağı bilinmeliydi. Taleplerinden uzak kaldığı günlerde kendisine Başbakanla görüşmesi teklif olunmuştu. Hatta "toplanıldı mı", "karar alınacak mı", "karar alındı mı", "karar ne vakit çıkıyor", "kararda İttifak hasıl oldu mu" diye sorulup durmuştu. Bir gün sonra da Celâl Yardımcı "Hükümet icraatındaki isabet, bir kere daha teeyyüt etmiştir" diye göğsünü kabarttı.

Kararın aksaklıkları

Fakat Senato kararının alınmasındaki anormal istical bir kenara, belki aceleden, bir takım hatalar yapılmıştı. Evvelâ, Prof. Kübalının müdafaası dinlenmemişti Ondan başka, Yönetim Kurulu yeni bir suç icat etmişti. Bizzat Senato ise "vekar ve haysiyete aykırı hareketler" i cezalandıracakken sadece "vekar" dan bahseden bir karar almıştı. Kübalıya ayrıca "kusur bildirme" cezası verilmişti. Ceza, bilhassa seçilmişti. Zira, pek âlâ "ihtar" da verilebilirdi. Fakat "ihtar" a itiraz Danıştaya yapılıyordu. "Kusur bildirme" halinde ise merci Üniversitelerarası kuruldu

Herkes Senatonun bu acelesini,

Kübalının dersinde tahtaya yazılanlar ve Üniversite bahçesinde jandarmalar
Bir taşla vurulan bir kaç kuş

inkâr edemezdi. Üniversitenin haysiyetini) korumuştu.

Meydana çıkan oyun

O gece saat 23.50 de İstanbul Radyosu yayım kesti ve "şimdi aldığımız bir haberi veriyoruz" diye Kübalı hakkındaki Senato kararını okudu. Halbuki Kübalının Bakanlık enirine alındığını günlerle ilân eden radyo, profesörün kürsüsüne iade olunduğunu bildirmemişti bile. Şimdi, ise, Senatonun kararı ertesi gün de beklenilmeyerek müzik yayını kesilerek veriliyordu. Radyo bu kadarla da kalmadı. Senatonun kararına, sanki karara dahilmiş gibi, kendiliğinden bir de tefsir ekledi. Tefsirde aynen şöyle deniliyordu:

"Hüktimetin bu profesörü vekâlet emrine almak kararının İsabeti. Senatonun aldığı bu kararla bir kere daha teeyyüd etmiştir. .

Hükümetçe bir af ve müsamaha düşüncesi ile vekâlet emrine, alma kararı kaldırılmış olduğu halde pro- ısrar edilmişti. Kübalı teklifleri reddetmişti Başbakanla görüşmeye hiç bir İtirazı yoktu. Başbakan kendisini davet ederdi, o da giderdi. Ama, bakanlık emrine alınmışken bir. mülakata talip olmanın manasını "Kübalı bilmeyecek kadar saf değildi.

Bayram havası

Senatodan alınan karar, İktidarı bir bayram sevincine garketti. Hemen Cumartesi gecesi Anadolu Ajansının Ankaradaki merkezinden gazetelere telefon edildi ve Cavit Yamaç, Yazı İşleri Müdürlerine Başbakan Adnan Menderesin Senato telbliğinin tam metin halinde dircini ve mümkün olduğu kadar büyük gösterilmesine rica ettiğini bildirdi. Bir müddet sonra meçhul kimseler tekrar telefon ettiler ve haberin girip girmeyeceğini sordular. Bu ne alâkaydı; bu ne ehemmiyetti!.. Zaten Cuma ve Cumartesi günleri de An karadan Üniversiteye mütemadiyen telefon edilmiş. Rektör aranmış. Kübalının Salı günkü dersine girmesine mani olma gayretine verdi.

"Dört ahbap çavuşlar" Üniversiten de mesele çıkmayacağı yolunda bir teminat ta vermiş bulunmuşa benzi yorlardı. Kübalının kürsüsüne dönüşü ise, gençlik tarafından heyecanla kutlanacaktı. O halde, yapılması gereken şev bu vadeyi geciktirmek, derslerin tatiline kadar Prof. Kubal lıyı sınıfa sokmamaktı. Fakat evdel ki hesap çarşıya uymadı. Salı sabahı gençler, hocalarım alkışlayamadılar ama hocalarını kendilerinden uzak tutanlara karşı duydukları hiddet pek âlâ ifade ettiler. Halbuki Küba lıya yapılacak bir tezahürat ne. bu kadar gürültü uyandıracaktı, ne d etrafı böylesine telaşa verecekti

Kooperatif meselesi

Salı sabahı, Üniversite etrafın da bir emniyet tertibatı zate alınmış ve sivil polisler talebeler rasına katılmıştı. Prof. Kübalı yeri ne Esas Teşkilat Hukuku dere

verecek olan Tarık Zafer Tunaya sınıfa girdiğinde, kürsüsünün üzerine iliştirilmiş bir beyaz kâğıt buldu. Kâğıtta Hürriyetler uğruna yarab, ne cezalar veriliyor" yazılıydı Sınıf, ağzına kadar doluydu. Kara tahtaya ise" "Rektörlüğe sessiz yürüyüş" ibaresi yazılmıştı. Tunaya "Kübalı, Kubalı" sesleriyle karşılandı. Ders yapılamayacağı anlaşılıyordu. Hoca sınıfı terketti. Onu beşyüzden fazla talebe takip etti. Böylece, "nümayiş turu" başladı. Talebeler bazen ıslıkla, bazen güfte siyle "Dağ: başını duman almış" marsını söylüyorlardı. Evvelâ Rektörlük binasına gidildi. Rektör yoktu. Oradan, meydandaki Atatürk heykeli etrafında toplanıldı ve İstiklâl marsı heyecan içinde söylendi. Sonra tekrar, "Kübalı çok yaşa" sesleri arasında büyük binaya girildi. Hukuk Fakültesi dekanı Hıfzı Timurun oda sına gidilerek dekandan İstifası istendi. Dekan, Yönetim Kurulunda da, Senatoda da Kubalı aleyhinde vaziyet almıştı. Talebeler müteakiben "arsa meselesi kahramanı" diye bilinen Prof. Sulhi Dönmezerin odasına yürüdüler. Orada "Dönmez döner.. Dönmez döner.." diye bağırdı lar. Buna mukabil Sıddık Sami Onar, Ragıp Sarıca, Vakur Versan hakaretle alkışlandılar. Bilhassa Sıddık sami Onar büyük tezahürata vesile oldu. Teneffüs zili çalarken kafile hareket noktasına geldi. Karatahtaca "İlme hizmet edenler ölmez" pümlesi yazıldı. Sınıfta kalmış olan yüz kadar öğrenci Tunayayı davet tmiş ve Tunaya gelip dersini yapıştı. Fakat genç doçent ikinci sahte gelmedi. Zaten. Senatonun kara kini tasvip etmeyen profesörler de derslere girmiyorlardı. Sıddık Sami onar, Hıfzı Veldet, Ragıp Sarıca, buhlâr arasındaydı. Başka fakülteler Mensuplarından Ömer Celaller, Zeki Zerenler de Senatoyu haksız bulduk- arını saklamadılar.

Senatonun ilk kararı bütün Üniversitede -ve yurtta- tam bir destek Förmüşken ikinci karar, yurt bir yala, Üniversitesinin içinde münakaşa levzuu olmuştu. Kübalıyı haksiz, törenler, Senato haricinde de yok eğildi Ama ekseriyetin başka türü düşündüğü, bilhassa genç öğretim yelerinin değişik fikirde bulunduğu örülüyordu. Meşhur "arsa meselenin ne kadar büyük talihsizlik. duğu ve bu meseleyi ajanslar ve ıdyolarla ortaya atanların Üniverteye nasıl bir oyun oynamış olukları bu Haftanın içinde tamamiyle anlâşıldı. Herkes Senatonun görülemiş bir aceleyle aldığı kararı koparatif işine bağladı. "Tabii, arsalar" deniliyor, bin türlü ima yapıyordu. Başta talebeler, pek çokkimse, bir arsa vaadiyle profesörlekarar değiştirildiğini, haklı veya. İpsiz düşünüyordu. Senatonun bu Düşünceyi kuvvetlendirecek bir tumalması, lehine olmadı.

Sessiz yürüyüşün kahramanlarından bir grup

Cevaplar hep aynı: "Kimse" ve "Herkes"

Hadiseden sonra

Çarşamba günü, hâdisenin ilk akisleri kendisini gösterdi. Rektör Ali Tanoğlu bir basın toplantısı yaptı ve Üniversiteyi müdafaa etti. Yanında Genel Sekreter Said Turan ve Prof. Adnan Sokollu vardı. Gazeteciler Ali Tanoğlu mu daha çok konuştu, yoksa Adnan Sokollu mu, pek kestiremediler. Tesbit ettikleri, Adnan Sokollunun basın toplantısını fiilen idare eden bir tavır takındığı oldu. Rektör, Üniversitesinin Hüseyin Nail Kübalıya hiddetinin sebebini lâf arasında açıkladı. Üniversite temsilci istemiyordu. Üniversite Prens istemiyordu. Kübalı ise -Rektöre göre- şahsında Üniversiteyi, muhtariyeti, ilmi temsil eden bir tavır takınmıştı. O yüzden kendisine ceza verilmişti! Kübalının beyanatı siyasî değildi, fakat tevazua aykırıydı!

Aynı gün Hukuk Fakültesinde başka bir toplantı vardı. Fakültenin yönetim kurulu nümayiş mevzuunda tahkikat yapıyordu. Toplantıda Hıfzı Timur, Sulha Dönmezer, Ferit Hakkı Saymen ve Bülent Davran vardı. Talebelere, "kendilerim kimin teşvik ettiğini ve nümayiş sırasında yanlarında kimin bulunduğunu soruyorlardı. Gençler de ilk suale "kimse" ikincisine "herkes" diye cevap veriyorlardı. Profesörler pek sert görünüyorlardı. Hakları da yok değildi, devrimizde hiç kimse, en haklı şekilde de, istifaya davet edilmekten hazzetmiyordu.

Başbakan geliyor

Salı günü. Üniversitedeki nümayişten. bir kaç saat sonra Başbakan Adnan Menderes yanına sadece Hususi kalem müdürlerini alarak bir uçakla, İstanbula gitti' Vali Mümtaz Tarhan Beyazıt meydanım askerlerle kuşatmış, muazzam tedbirler almıştı. Halbuki Üniversiteliler Kanununa göre Rektörün talebi olmaksızın Üniversiteye silâhlı kuvvet sokmak caiz değildi. Ali Tanoğlu ise böyle bir talepte bulunmamıştı. Başbakanın ilk işi, vilâyette "dört ahbap çavuşlar" ı kabul etmek oldu. Onlarla vaziyeti görüştü. Hocalar, işin mübalâğa edildiğini, birkaç yüz talebenin bu hareketim büyütmemek gerektiğini Başbakana anlatmaya çalıştılar. İdarî merciler biraz heyecanlıydılar. Verdikleri raporlar tam hakikati aksettirmiyordu. Sular durulabilirdi. Bu "dört ahbap çavuşlar" m sakin sulardan pek hoşlandıkları anlaşılıyordu.

Fakat sular bu hafta durulmadı. Kubalı hâdisesinde son perdenin indiği samurken, yeni bir perde açılmıştı. İktidar Senatodan karar alır almaz giriştiği kampanyayla meramını belli : etmişti. Kubalı istifaya zorlanmak isteniyordu. Anayasa hocası, haftanın ortasında. Suadiyedeki mütevazi evinde:

"— İstifa etmeyeceğim, dedi. Bana bu payeyi onlar mı verdiler M, onlar alacaklar.."

Kıbrıs

İki cami arasında

İngiliz basınında Kıbrıs hakkında nadiren birkaç kelimelik haberler çıktığı halde, Türk gazetelerinin baş sayfalarını bu hafta da en azından Kübalı meselesi kadar, Yeşil Adadan gelen haberler işgal ediyordu. Türk, halk efkârı iyice hassaslaşmıştı. En ufak meselenin üzerinde uzun uzun duruluyor, her hâdisenin altında gizli bir maksat aranıyordu. Bilhassa Adaya ilk geldiği günler bir '"İtimat Köprüsü" kurmaya çalıştığım söyle-

yen Vali Sir Hugh, tam bir itimatsızlık duvarıyla karşı karşıyaydı. Her lafı, her hareketi bir tenkit mevzuuydu. Vali Foot - takma adıyla Makarios II - Makarios I'in yerini almıştı. Koyu bir Rum dostu olduğundan katiyyen şüphe edilmiyordu. Bir zamanlar çok lâfı edilen Foot plânının, Yunanlıları sonuna kadar desteklemekten ibaret bulunduğu düşünülüyordu. Vali göstereceği dostluk sayesinde, EOKA'yı tatmin edeceğini sanmıştı. Rumlar yola getirildikten sonra da Adada halledilecek başka mesele kalmıyordu. EOKA, dehşet ve sabotaj hareketlerine devam ederken bazı mevkufların serbest bırakılması başka türlü tefsir edilemezdi. Rumların yaptığı zararları Türklere de ödetmeye kalkması, bu tarafgirliğin yeni bir deliliydi. O halde, Foot gitmeliydi. Şimdiye kadar, sadece beyannameler neşreden Volkan gizli teşkilatı, bir beyanname daha neşrederek Vali Foot'u Adayı, terke davet ediyordu. İktidar organı Havadis gazetesi de ekserisini Kıbrısa ayırdığı başmakalelerinde aym talebi tekrarlıyordu. Hattâ Havadis biraz daha ileri giderek Sir Hugh'un değil Türklere, İngiltereye ihanet ettiğini yazıyordu. İtimat köprüsünün bir ayağı kopmuştu. Ankaradaki İngiliz Büyükelçiliği de bu havadan ürkmüş, bütün gazetelere gönderdiği bir yazıyla, Adada herkese eşit muamele yapıldığını bildiriyordu.

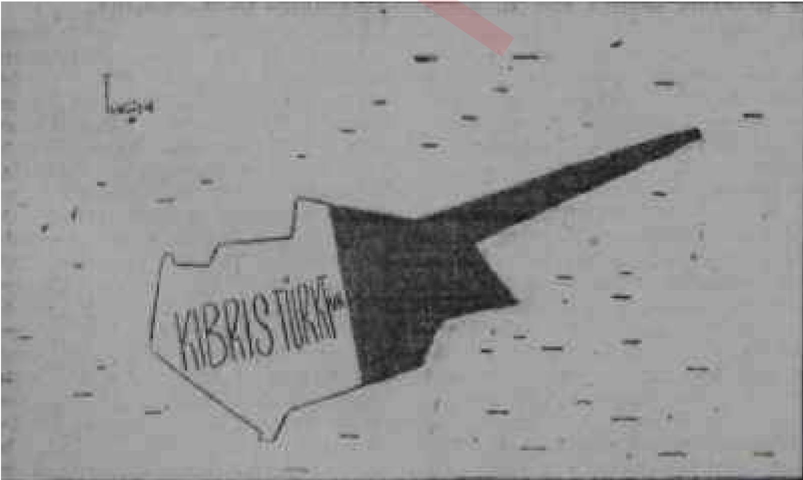
Gelgelelim Makarios II, Rumlar tarafından da. Makarios I'e gösterilen itibara nail olamıyordu. EOKA aylardanberi homurdanmaktaydı. İngiliz mallarına seri halinde sabotajlar başlamıştı. Elektrik şebekeleri, İngiliz binaları havaya uçurulmaktaydı. Yirmidört saatlik oldukça muvaffakiyetli, bir grev tertiplenmişti. Israrla, mevkuf Rumların hepsinin serbest bırakılması, fevkalâde hale son verilmesi isteniyordu Grivas geçen hafta Valiye hitaben bir tehdit name neşrederek, hapishane kapılan açılmazsa, İngilizlere karşı yeniden, harekete girişeceğini bildiriyordu.. Görünüşe göre bu tehdit, sadece laf" tem ibaret değildi. Bu haftanın ilk günü, akşam Üzeri, Magosamn 16 Haziran caddesinde dolaşan bir İngiliz çavuşu, üç kurşunla yere serili yordu. Bu, Mareşal Harding zamanında başlayan ve on iki aydır devam eden öldürmeme mütarekesinin sonu demekti. İngiliz askerlerine saldırma hareketi" yeniden genişlerse, Vali Foot'un zaten çıkmaza giren siyaseti tam manasıyla iflâs edecekti.. Ayaksız kalan itimat köprüsü çökmek üzereydi. Bu duruma şaşmamak lâzımdı! Zira Sir Hugh'un tebessüm siyaseti, ardından siyasi kararlar gelmedikçe uzun ömürlü olamazdı. Foot aylardır 'ümit dağıtmıştı, fakat lâf, ta kalan ümitler bir müddet sonra kızgınlığı, sinirliliği daha da arttırmıştı. Sir Hugh bunu tamamiyle müdrikti. Beyaz atı üzerinde çıktığı iyi niyet gezintileri, havayı siyasî bir karara hazırlamak gayesiyle yapılmıştı. Ama bir ara azimli gibi gözüken İngiliz Hükümeti, Kıbrıs mevzuunda herhangi bir karar almaktan şimdilik vazgeçmişti. Bu durumda itimat köprüsü siyasetinin devam edebilmesine imkân yoktu. Bu karar gelmedikçe, ergeç Harding siyasetine dönülecekti. Fakat inatçı Foot ne sertleşmeyi, ne istifa etmeyi kendine yediremiyordu.

Londra, aylardır Türk ve Yunan Hükümetinin kabul edeceği bir hal çaresi aramaktaydı. Gizli veya açık konuşmaların mevzuu buydu. Gelgelelim bütün gayretlere rağmen Türk ve Yunan tezleri bir türlü telif edilemiyordu. İngiltere belki bir ara, Amerikanın iki kutbu birleştireceğini ümit etmişti. Fakat Sam Anaca bu mevzuda çok fazla enerjik davranmaya niyetli görünmüyordu. Gayretlerden bir netice alınacağı şüpheliydi. Ama Muhafazakâr Hükümetin ümidi henüz kesilmemişti. Büyük bir gizlilik içinde, sefirler kanalıyla yapılan müzakereler devam ediyordu. Foreign Office-in mütehassısları Nasrettin Hoca 5 nın kuşuna benzeyecek de olsa, hem İngiliz hakimiyetinin devamına, hap-Yunanlıların Şelf Determination'una, hem Taksim'e hak veren bir hal gekli ortaya koymak için kafa yoruyorlardı. Bu arada tabii ki gerek Türkiyede, gerek Yunanistanda sabırsızlık artıyordu. Avam kamarasında bile sabırsızlık emareleri vardı. Hükümete sık sık sözlü sorula? veriliyordu. Hükümet, meselenin halline zarar verir diye bu sualleri cevaplandırmaktan kaçmıyordu. Aylardır ha bugün, ha yarın bir beyanat yapılacak denmesine rağmen, bu beyanat daima tehir ediliyordu. 11 Mayısta Yunan seçimleri olduğuna göre, Muhafazakâr Hükümetin yaz başından evvel bir açıklamada bulunmasına imkân yoktu.

İktidar - Muhalefet işbirliği

İngiliz Hükümetinin tereddütleri devam ederken, geçen haftanın sonunda, B. M. M. nde İktidar ve Muhalefet çatlamalarına rağmen, Kıbrıs meselesinde' aynı şekilde; düşündüklerinin yeni bir delilini veri yorlardı. O gün Fatin Rüştü Zorlu, Dışişleri Komisyonuna izahat vermeye gelmişti. Bu B. M. M. nde çoktanberi görülmeyen bir yenilikti. Komisyonun muvafık muhalif bütün üyelerinin, dış siyaset mevzuunda emrivakilerle karşı karşıya bırakılmaktan şikâyetleri, İktidarla geç de ol. sa bir Dışişleri Komisyonunun mevcut olduğunu hatırlatmıştı. Bu hatırlayışın veya hatırlatışın uzun ömürlü olmasını temenni etmek lâzımdı.

İzahattan sonra bir tebliğ neşredilmişti. Tebliğ, muvafık muhalif bütün komisyon üyelerinin Kıbrıs meselesinde, Hükümetle beraber oldUğunü ifade etmekteydi. Bu beraberlik, sadece Kıbrıs meselesine. münhasırdı. Demek ki muhalefet. Hükümetin dış siyasetinin tamamını beğenmiyordu. Orta - Doğu siyaseti hakkında herhalde söyleyeceği çok lâf vardı. Ama Kıbrıs dâvasında partiler arasında geçmişteki hatalar ne olursa olsun tam bir görüş birliği vardı. Haklı davamızı kabul ettirmekte, güvenebileceğimiz en kuvvetli silâh herhalde bu birlik havasıydı.

TAKSİM (!)

Kazalar

Ecel gelince cihane

Direksiyonda oturan şoförle, yanındaki arasında kısa bir münakaşa oldu. Yanda oturan direksiyona geçmek istiyor, şoför ise, "beyim bırak, bir kaza çıkarırız" diyordu. Ama nihayet İsrara dayanamadı ve direksiyonu yanındaki sık giyimli adama, bıraktı. Cemdi Bengü direksiyona geç tikten sonra pikap eskisinden de hızlı bir şekilde yol almağa başladı. Londra asfaltı, önlerinde dümdüz bir şe-

rit halinde uzanıyordu. Tam Bakırköy hizasına gelmişlerdi ki direksiyondaki adam birden şaşkınlıkla ellerini direksiyondan çekti. Bundan sonra araba düz asfalttan çıkarak hemen yandaki çukura doğru yuvarlandı. Bu arada adam "direksiyon elimden kurtuluverdi" dedi Bengünün son sözleri bunlar oldu. Pikap yandaki çukurda otuz, otuzbeş metre sürüklendikten sonra bir tümseğe çarptı ve durdu. Ufak tefek, sıyrıklarla kazadan kurtulmuş olan şoför yanındaki adamın üzerine eğildiğinde, direksiyonun, acemi şoförün göğsüne saplanmış olduğunu gördü Bengü derhal ölmüştü.

Hadise bu haftanın ortasında Çarşamba günü aksam üzeri İstanbulda, Yeşilköy den dönen bir cipin içinde cereyan ediyordu. Pikap Sümerbank U-

Cemil Bengü
Kendi gitti, adı kaldı yadigâr

mum Müdürlüğünün malı, Şoförden direksiyonu alan ise D. P. nin İstanbul il Başkanı eski devlet bakanı ve Sümerbank idare Meclisinin yeni re isi idi

D . P . İl Başkanı o gün öğleden sonra, Yeni adliye binasına giderek Bölükbaşının geçen yıl tevkifine sebep olan bir hâdiseden dolayı şahadette bulunmuş. Sonra da Sümerbanka ait pikapa binereke Yeşilköy civa. rında Yeşilyutta tuttuğu yazlık evi görmeğe gitmişti. Cemil Bengü Bölük başının tevkifi ile alâkalı hâdiseyi ihdas edenlerden biriydi. Millet Partisini kapatma karan ile ilk şöhretini yapmıştı. Yeşilyurda geldiklerinde Bengü evin anahtarını yanına almadığını hatırlamış ve çaresiz geri dönmüştü. İşte kaza da bu geri dönüş sırasında cereyan etmiş ve İstanbulun talihsiz D. P İl İdare kurulu bir defa daha başkansız kalmıştı.

Basın

Uğursuz 11 Nisan

(Kapaktaki karikatürist)

Gecen haftanın sonunda bir akşam geç vakit, İstanbulda, Tepebaşında İngiliz sarayının karşısındaki meşhur "Panayot" a girenler gençlerden müteşekkil, pek neşeli bir grupla karşılaştılar "Panayot" sahibinin de adı Panayot olan bir meyhaneydi. Delikanlılar bol bol fıçı şarabı içiyorlardı. Kahkahalar atıyorlar, bini bir paraya nükteler savuruyorlar, nesli mevzulardan bahsediyorlardı. Şeref mevkiinde uzun boylu, yuvarlak yüzlü, tombul ve kırmızı yanaklı, kadife ceketli biri vardı. O da kahkaha atıyor, o da., nükte savuruyor, o da neşeli mevzulardan bahsediyordu ama, halinde bir dalgınlık, kafasında bir düşünce gözlerinde hüzün seziliyordu. Arkadaşları ona takılıyorlar, "bir daha içemeyeceksin" diyorlar, genç adamı sızdırmaya, biraz da eğlendirmeye çalışıyorlardı. Meyhanenin diğer müşterileri, şeref misafiri mevkiindeki delikanlının son bekârlık gecesini yaşayan bir müstakbel damat olduğu kanaatine vardılar. Hakikaten, vakit gece yarısını geçtikten sonra şarap fıçılarının başındakiler, hepsi bedmest, şeref misafirini âlâyı vâlâ ile, götürüp, Şişhane yokuşunun başındaki Kefelihana bıraktılar. Ayrılırken sarılıp öpüştüler, vedalaştılar. Herşey, herşey, bir düğün gecesi arifesini hatırlatıyordu. Delikanlının arkadaşları, delikanlının hürriyetine veda etmek üzere bulunduğu bu geceyi birlikte geçirmek istemişlerdi. Kırmızı yanaklı, hürriyetine Veda edecekti Ama, evlenerek değil. Hapsedilerek. Zira kırmızı yanaklının adı Halim Büyükbuluttü.

Karikatürist Halim Büyükbulut ahbaplarından ayrıldıktan sonra sallana sallana merdivenleri çıktı, tavanarasındaki odasına girdi, kendisini somyanın Üzerine bıraktı. Kırksekiz saatten beri ilk defa olarak uyuyacaktı. Uyumadı, sızdı. Kendisini davet etmiş olanlar, karikatürist arkadaşlarıydı. Evinde, hapse girmek Üzere hazırlanırken bastırmışlar, adeta yaka paça "Panayot" a götürmüşlerdi.

Bir bohem

Halimin tavan arasındaki odasına çıkıp sızmasından, bir saat kadar sonra. Yemenici sokaktaki köhne Kefelihanin kapısında genç ve uz'in boylu bir adam belirdi. Saat 01.36 idi. Kapıların üstündeki tabelâlara baka baka gelmiş, Kefelihan tabelâsını okuyunca demir kapının önünde durarak zili çalmaya başlamıştı. Kapıyı açtırabilmek için on dakika uğraşması gerekti, önce kısa kısa, sonra da uzun uzun zile bastı, bir ara kızdi, demir kapıyı tekmelemeye başladı. Neden sonra kapının arka tarafında bir anahtar, ürpertici gıcırtılar çıkararak dündü ve demir kanat aralandı. Genç adamın karşısında sakalları uzamış, uykudan kalktığı belli, orta yaşlı bir kapıcı duruyordu. Zili çalan adam, kapıcıya "Halim Büyükbulutu arıyorum" dedi, kapıcı mütereddid ve telâşlı davranınca ilâve etti: "Ben polis değilim, Halimin arkadaşıyım, gazeteciyim". Kapıcı ancak bundan sonra geleni içeri aldı; birlikte merdivenleri tırmanmağa başladılar. Dördüncü kattan sonra Kefelihanda otomatik elektrik yoktu. Zindan gibi karanlık, ta kibritler çakarak, binbir zorlukta daha yukarılara tırmandılar, çatı katına vasıl oldular. Sonra, köşedeki kapılardan birini yumrukladılar. İçerden boğuk bir ses, "Buyurun, buyurun" diye konuştu, "gecenin geç vaktinde size zahmet oldu, özür dilerim". Halim Büyükbulut da geleni, kapıcı gibi polis zannetmişti. Zira Türkiyede siyasi tevkiflerin en gayri müsait zamanlarda yapılması bir anane halini almıştı da...

Çatı katındaki oda başlı başına bir alemdi. Odanın bir köşesinde üç küçük denk, iki portakal sandığı ve bir eski tahta bavul vardı. Duvarlar silme resimle doluydu. Kara kalem sulu boya, yağlı boya. renkli kâğıtların yapıştırılmasından yapılmış resimler. Odadaki bütün mobilya, bir sakat sandalye ve masa ile bir somyadan ibaretti. Pencerenin tek camı kırıktı ve içeri zehir gibi soğuk giriyordu. Davarları süsleyen resimlerin üzerinde Yalçın Çetin. Eflâtun Nuri, Tonguç, Suat Yalaz, Sinan Bıçakçıoğlu, Mistik ve Oğuz Aral imzaları okunuyordu.

Yirmi daireli Kefeli han. Yeni İstanbulun patronu milyoner Habib Edip Törehanın mülküydü. Habib Edip Törehan, tavan arasındaki bu kullanılmaz odayı, gazetesinde karikatürler çizen Halime, oturması için, muvakkaten İhsan eylemişti

Halim Büyükbulut gecenin o saatinde, ertesi gün tevkif olundu, orada o dekor içinde AKİS'e hayatını anlattı.

Askerlikten karikatüristliğe

Halim Büyükbulut yirmiyedi yaşındaydı. Bir 16 Haziranda, İstanbulda dünyaya gelmişti. Fakir bir isçi ailesinin en küçük ferdi idi. Babası Mustafa Büyükbulut, halen Ankara Bira Fabrikasında başmakinistlik yapıyordu. Üç kardeştiler. Ablaları bir subay ile evliydi. Ağabeysi tornacılıkla meşguldü. Ablası, Halimi daha küçük yaşta yanına almış, Anadolunun dört bir köşesine taşımıştı. Halimin ilk tahsili bu yüzden . Fethiye, Muğla, Ankara ve Ermenek gibi değişik yerler arasında mekik dokuyarak tamamlanmıştı. Eniştesi ilk okulu bitiren Halimi, Konya Askeri Okuluna yazdırtmıştı. Mezun olduktan sonra da Bursa Işıklar Lisesine kaydolmuştu. Ama Büyükbulut, asla iyi bir asker olmıyacağını biliyordu. Derslerinden, resim hariç, hic birini sevmiyordu. Konya Askeri Orta Okulundaki Resim hocası Şemsi Arel. Halimin istidadını keşfetmiş ve onu teş-

vik etmişti. Büyükbulut resimlerinde daima deformasyona kaçar, insan ve eşyaların karikatürize edilecek taraflarını mübalâğa ederdi. Şemsi Arel ise, resimleri tashihle illüstrasyona sokardı.

Halimin askeri okullardaki sabrı ancak onuncu sınıfa kadar sürebildi. Tahammülü kalmayınca, iktisadî zaruretler içinde bulunmasına rağmen üçbin beşyüz lira tazminat ödemeyi göze alarak piliyi pırtıyı topladı ve başını alıp gitti. Halim bu tazminatın, evvelâ yirmibeş, sonra elli, şimdi de yüz lira olan taksitlerini halâ Ödemektedir. Ama bu borç, üzerine binen faizleri ile bitmek tükenmek bilmiyordu.

Askeri okullardan kapağı dışarı atan Halim, Ankarada Tapu ve Kadastro kurslarına devam etti, Fen memuru olarak diploma aldı. Bu arada amatör olarak karikatürler de çimiyordu. Fen memuru olduktan sonra üç sene müddetle Anadoluyu karış karış dolaştı. Üstelik biri Dil ve Ta--rih-Coğrafya Fakültesinde, biri .Gazeteciler Cemiyetinde, iki karikatür sergisi açmak için zaman da buldu. Müteakiben, Balkabağı adlı bir mecmuaya iki bucuk lira karşılığında karikatürler çizmeye koyuldu. Böylece başlayan Halimin profesyonel karikatüristliğiydi. Fakat alacaklarını tahsil edemediğinden. Balkabağından ayrılmak zorunda kaldı.

Halim askeri hizmetini 1956-57 seneleri arasında er olarak yaptı. İkinci Zırhlı Tugayda tankçıydı. Kısa bir zaman sonra Gülhane Askeri Hastahanesinin Estetik Cerrahi Kliniğine ressam olarak ayrıldı. Orada, kliniğin şefi Operatör Albay Cihat Borçbakan ile mesai arkadaşlığı yaparak, muhtelif cehrelere uygun suni burunlar saçma işinde ihtisas kazandı.

Askerden dönüşte Halim, fen memurluğuna da iltifat etmedi. Ankara Telgraf adlı bir gazetede haftalığı on liraya karikatürler çizmeye koyuldu.

Ulusçu ama, Halkçı değil

Ankara Telgrafın derli toplu bir matbaası vardı ve bu matbaada Ulus çıkıyordu. Ulusun basında o tarihlerde Bülent Ecevit bulunuyordu, Bülent Ecevit Halim Büyükbulutu tamdı beğendi. Ona, Ulusa da çizmesini teklif etti. Halim bu teklifi kabul edip, C. H. P. nin naşiri efkârı Ulusa girdi. Ulusa girdi. C. ,H. P. ye değil. "Resimli Dolmuş" serlevhası altında. "Dolmuş" sütununun sahibi' Şinasi Nahit Berkerin verdiği esprilerle haftalık panaromalar çizmeğe başladı. "Resimli Dolmuş"ların üstüne imza olarak "Yazan: Şinasi Nahit Berker. Çizen: Halim Büyükbulut" ibareleri konuyordu. Çok geçmeden, Haftalık Panaromanin çizgileri gibi esprilerini de Halim hazırlamağa başladı. Bir müddet sonra da. birinci sayfaya karikatürler çizmeğe davet olundu. Ulus Halime birinci sayfada çıkan karikatürleri için yedi buçuk, haftalık panaromaları için de kırk liva ödüyordu. Fakat Türkiyenin 1 numaralı muhalefet organının verdiği para Halimi geçindirmiyordu. Açlığa gma getirince 550 lira maaşla Yeni İstanbul gazetesine transfer etti.

Bir küçük karikatürist

Büyükbulutu büyük bir karikatürist olarak vasıflandırmak muhakkak ki mübalağa olur. Fakat çok kısa bir zamanda, bilhassa Ulusta çalıştığı, şifalarda tekâmül etti ve sivrildi. Kendisine has, biraz kaba ve kuru, ama zaman zaman sempatik olmasını bilen tipler yarattı. İstanbula geldikten Sonra Akbaba ve Dolmuş gibi mizah mecmualarına da karikatürler Çizmeğe başladı.Büyükbulutun asıl hususiyeti, Basın Kanununun son tadillerine rağmen, karikatürle muhalefet yapmağa devam eden bir sanatçı oluşu idi. İsmine uygun bir karaktere sahip olan Halim Büyükbulut kendi kendini yetiştirdi. Bol bol kitap devirdi. Mekteplerde öğrenemediklerini, hayatta bizzat, okuyarak kazanmağa çalıştı. Gelişme çağının karikatür üstadları Cemal Nadirlerin ve Ramizlerin eserlerini inceden inceye takip etti. Fakat Steiberg, Bosce, Chaval, Emet, Peynet, Andre François gibi devleri zamanında etüt edememesi, Halim için muazzam bir kayıp oldu. Tam bunları etüt edeceği bir sırada da maalesef Halim için Paşakapısı cezaevinin kapıları açıldı ve onun dış dünya ile ilişiği kesildi.

Uğursuz gün

Halim Büyükbulutun Hikâyesini anlattığı gecenin ertesi günü, Nisanın 11 iydi. O sabah, yalnız Halim değil, hemen bütün Türk karikatüristleri derin bir üzüntü içindeydiler. En yaşlıları, -ama, ruhen en gençleri- Ratip Tahir Burak bundan tam bir yıl evvel, gene böyle bir 11 Nisanda tevkif edilmiş, cezaevine götürülmüştü. Muhtemeldi ki, şimdi sıra Halim Büyükbuluttaydı. Galiba Bu 11 Nisan tarihi, karikatüristler için tekin değildi. Olimpus dağının tanrılarına Türk karikatüristleri her 11 Nisanda bit kurban vermek zorunda görünüyorlardı.

Hakikaten o gün, 11 Nisanda, saat 13.35'de Halim Büyükbulut tevkif 'edildi. Kefeli handaki tavan arasında bulunduğu bir sırada İstanbul Emniyet Müdürlüğü İkinci Şubeye mensup bir polis Halime tevkif müzekkeresini okudu. O esnada diğer bir sivil polis de hanın kapısında nöbet bekliyordu. Sivil polisler şüphesiz ki en beğenmedikleri vazifeyi yerine getirdiler, Halimi Paşakapısı Cezaevine, mahkûmların "Beybaba" lâkabı taktıkları selefi ve meslekdaşı, çilekeş ve her devrin muhalifi Ratip Tahir Burakın yanına götürdüler. Halim Büyük, bulut daha önce saat 10.30 da Yeni İstanbul gazetesinden, İl Merkezinde bulunan Ulus patronu ve *C.H.P* Genel Sekreteri Kasım Gülek ile bir telefon muhaveresi yapmıştı. Kasım Gülekin Halime altlattıklarına i bakılırsa cezaevi bir mektepti. Bugünkü rejimimizde herkesin hapishaneden geçmesi gerekiyordu. Halim Büyükbulut üzülmemeliydi. Cezaevinde kaldığı müddet zarfında her türlü ihtiyacı, Ulus tarafından karşılanacaktı. Çıktıktan sonra Halim Büyükbulutu daha parlak bir istikbal bekliyordu. Üzülmemeliydi.

Bu sözler, Kasım Gülekten başka biri tarafından söylenilmiş olsaydı, belki dudaklarda tebessüm uyan-

Halim Büyükbulut bir duvarı resimlendiriyor

Bir fırça darbesi = bir yıl hapis

dırırdı. Ama, itiraf etmek lâzımdı ki C. H. P. Genel Sekreteri, teşrii masuniyete sahip olmadığı günlerde, Işın bütün tehlikesine rağmen, hapsedilmeyi göze alarak tıpkı Halim Büyükbulut gibi çalışmıştı. Nitekim genç karîkatürist, kısmen teselli buldu. Madem ki Ulusun patronu, ihtiyaçlarının Ulus tarafından karşılanacağını da söylüyordu, ziyadesiyle üzülmeye mahal yoktu. Paşakapısı cezaevine, gönlü rahat olarak gitti. Yalnız bir derdi vardı İhtiyar annesi ve babası Ankaradaydılar. Cezasını Ankara cezaevinde çektirselerdi daha iyi olurdu. Halim Büyükbulut ilk iş olarak, İstanbulun ziyadesiyle şöhretli savcısı Hicabi Dinçe bu mealde bir istida verdi.

Harbin muharebesi

Halim Büyükbulutun tevkifi, D. P. tarafından karikatüre, yani şakaya, latifeye, nükteye karşı ilân edilmiş olan harbin sadece bir tek muharebesiydi. Zira gene 11 Nisanda Halim Büyükbuluta tevkif müzekkeresinin okunduğu mahalden topu topu. üç yüz metre kadar uzakta ve zaman olarak sadece seksen dakika sonra C. H. P. Beyoğlu İlçe Merkezi eğlenceli bir hâdiseye sahne teşkil ediyordu. C. H.P. İstanbul İl Gençlik Kolu, Paşakapisi Cezaevine: girişinin birinci yıldönümü münasebetiyle sanatkâr ve gazeteci Ratip Tahirin karikatürlerinden müteşekkil bir sergi açmağa karar vermişti. Saat 14.55 de karikatür sergisini açmak Üzere C. H. P. Beyoğlu İlçe merkezine gelen Kasım Gülek, sivil polislerin müdahaleleriyle karşılaşdı. Sivil polisler sergi açmanın, İktidarın iç politikada kıtalararası güdümlü mermi kadar tesirli silâhı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun şümulüne girdiğini Kasım Güleke söylediler. Müsaade alınmamış olması sebebiyle, karikatür sergisini kapatacaklardı. Halbuki, ti İdare kurulundan çok daha iyi ve avrupai bir şekilde çalışan C. H. P. li gençler 333 sayılı ve 9. 4. 1958 tarihli yazıyla Vilâyete müracaat etmişlerdi. Üstelik 4578 sayı ve 9. 4. 1958 tarihli kayıt numarası ile muvafakatname almışlardı. Fakat 11. 4. 1958'de Vali yerine Nazım Başlamışlı imzasıyla gelen yazıda, karikatür sergisinin açılacağının bir gazeteden öğrenildiği İleri sürülmekte ve izin alındığı inkâr edilmekteydi. Anlaşılıyordu ki İktidar da, milleti tenvir etmek ve hakikatleri ışığa çıkarmak gibi ağır mesuliyetler yüklenmiş gazetecilerin zindana atılmasının, efkârı umumiyeyi rencide ettiğine kaniydi. Reaksiyonların üzerine kül serpmek azmiyle Halim Büyükbulut meselesinin derhal kapatılmasını istiyor ve Ratip Tahirin de hatıralarda tazelenmesini arzulamıyordu. Kasım gülekin ve C. H. P. li gençlerin itirazlarına aralarında C. H. P. ye mensup olmayan bir tek kişinin dahi bulunmadığına dair teminat vermelerine rağmen karikatür sergisinin daha açılmadan kapatılması -ki bu sergide meşkur "Oldu da bitti maşallah" lejantlı karikatür de yoktu. İktidarın Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun nasıl tefsir ettiğini gösteren son derece ibret verici bir hareketti.

Cürüm ve ceza

"Halim Büyükbulut hayatının bütün bir senesini hapishanede, sadece bir tek karikatür çizmiş olduğu İçin geçirecekti. Bir cürüme bu kadar ağır bir ceza batı dünyasının hiç bir yerinde mevcut değildi. Üstelik onbin lira da para ödeyecekti. O Halim ki üzerindeki elbiselerinden ve bir tahta bavulu dolduran eşyalarından başka dün yada dikili ağacı yoktu. Gerçi Ulus Halimin para cezalarım ödiyeceğini açıklamıştı. Ama, Halim hakkındaki tevkif kararının kesinleştiği gün Yeni İstanbul, karikatüristin ücretim kesmiş ve kendisine hesabım kapatmasını bildirmişti. Yem İstanbulun Halim Büyükbuluta diğer bir aziziiğı de, maaşını bütün ısrarlarına rağmen maaş olarak değil, telif ücreti olarak ödemesiydi Halim bu yüzden İstanbul Gazeteciler Sendikasına âza olamamış ve bu sendikanın basın suçlarından dolayı hapse giren üyelerine yaptığı aylık üç yüz "liralık yardımdan mahrum kalmıştı. Ulus, vaadettiği yardımdan vazgeçerse, Halim müzayaka haline düşecekti. Gerçi Halimin Ratip Tahir gibi "viran olası hanede" bekliyen "evlâdı ayal'i yoktu ama, kendisine ' maddi yardım yapabilecek kimsesi de mevcut değildi.

Çeyrek asrı yeni tecavüz etmiş Ömrü boyunca Halim Büyükbulut sıcaklık, yakınlık ve alâkadan uzak kalmıştı. Bu sebepten olacak insanlardan kaçıyor Ve münzevî yasamayı seviyordu. Pek insancıl değildi numaralı muhalefet Partisinin Devletcilik Laiklik ve Devrimciliğini beğeniyordu. Onu. Ulusta hic kimse muhalif karikatür çizmeğe zorlamamıstı. O sadece, bugünkü İktidarın gidişini beğenmediği irin kendi görüşüne göre hâdiseleri karikatürlerinde ak-

Cem'in bir karikatürü

— İkametgâhınız?
— Meclis-i Mebusan.

Ratip Tahir Burak mahkemeye gidiyor

Çizgi ve nüktenin; başa getirdikleri

settirmişti. Cezaevine girişi hayatında pek de büyük bir değişiklik yapmıyacaktı. "Ha tayan arası, ha hapishane" diyordu. Şayet tevkifinden otuz beş gün önce bir aşka da yakalanmasaydı, belki hapse girdiğine hiç üzülmiyecekti. Halim daha tevkif e-i'dildiği anda, cezaevinde hazırlıyacağı lejantsız bir karikatür albümünün ilk eskizleri için neler lazım olduğunu düşünüyordu.

Dünyada akisler

Halim Büyükbulut, başına geleni haftanın ortasında, ziyaret ettiği bir İstanbul gazetesinde, kendisini teselli edenlerden Öğrendi. Ama Türkiyede İktidarın, Muhalefetin organı t a - lan gazeteyi bir ay müddetle kapattığım bütün dünyaya ajanslar mühim bir haber olarak bildirdi. Hakikaten, kanun Halim Büyükbulutu bir sene tein demir parmaklıkların arkasına gönderirken Ulusu da bir ay için nesirden menediyordu. Bu haftanın başında "Washington'da toplanan beynelmilel bir gazeteciler toplantısının kulislerinde hemen herkes Türkiyedeki hâdiseden bahsediyor ve bunu basın hürriyetine indirilmiş yeni bir darbe olarak tavsif ediyordu. Gene batı aleminde gazeteler. Ulusun basına geleni uzun uzun yazdılar. Cürümle ceza arasında nisbet bulunamadığını ve kanunun lüzumundan fazla sert olduğunu, bir karikatür için insanları bir sene hürriyetlerinden mahrum etmenin kanuni sayılsa da â-dil telâkki edilemiyeceğini bu son hâdise bize daha mühimi İktidar mensuplarına göstermeyecek miydi?

Halim Büyükbulut gibi nihayet bir küçük, bir genç karikatüristin, bir şakacının siyasî tesiri azami şekilde mübalağa olunsa kurbağa ürkütmiyecek bir çizgi sanatkârının da cezaevine gönderilmesi dördüncü' kuvvet" basınla memleketimizde ne ağır şartlar altında çalıştığının misallerinden sadece bir tanesi idi. Halimin, D. P. İktidarı zamanında hüküm giyen kaçıncı gazeteci olduğunu hesaplamak imkânsızdı. Çünkü umu-- efkâr ancak İstanbul, Ankara ve İzmir basım mensuplarından hüküm giyenleri biliyordu. Halbuki üç büyük şehir dışında hüküm giyen gazetecilerin adedi, muhakkak ki ötekilerden çok fazlaydı. Sekiz sene zarfında kaç Türk gazetecisinin cezaevlerinde misafir edildiği, bilhassa mensubu* bulunduğumuz Hür Dünya milletleri tarafından merak olunuyordu.

Türkiyede basından bu kadar cekinilecek ne vardı ki, İktidar aman vermiyordu? Hele karikatüre tahammülsüzlük, asabiyet ve müsamahasızlığın deliliydi. Gazeteci hapsetmekle şimdiye kadar hic bir rejim rahata ve huzura kavuşmamıştı. Ne kadar basın hürriyeti kısılmış, basın mensubu cezaevine gönderilmiş ve gazete kapatılmışsa, kulak ve fısıltı matbuatı o derece geniş faaliyet sahası bulmuştu» Simdi bizde halk ne hikâyeler ne hikâyeler anlatıyordu. Ama ah, bunun haftakilere izahı bir mümkün olsaydı!.. Karikatürün yasak olduğu yerde, elbette ki "ağız fıkraları" revaç bulacaktı. Basın hürriyeti aslında, supapların en tesirlisiydi. sıkılanlara gâyrimemnunlara ferahlık veriyordu.

Maziye bakış

Memleketin hemen hiç bir devrinde basının, böylesine kayıt altına alındığı görülmemişti. "Bizde modern anlamdaki mecmua ve gazete karikatürlerini ilk defa çizen Cem Abdülhamidin devrinde neler cizmemişti! Heyeti vükelâyı bir faytona doldurmuş, atlar yerine faytonu halka çektirmiş, bu karikatüre lejant olarak da "tek kelimeyle "çektiklerimiz'

Prensipsizlik

Avrupa Konseyine gidecek olan Türk delegeleri arasına, C.H.P. Grubu iki milletvekili katmayı kabul etti. Şimdi Kasını Gülek ve Bülent Ecevit sekiz D. P. milletvekiliyle birlikte Strasbourg'daki heyetimizi teşkil edecekler. Sekize iki! Mecliste İktidarın Muhalefet nisbetinin en karamsar hesapçılar için dahi yediye üç olduğu göz önünde tutulursa C.H.P. Grubunun, iki delegeliği kabul suretiyle bir taviz verdiği hemen meydana çıkar. O C.H.P Grubu ki, hakkı nisbette delegelik, alamadığı için İngiltereye giden Parlâmento heyetine aza vermeyi reddetmişti. Bıyık altından gülerek "Bu ne pehriz, bu ne lahana turşusu" demenin zamanı değil midir?

Karar, C.H.P. Grubunun dramatik bir toplantısında verilmiştir. Kanun, parti gruplarının gizli celselerinde cereyan edenleri yazmaktan basını menettiğiiğin o toplantının tafsilatı açıklanamayacaktır. Ama bilinmesi lâzımdır ki kulaklarda dolaşanlara göre celsedeki tutumlarından dolayı ne Genel Başkan İsmet İnönü, ne başkanlık makamındaki Faik Ahmet Barutçu ve ne de topyekûn Grup iyi bir not almıştır. Genel Başkanların duba sakin, daha az kırıcı, daha çok toplayıcı; başkanlık makamını işgal edenlerin daha fazla takt sahibi; Grubun ise kendisine güveni olması lâzımdır. Hele böyle, bir toplantıdan sonra tebliğ çıkarmaya kalkışılırsa, mutlaka daha insicamlı, daha mukni bir eda takınmak gerekir. Aksi halde, tebliği okuyanlar bunu sadece ve sadece bir zaaf alâmeti sayarlar ki, böyle de saymışlardır.>

C. H. P. Meclis başkanlık divanının kendisine Muhalefetin İktidara nisbeti kadar hak tanımasını mı istiyor? Mükemmel. Ama bu hak verilmeyince bir heyeti, boykot et, bir başkasına dahil olmayı 'kabullen. Bunun, bir hakkın alınmasında en iyi yol sayılamayacağı aşikârdır. Avrupa Konseyi mühimmiş, bu Konseye Türkiye C H. P. devrinde kabul edilmis, Türk delegeler 'arasında C. H. P. temsilcilerinin bulunması fayda verirmiş, böylece toplantılarda Muhalefetin sesi duyulurmuş. Tamam. Bunlar doğrudur. Ancak, doğru olan bir başka nokta vardır: O halde, İngiltereye giden Parlâmento Heyetine niçin delege verilmedi? Sonra, eğer Avrupa Konseyine üç temsilciden az temsilcinin gönderilmeyeceği açıkça bildirilseydi gayenin tahakkuku güçleşir miydi, kolaylaşır mı?

K. Gülek

B. Ecevit

Şimdi, mesele şu heyete girmek, bu heyete girmek değildir. Mesele, ne yaptığını bilmektir. C. H. P. İse, ne yaptığım bilmez görünüyor. Partilerin tutumu bir "idareci komite' tarafından ciddiyetle tesbit edilir. Hâdiseler karşısında nasıl vaziyet alınacaktır? Bir defa bu kararlanınca, her türlü huzursuzluk ortadan kalkar. Ne lider, ehemmiyetsiz meselelerde "yoksa istifa ederim" diye inatçdık örnekleri verir; ne Grup, kızgınlıktan oruç bozmaya kalkışır; ne de toplantı idare edenler formalizmi Genel Başkanı konuşturmak istememeye kadar götürürler. Heyetlere katılacak delegeler de liderin iki dudağı vasıtasıyla değil, diğer milletvekillerinin reyleriyle tesbit edilir.

C. H. P. Grubu düşünmelidir: Haklar, verilmekten ziyade alınır. Meclis Başkanlık Divanının tesbit ettiği kontenjan hakkın aşağısmdaysa da C H P . kabul ederse, D.P. ekseriyeti tutumunu değiştirmeye niçin lüzum görsün? Avrupa Konseyinde temsil edilmek bu büyük prensibin yanında hiç mesabesindedir. Yahut, "bize ne lâyık görülürse kabul edi lecektir" diye bir prensip kararma varılır, bunun mucip sebepleri ortaya konur, mesela denir ki "Bu D.P. protestodan anlamıyor, onun için protestonun faydası yok", herkes de fikrine göre, C.H.P. yi haklı veya haksız bulur. 1 numaralı Muhalefet partisinin el yardımıyla ilerlemeye çalışmasıdır ki milleti hakikaten ümitsizliğe sevkediyor.

yazmıştı, Bir başka Karikatüründe ise deniz kuvvetlerinin bir darbei hükümet yapmasından korkan Abdülhamit Dolmabâhçe Sarayının bir penceresinden Beşiktaş açıklarında demirlemiş Mesudiye zırhlısına bak" maktadır. Lejandın ne olduğu tahmin edilebilir: Meşhur şarkıdan alınan bir mısra; "Seni gördükçe titriyor yüregim" O zamanki Kalem mecmuasını şöyle bir karıştıranlar, daha ne misaller bulabilirler. Bugün bu karikatürlerden bir tekini bile çizmek imkanı var mıdır? Var diyenler Hafimin ye Ratip Tahirin akıbetlerine bir göz atmalıdırlar

'Halbuki, mensubu bulunduğumuz batı Aleminde karikatüristler, en ileri gelen idarecileri eşek, domuz, beygir, fare, kedi, deve gibi aşağılık sayılan hayvanlar şeklinde tasvir ederler de, savcılar dahil, kimsenin kılı kıpırdamaz. Çünkü Adenauer ve Alman milleti bilir ki, o kılığa sokulmasına rağmen Şansölye bir kedi değildir. Çünkü Eisenhower ve Amerikalılar bilir ki, öyle tasvir edilmesine rağmen Cumhurbaşkanı bir eşek değildir. Çünkü MacMillan ve İngilizler, bilir k, öyle resmedilmesine rağmen Başbakan beygir değildir. Fakat Türkiyede bazı Bakanları bir sünnet düğünündeki muhtelif eşhas olarak tasvir eden Ratip Tahir Burak 16 ay hapis ve 4000 lira para cezasına çarptırılmıştır.

Şimdi Halim Büyükbulut, eğer bir yıl hapis ve on bin lira para cezası ile vartayı atlatırsa, Tanrıya şükranlarını belki de kurbanlar keserek ödenmeğe kalkışacaktı. Çünkü bir bohem hayatı yaşayan ve daima meteliksiz olan kalikatürist. gene Ulusta çıkan ve "Harikalar diyarı" ile""Kervan" lejantlı karikatürlerinden dolayı da Adil Güneşoğlunun başkanlık ettiği Ankara Toplu Basın Mahkemesi tarafından 14 ay hapse ve 10.666.60 lira para cezasına çarptırılmıştı. Allahtan ki, birincisi gibi Ulusun da gene bir ay kapatılmasını âmir bu karar Temyizde bozuldu..

Yağmur gibi...

Fakat iş bununla bitmedi. Toplu Basın mahkemeleri, bilhassa Ankaradaki, Concorde meydanına konmuş bir ihtilâl giyotini hızıyla mahkûmiyet kararı vermekte devam ediyordu. O kadar ki, gazeteler, kendi mahkûmiyet haberlerini atlıyorlardı. Nitekim geçen haftanın ortasında, kapanan Ulusta Ulus mensupları işsiz güçsüz pineklerlerken telefon çaldı. Mesul Müdür Ülkü Armanı evinden arıyorlardı. Telefondaki annesiydi. Eve bir mahkeme kâğıdı gelmişti, oğluna bunu haber veriyordu. Genç gazeteci, canı sıkılmış bir halde, kâğıtta ne vazdığını gördü. Ama, annesi bilmiyordu. Zarfı açmamıştı. Mahkemeden gelen kâğıt lâfi Ülkü Armanın arkadaşlarını telâşlandırdı. "Git, al da gel bakalım şunu" dediler. Ülkü gitti. Aradan onbeş yirmi dakika ya geçmiş yâ geçmemişti ki, yenideni kapıda göründü. Rengi evvelkinden daha sarıydı. Elindeki kâğıdı arkadaşlarına doğru uzatarak "mahkûm olmuşuz" dedi. Dedi ama, önce kimse birşey anlayamadı. Mahkûm olduklarım biliyorlardı. Bunun yeni bir tarafı yoktu ki! İşte gazeteleri bir ay kapatılmıştı. Polisler gelmişler, emri tebliğ etmişlerdi. Fakat Ülkü Armanın uzattığı kâğıdı okuyanlar hayretle durakladılar. Bu da nesiydi? Ülkünün getirdiği mahkeme kararı, yeni bir mahkûmiyetten bahsediyordu. Bu ne Halim Büyükbulutun karikatürlerinden, ne de Sinasi Nahit Berkerin fıkralarından dolayı verilen malûm bir mahkûmiyet kararının tebliğiydi. Bu bambaşka bir dâvadan, Ulusçuların hâla devam ettiğini sandıklan bir dâvadan mahkûm olunduğu nu bildiriyordu. Bülent; Ecevitin bir yazısından dolayı, mesul Müdür Ülkü Armanın 16 ay hapsine, 4000 lira para cezası ile tecziyesine gazetenin de bir ay müddetle kapatılmasına Adil Güneşoğlunun mahkemesi karar vermişti.

. ülkü Arman gibi gazetenin diğer mesulleri de şaşırdılar. Nasıl olurdu? dâvanın duruşması devam etmiyor muydu? Gazetenin avukatı bu dâvayı takip etmemiş miydi? Basın dâvalarım takiple vazifeli muhabirler nasıl atlamışlardı? Buna imkan var mıydı? Biri hemen telefona koştu, avukatı aradı. Bir başkası ise gazete koleksiyonlarını karıştırmağa başladı. Martın ortalarında kararın verildiği güne ait gazete bulunup çıkarıldı. Ama o günkü Ulusun birinci sayfasında basın, dâvaları ile ilgili hiç bir şey yoktu. Ancak uzun araştırmalardan sonra ikinci sayfaya sıkıştırılmış sekiz satırlık ufacık bir haber bulundu. Habere göre, bir gün evvel Ankara Toplu Basın mahkemesinde bakılan basın dâvalarının hepsi başka günlere talik edilmişti. Ulus böyle yazıyordu ama, Ülkü Armanın getirdiği tebligat talikten bahsetmiyordu. Tebligata göre Ülkü Arman o gün 16 ay hapse mahkûm olmuştu. Gazete sahibi Gülek ile yazar Bülent Ecevit hakkındaki takibat ise milletvekili oldukları için devre sonuna bırakılıyordu. Ulus bir defa daha, kendi mahkûmiyet hükmünü atlamıştı. Allahtan tebligat usulü vardı. Ulus, bu haftanın başında yeni mahkûmiyet kararını temyiz etti.

Talkın ve salkım

Bütün bu hikâyelerin bîr başka ve eğlenceli sonu oldu. Bunlar olup biterken gazeteler İstanbul Üniversitesini tesanüt göstermemekle itham ediyorlar. Üniversite müessesesinin vazifesini yapamadığım haklı olarak bildiren ilim adamlarının demeçlerine geniş bir yer veriyorlardı. Bu mevzuda makaleler, fıkralar çıkıyordu. Fakat, bir kaçı hariç, aynı gazetelerin ekserisi -haydi,' genç Halimin demir parmaklıklar arkasına atılmasını küçümsediler deyiniz- Ulusun kapanması gibi hakikaten dünya ölçüsünde akis yapan bir hâdiseyi tahtakurusu kadar küçültüp tek sütunlarına sığdırdılar. Ertesi gün unuttular. Zavallı Halim, meslekdaşları tarafından kaderine terkedildi. Kasım Gülek bu haftanın başında basının bu tesanüt gösterme noksanından acı acı şikâyet etti, bunun mahzurlarım sayıp döktü ama, aynı gazeteler o beyanatı da haber almamış görünmeyi tercih ettiler, daha doğrusu beyanatın o kısmım sütunlarına geçirmekten dikkatle sakladılar.

Halbuki Kasım Gülek yerden göğe kadar haklıydı.

Ülkü Arman Ulusun kapatılmasına dâir tebliği imzalıyor

Bereket versin ki, tebligat yapma usulü var!

Dış Politika

Bayram **ihracatı**

İktidar gazetelerine İnanmak lâzım gelirse, Koreliler bu hafta, 26 milyon Türkün pek iyi tanıdığı bir "bayram ve sevinç havası" yaşayacaklardı. Modern silâhların talim meydanına çevirdiği istiklâl günü bile faz-

la neşelenmeyen asık yüzlü Korelilerin, bayram yapması için her halde Hızır hazretlerinin Seul şehrini şereflendirmesi gibi mühim bir sebeb mevcut olmalıydı. Hakikaten de öyleydi. Hiç değilse "Hızır, Mesih F a t i h VB.." ebediyatı mektebinde yetişenler için bu mucize gerçekleşmişti. Zira geçen yılki NATO fatihi Menderes, Koreye gidiyordu. Anadolu Ajansına göre, Kore halkı Başbakanın ziyaretine "misli görülmemiş" büyük bir alâka göstermekteydi.

Türkiyeye de sık sık ecnebi devlet adamları geliyordu. Ama hiç biri beraberinde bir "bayram sevinci" getirmemişti. Doğrusu bu bakımdan Koreliler. Türklerden cok daha bahtiyardılar. Madam Butterfly'ın romantik memleketinde de aynı sevinç rüzgârlarının esmesini temenni etmek lâzımdı.

Menderesin Kore seyahati, tam bir protokol ziyaretiydi. Japonyada herhalde kredi gibi ciddi meseleler ortaya çıkacaktı ama Korede ne bir savunma paktı imzalayacaktık, ne de Koreyle muazzam iktisadi münasebetler kurmanın arifesindeydik. Japonyaya gidecek olan Başbakan, yolu üzerindeki Koreye de uğramayı Ve Tugayımın ziyaret etmeyi arzu etmişti. Tabii ki Korede. bir hükümet başkanına lâyık bir şekilde karşılanacaktı. Kore devletinin misafiri olacaktı. Korenin tek elden idare edilen basını da mutat olduğu üzere dostane yazılar yazacaktı. Hava alanında merasim kıtası teftiş edilecekti. Bazı memleketlerde âdet olduğu üzere ellerinde bayraklar taşıyan talebeler, sokaklara dökülecekti. Korenin hâkimi mutlakı Syghman Rhee de değerli misafirinin göğsüne bir nişan takmayı ihmal etmiyecekti. Bir kültür veya kâğıt üzerine kalmaya mahkûm bir ticaret anlaşması da imzalanabilirdi. Tabii ki bu hikâye ile Koredeki "tam bir bayram ve sevinç havası" masalı arasında koskoca bir acem ülkesi mevcuttu. Bu mübalâğalara artık herkes alışmıştı da, aldıran olmuyordu. Hattâ o kadar ki, "lütfen biraz insaf" diyenlere bile pek rast lanmıyordu. Ama bir protokol ziyaretinin dış siyaset zaferi olarak gösterilmesi gene de tuhaf kaçıyordu, Bu kadar normal bir hadise karşısında bile, Zaferin meşhur tek yıldızlı muharriri vecde gelmekten, bu vecd içinde de şecaat arzetmekten kendini alamıyordu: "İyi ama, bütün bunlar nihayet dış münasebetlerimizin bizim durumumuzda olan milletlere nadir nasip olmuş muvaffakiyet delilleri değil midir?" diye yazıyordu. Demek bizim durumumuzda bulunan memleketler için, protokol laflarıyla bayram yapmaktan başka çare yoktu. Doğrusu tek yıldızlı baş yazar çok kötümserdi. Seyahat seven hükümet başkanları. Zaferin muvaffakiyet dediği şeye benzer düzünelerce muvaffakiyeti kolayca toplayabilirlerdi. "Bizim durumumuzda olan" bir memleket bile, Türkiyeye geldikleri zaman Orta Doğudaki Arap Sultanlarına bu "nadir nasip olan" zaferlerden ihsen etmiyor muydu ? Hattâ aynı başyazar dost' sultanlara usulen methiyeler kaleme almıyor muydu? Ama ne yaparsınız Başmuharrir vecde gelmişti. "Ya bugünden böyle olursa, bizi yarın ne zaferler bekliyor"'diye devam ediyordu. Anlaşılan, her sahada olduğu gibi dış siyasette de zaferin sadece hayaliyle yaşanınca başka türlü hareket etmek mümkün olmuyordu.

Politikacılar

"Sazboz tahtası

Geçen haftanın sonunda Yozgat Ağır Ceza Mahkemesi, buhdah bir ay önce tahliye ettiği kırk Gaziantep sanığından on tanesinin yeniden tevkifine karar veriyordu. 43 sanıktan 40 tanesinin tahliyesi Yozgat Savcılığım harekete geçirmiş ve Savcılık Ağır Cezaya müracaat ederek kararın bozulmasını istemişti Bu itiraz talebini Ağır Ceza varit görmeyince de Savcılık Adliye Bakanlığı yoluyla Temyize başvurmuş ve Temyizde haklı çıkmıştı. Tahliye edilen 40 sanıktan on tanesinin "devlet dairelerini tahrip" isnadı altında bulunmaları tahliye kararının bozulmasına sebep olmustu. Bundan bir ay önce sevinç içinde yuvalarına dönen sanıklardan onu, yeniden tevkif edilerek Yozgata sevkedileceklerdi. Bunların duruşmalarına, içerde olan üç kişininki ile birlikte mevkuf olarak devam edilecekti.

Gaziantep

Yeni bir imtihanın eşiğinde

Gaziantepli on sanığın yeniden tevkif edilmeleri ve hele banların içinde adayların, İl İdare kurulu üyelerinin bulunmaması C. H. P. ye yeniden ve çok mühim bir vazife tahmil ediyordu. Gaziantep sanıklarının tamamı mevkufken, C. H. P. azda olsa, ağır da olsa, bu sanıklarla alâkalanmış, bunların türlü dertlerine derman olmağa çalışmıştı. Ama şimdi iş değişiyordu. Artık hapiste olanlar içinde adaylar ve İl İdare Kurulu azalan yoktu. Tevkif edilenler sadece C H P üyesi sıfatını taşıyan ve hemen hepsi de fakir olan insanlardı. C.H.P, pâr ti olarak asıl şimdi vefalı bir parti ol lup olmadığım göstermek zorundaydı Memlekette C. H. P. sadece adayları na. parti ileri gelenlerine alâka gös terir havasının yaratılmaması lâzım di. Dün içinde adayların da bulundu ğu mevkuflara gösterilen alâka ve vefa, bugün Sıfatları sadece C. H. P. li olan vatandaşlara kat ve kat fazla sıyla gösterilmeliydi. Bu C. H. P. içi: imtihan vesilesiydi.

Japonyanın meşhur Fuji Yama'sı

Bayram edecek

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

XLII

Nihat ÖZTAŞ

Siyasî otoritenin İlahi kuvyetlerden geldiği inancının sarsılması sonunda demokratik düşünce ve halk kitleleri politika alanına girmeye başlamıştır. Halkın ihtlyaçlarını, amalarını esas almaktan uzak, şahıs, soy, zümre menfaat emellerine dayanan hakim kanaatlerin yıkılması kolay olmamıştır. Bugün, millet topluluklarının politika hakkında serbestçe fikir yürütüp, hareket yaratabilmelerinin" gerisinde zalimler, demagoglar, psikopatlar sürüsünün kara, kapkara icraatlarının korkunç ve ibret dola bilançoları vardır. Haysiyetli ve muhtaç olmaksızın yasamanın, İnandığım söylemenin dâvasını güdenler, tarih boyunca bu sürü tarafından ezilmiş, kanla boğulmuş, zindanlarda çürütülmüştür.

Çok büyük mücadeleler pahasına demokratik hakların kaydetmiş olduğu ilerlemelere rağmen antidemokratik idareler halen bazı millet' lerin başında bir belâ, bir problem olarak yaşamaktadır.

Bahis konuşa asrımız diktaları, tarihteki dikta sekilerine benzememektedir. Düşünce ve endüstri alanındaki yenilikler, İnsan haklarının dünyada kazandığı başarılar neticesi usul ve vasıtalarda daha yumuşak, şaşırtıcı, dişi yollar takip edilmekte ve denenmektedir. Bu bakımdan milletler modern diktaların bünyesini teşhis ve tesbitde anlayışsızlığa uğramakta, sonuç olarak' ta zor kayıplara uğramaktadır.

Hükümetler meşru yollardan teşekkül ettiği hallerde dahi kanun dışı tasarruflara gidilmekte, hükümeti teşkil eden organların anayasa hudutları dışındaki kararlariyle zulüm yollarına sapılmaktadır. Vatandaşların yaşama vasıtaları iktidar elinde tutularak bir boyun eğme makanizması haline getirilmekte; basın hürriyeti, üniversite muhtariyeti, bir araya gelme ve konuşma hakları kısılmaktadır. Müstakil adalet, varsa parlâmento türlü tarzlarda emir altına, alınmaya, hâli muhafazaya memur organlar durumuna getirilmeye çalışılmaktadır. Milletin hak ve hürriyetleri bir takım iktisadi kalkınma karşılığı olarak pazarlık mevzuu edil inekte, millet adına diğer' devletlerden sağlanan imkan ve krediler, İktidar bendelerine hile ve usûllerle aktarılarak, devamlı iktidar hayalleri kurulmaktadır. Em dikkate değer cihet olmak üzere bütün bunlar demokratik perdesi, hürriyet perdesi arkasında yürütülmektdir. Millet karşısında bazan bir şahıs, hazan üçbeş kafa dar, bazan bir parlâmento, ekseriyeti göstermektedir.

Şimdi basit bir tarih muhasebesi yapalım: Milletler, yalanı, kandırılmayı mahkûm etmedi mi; zulmü, halka, hakka karşı koyan kuvvetleri her türlü aldatıcı veçhelerine rağmen yenmedi mi; sağlam bir kazığa bağlamadı mı?

Evet bin kerre, milyon kerre evet. Fakat demokrasi idarecilerin izan, İdrak ve insaflarından doğan bir rejim değildir ve olmamıştır da. Milletler bu rejimi yasamağa, azmetmişler, sonunda lâyık olmuşlardır. Bu bakımdan demokratik vetire bir tarafta diktalar, diğer tarafta halk tabakalarından yöneticilerine doğru şikâyet, tazyik, yöneticiler tarafından ise teşhis, aydınlatma, organize ve sevk olarak gelişmiştir. Bu, temeli halk, tepesi aydınlardan müteşekkil millet iradesidir. Bu iradenin, bu azmin devlet olarak tecellisi evvelemirde karşı kuvvet ve engellerin bertaraf edilmesiyle başlamıştır.

Adı çeçen azme sahip milletler, fikren karşı koymanın fiili neticesini almak bakımından; pasif, insani ve hukuki yollardan kanlı İhtilâlle-, re kadar, türlü şekillerde hareket etmek mecburiyetinde kalmışlardır.

Normal kanallardan akma imkânını bulamıyan sular, potansiyel kudreti daha artmış, daha yıkıcı olarak nasıl yol bulursa, millî iradeye karşı konması, türlü safsata ve yalanlara savsaklanması karşısında milli iradenin direnme gücü sertleşip çevresini genişletecek, yönetmelerini stratejilerini değiştirmek mecburiyetinde bırakacaktır. Neticesiz kalmış hareket tarzları geride bırakıla bırakıla yeni yeni imkânlar zorlanacak, strateji değiştirmek neticesi olarak belirecektir. Çünki icranın hukuk dışı tasarruflarım işaretlemek, tenkit etmekle yetlnilmiyecek, gidişatı durdurmanın müessir çaresi ergeç bulunacaktır.

Hukuk dışı tasarruflarını devamlı bir şekilde yürüterek söze, yazıya, hukuka itibar etmeyen İktidarlara mukavemet kaçınılmaz, zorunlu bir netice ve hak olmuştur. İnsan Haklan Evrensel Beyannamesinin önsözünde de "İnsan haklarının tanınmaması ve hor görülmesinin İnsanlık vicdanım isyana sevk" ettiği, kabul ve ilân edilmiştir.

İşte bütün bu sebeplerden dolayı peşin hareket tarzları, prensipleri muhtemel' gelişmelere oymayacağı için başlangıçta tâyin edilemez. Aynı stratejiyi şaşmaz şekilde takip etmek, zamanla pasif ve çekingen duruma düşmeyi neticelendirir. Çekingen hareket İse iktidarı atak ve doymaz yapar. Yersiz ve sebepsiz sert başlangıçlar da lüzumsuz], fazla fedakârlıklara, kayıplara yol açar. Bu vaziyete göre esas olarak, hareket tarzını siyasi mücadelenin seyri tâyin edecektir.

Demokratik rejim İçerisinde yaşamağa azimli milletler ciddi mücadeleler vermek mecburiyetinde kaldıkları zaman sarsılmamalı, kaçınmamalıdırlar. Anarşi ve kayıp endişesiyle daimi inkiyad etmek, siyasi kaderi kabullenmek İktidarı lar için yapılan tartışmaların da cüretkâr olmağa sevkedeceği cihetle, milli iradeyi yürütmede liderlik rolünün şerefli ve şevkli tarafının büyük mesuliyetlerin temeli üzerinde yükseldiği unutulmamalıdır.

Netice olarak, hukuki yolların netice vermediği, demokratik haklar için yapdan tartışmaların hayal kırıklığı doğurduğu siyasi mücadele çıkmazlarında, milletlerin kuvvete başvurmaları bîr zaruret ve aynı zamanda haktır. Hiçbir ciddi hareket neticeyi istihsal etme yo nünden, mücadele tarzının bir safhasından öte gitmemezlik, gidememezlik yapamaz. Tarihteki bütün millî hâkimiyet mücadelelerinin kendi bünyesine göre kurbanları, fedaileri olmuştur. Mücadele bu nisbette büyüklük, canlılık ve değer kazanmıştır.

Korkmayanı yola getirmenin çaresi korkutmaktır. Çünki korkmayandan korkulmuştur. Millî haklara, hürriyetlere dayananlar ise kor mn en büyüğünü, en pervasızım telkin etmiştir Demokratik rejim içerisinde yaşamağa azimli milletlerin iradesinin korkusu önünde, diktatörlüklerin bütün ihanet unsurları ile beraber kaldıkları karanlıklarda bastırılıp, hesabı görülerek yolcu edildiklerini görüyoruz.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Memurlar

Personel Kanunu

Geldiydi geliyordu, gelecekti diye dedikodusu yıllardır süren Personel Kanunu tasarısı geçen hafta B. M. 14. ne getiriliyordu. D P. iktidarı daha iş başına gelir gelmez, Polatkanın tabiriyle "adı teadül kanunları olan ve fakat haddizatında muadeletsizlik misalleriyle dolu bulunan" çeşitli personel mevzuatını tek ve rasyonel bir kanunda toplıyacağmı vadetmişti Bu mevzu Üzerinde iki tasarı hazırlanmış, fakat tasarılar ihtiyaca uygun bulunmamıştı. Nihayet 1956-yılı başında üçüncü bir tasarı B. M..M. ne sunulduysa da Meclis bir bucuk, yıl zarfında tasarıyı kanunlaştırmaya imkan bulamadı. Sonra seçimler kapıya geldi çattı. Tasarı tabiî ki. kadük oldu. Fırsattan istifade üzerinde yeniden çalışıldıktan sonra, tasarı geçen hafta tekrar Meclise intikal ediyordu. Ne tuhaf ki Maliye Bakanlıgina yıllardır göz nuru döktüren .tasarı, eskilerinden hiç de farklı değildi. Yıllarca evvel, yani görülmemiş kalkınmanın tesiriyle fiatlar veçde gelmeden evvel tesbit edilen maaş miktarları bile, uzun tetkiklere rağmen, değişmemişti. Rafında uyuklıyan tasarının tozları şöyle bir temizlenip sahneye çıkarılmıştı. Yıllar süren bu gecikmeye, o halde tasarınınkinden başka kifayetsizliklerin sebep olduğunu kabul etmek lâzımdı. Astronomik bütçeler devrinde bile, kanunun açacağı yeni masraf kapıları önünde gerilendiğini keşfetmek için müneccim olmaya elbette ki lüzum yoktu. Devlet gelirleri yüzde 300 arttı diye övünülürken, iç personel masraflarını arttırmaya gelince tereddütler başlamıştı. Haklı talepler karşısında beş maaş ikramiye usuliyle,. maaş ve ücretler yüzde 42 kadar arttırılarak meşe, muvakkaten uyutulmuştu. Bu arada bazı memur zümrelerine, meselâ adlî tıp mensuplarına, Meclis personeline, Başbakanlık doktoruna vs. ödenekler verme» yoluna gidilmişti.

Barem anarşisi

Hakikaten şimdiki sistem tam bir anarşi arzediyordu. Barem hükümleri alt üst olmuştu. Ücretlilere mahsus (D) ve (E) cetvelleri fazla ücret ödenmek istiyen memurlara melce teşkil etmişti. Sesini duyurmasını bilen memurlara ek vazife, vekâlet Ucrati. harcırah yevmiyesi şeklinde fazla .para ödenmekteydi. Aynı işi yapan kimselere farklı ücretler veriliyordu.. Bu da kâfi gelmemişti, 100, 200 lira gibi yüksek gündeliklerle memur kullanılmaya başlanmıştı. Bilhassa iktisadî devlet teşekküllerinin personel meselesi arap saçına dönmüştü. Bu müesseselerde hemen hemen bütün personel baremin dışına kaçmıştı. Bu sayede veznedar bile umum müdür kadar maaş alıyordu. İşletmelerde kanuni veya gayrı kanuni primler çoğalmıştı. Terfi işleri çığırından çıkmıştı. Bareme tâbi yüksek tahsilli memur 15-20 yıl hizmetten sonra barem merdiveninin son kademeşine erişemezken, tahsilsiz bir genç en üst kademeden işe başlıyag biliyordu. Devlet bile., sermayesinin yarısından fazlası kendine ait olan müesseseleri baremin hükümleri dışında bırakma yoluna gitmişti. Bu sayede Vakıflar ve Denizcilik Bankası gibi müesseseler, personeline rahat rahat 2-3 bin lira gibi yüksek ücretler, ödiyebiliyordu. Velhasıl personel işlerinde mutlak bir anarşi ve adaletsizlik' hüküm sürüyordu. Sesim duvurabilenler yüksek ücretler alırken, büyük memur kütlelerinin zaten az olan ücreti, hayat pahalılığı karşısında eriyip gidiyordu.

Hasan Polatkan
Bir adım attı

Vitrinde etiketler
Onlarını da baremi var!

Sistemin bekçisi

Yeni personel kanun tasarısı bu anarşiye bir son. vermek gayesiyle çıkarılmıştı. Bütün personel tek bir kanun içinde toplanıyor, muhtelif kanunlardaki mâli hükümler bir araya getiriliyordu. Kurulacak olan Devlet Personel Dairesi kadroları yeniden gözden' geçirecek, ikramiyelerin primlerin, tazminatların vs. nin daha rasyonel bir şekilde verilmesini temine çalışacaktı. Teknik elemanlara tahsil seviyelerine bakılmaksızın verilecek kadroları ve yevmiyeli Kadrolarım tesbit edecekti. Yeni tasarı, kolayca görülebileceği gibi, şu veya bu zaruret altında bazı memur zümrelerine fazla ücret verme kapılarım kapıyordu. Yeni sistemde bazı memurlara, aynı tahsili yapan arkadaşlarına nazaran çok yüksek ücretler verilebilecekti. Yalnız bu iş, Personel Dairesi sayesinde, tek elden idare edilecek ve ipin ucunu kaçırmamaya çalışacaktı. Bu bile, adalet duygusunu tatmin etmese de ileriye doğru ata mış bir adımdı;

Memurlar bilhassa kadro imkânsızlıkları dolayısıyla terfi yollarının kapanması tehlikesinden kurtarılıyordu. Kademe maaşları sayesinde, yeterliği tasdik edilen memurların her yıl maaşları arttırılabilecekti. Meselâ 14 üncü derecedeki memur, aynı derecede kalsa bile her yıl 15 lira zam görerek, 9 yıl sonra maaşı 370 liraya yükselebilecekti. Kademe maaşının kabulü herhalde memurları memnun edecekti.

Hayal olan eski günler

Yalnız yeni maaş derecelerinin memurlan çok fazla sevindirmiyeceği muhakkaktı. Zira 1938 yılında eline bürüt 600 Ura geçen en üst kademedeki memura, 1957 yılının 9 uncu ayında aynı iştira gücünü temin edebilmek için tm 4932 lira£ maaş vermek lâzımdı. Halbuki yeni tasarıda en yüksek maaş miktarı 2000 di. 1938 de en alt derecedeki 40 lira alan memuru, eski hayat seviyesine ulaştırabilmek için 328 lira maaş vermek gerekiyordu. Halbuki yeni tasarıda 14 üncü derece maaşı 250 lira kabul edilmişti. Demek ki yeni tasalı eski refah günlerini geri getirmekten, çok uzaktı. 1938 in içindeyken kıymeti bilinmiyen günler tatlı bir

hayal olmuştu. Memurlar zaten harp yılları ve sonra görülmemiş İktisadi kalkınma dolayısıyla kemer sıkmaya alışmışlardı. Az da olsa yeni zamlara razı olacaklardı. Bütün korkuları yeni zammın, fiat yükselmeleri dolayısıyla çok geçmeden hayal haline gelmesiydi. Yeni tasarıda memurları, Sputnik hızıyla yükselen fiatlarm şerrinden koruyacak bir hükme rastlanmıyordu. Sadece Personel Dairesinin vazifelerinden bahsederken, bu teşekkülün "iktisadî ve mali durumu takip ederek maaş ve ücret tutarlarında yapılması icabeden tadiller hak-; kında teklifte" bulunacağı söyleniyordu. Yâni Personel Dairesi, Maliye Bakanına "Efendim fiatlar yükseldi, maaşları arttırsak iyi olur" diyecekti. Ama yeni masraf kapılarının açılmasından an'anevi olarak hiç hazzetmiyen Maliye Bakanlarının bu temenniyi nazarı itibare alması çok zayıf biç, İhtimaldi. Memurları iştira güçlerinin azalmasından korumak için başka bir sisteme ihtiyaç vardı. Maaş ve Ücretlerin, imkân nisbetinde otomatik bir şekilde, fiat yükselmelerine bağlanmasından başka çare yoktu. "echelle mobile" adı verilen bu sistem, bütün Batı memleketlerinde memurlar için kabul edilmisti. Hâttâ bası memleketler memur olsun olmasın bütün ücretliler için "echelle mobile" sistemini benimsemişlerdi. Tasarının B. M. M. nde görüşülmesi sırasında muhalefetin bu nokta üzerinde İsrar edeceği muhakkaktı. Nitekim Bütçe müzakereleri sırasında C.H.P. milletvekillerinden Ferit Melen "echelle mobile"in kabulü zaruretini ileri sürmüştü. Enflasyonsuz yatırım olmıyacağını iddia eden iktidarın, memurlara bu müdafaa silâhım tanıması adaletin bir icabıydı. Elbette ki bu İŞ mühim mali külfetleri göze almayı gerektirmekteydi; Ama devletin kolu ve beyni olan memurların asgari bir hayat seviyesini muhafaza edebilmeleri hayati bir meseleydi. Bu yolda gerekiyorsa bütçenin malî yapısını bile değiştirmekten çekinmemeliydi.

Prensip itibariyle kabul edilmesi zarurî olan echelle mobille'in sahneye konması oldukça güç bir işti. Evvelâ hayat pahalılığım doğru bir şekilde tesbit ve ilân eden bir teşekküle lüzum vardı. Bundan sonra echelle mobile'in otomatik olarak işlemesi temin edilmeliydi. Maaşların arttırılması, hükümetin takdirine bırakılırsa, sistemin iyi çalışması İmkânsızdı. Bu bakımdan bizzat memurların temsilcilerine söz hakkı tanınması isabetli olacaktı. Ama bunun için de memurlara mesleki teşekküller kurmak hakkı tanınmalıydı. Böyle bir şey iktidarın herhalde hoşuna gitmiyecekti. Bununla beraber, hayat pahalılığı endeksleri gözönünde tutularak, her bütçe yılı maaş ve ücretleri hayat pahalılığına göre ayarlamak mümkündü. Bu yapılmadığı takdirde, Personel Kanununun uyandırdığı Ümitler uzun ömürlü olmıyacaktı. Kısa bir zamanda başlangıç noktasına dönülecekti.

Tarlanın sürülmesi

Personel Dairesinin hâlen yapacağı ilk is, memur ve hizmetli kadrolarının objektif esaslara göre sınıflandırılmasıydı. Bu çok zor ve uzun zaman istiyen bir işti. Tasnifin iki senede tamamlanacağı umuluyordu .Amerikanın bu iş için 40 yıl uğraştığı düşünülürse, hizmetlilerin sınıflandırılmasının iki yılda bitmiyeceği kolayca anlaşılırdı. Ama memurları daha fazla bekletmemek için, şimdilik muvakkat ve götürü bir echelle mobile hazırlanmıştı. 1959 mail yılı başından

Yeni Personel

Yıllardır üzerinde çalışıldığı söylenen- üçüncü Personel Kanunu tasarısı hemen hemen hiç değiştirilmeden tekrar Meclise getirilmiş bulunmaktadır. Tasarı hiç değilse nazariyatta, batıda denenmiş bir çok İyi fikirlerle doludur. Teknik mahiyette bir personel idaresinin merkezileştirilmesi fikri kabul edilmiştir. timi ve koordone bir idare, ancak bu sayede mümkündür. Mucip sebepler layihasının dediği gibi, Devlet Personel Dairesi yeni rejimin "Kilit Mevkiini" işgal etmektedir. Bu daire personel meselelerinin rasyonelleştirilmesinden başka, "geçici temayüller muvacehesinde dejenere olmaktan" korunmak için, sistemin bekçiliğini yapacaktır.

Yeni teşekkülün İlk işi, kadroların objektif esaslara dayanarak, tasnifi olacaktır. Şimdiye kadar, tahsil seviyesine göre kadroyu işgal edecek olan adamın şahsiyetini ön plânda tutan Türk sistemi için, bu büyük bir yeniliktir: İşi yapacak olanın şahsiyeti bir kenara bırakılarak. Işkı İfası içki ne gibi vasıflara ihtiyaç olduğu Ve hizmetin hangi dereceye tekabül edeceği tesvit edilecektir. Bu suretle adama iş esasından, işe adam prensibine geçilmektedir. Bugün Birleşik Devletlerde durum budur. Talanı hizmetlerin tasnifi içte bu memlekette yarım asra yakın bir gayret sarfedilmiştir. Bu mevzuda hiç bir mütehassısa sahip bulunmayan Türk idaresinin, bu işi ümit edildiği gibi iki senede tamamlayamıyacağını söylemek kötümser Ur görüş olmayacaktır. Daha mühimi, hizmete adam prensibine geçerken, adama hizmet esası da terkedilmemiştir. Tasarının onuncu maddesi, işe başlama derecesini eskisi gibi tahsil seviyesine bağlamaktadır. Farzedelim onuncu dereceye dahil edilen bir hizmeti, lise tahsilinden sonra bir yıl teknik öğretim gören bir kimsenin ifa edebileceği kabul edilsin Diğer taraftan onuncu maddeye göre, bu şahısa ancak on ikinci dereceyle işe başlamak hakkı tanınmaktadır. Acaba Devlet Personel Dairesi, birbirlerinden farklı bu iki prensibi nazil uzlaştırabilecektir Amerikan sistemini kabul etmek istemiyen Avrupa memleketleri, devlet personelini, yüksek, orta ve alt kademe memurları olmak üzere üçe ayılarak ve her sınıf İçin muayyen tahsil seviyesini esas alarak bu güçlüğü yenmişlerdir. Bizde birbirinden ayrı üç memur sınıfı yaratma yoluna gidilmediğine ve terfilere bir hudut tanınmadığına göre, Personel Dairesi hizmetlerin tasnifinde hemen hemen hiç bir hareket serbestisine sahip olmayacaktır. İki uzlaşmaz prensibi uzlaştırmak elbette mümkün değildir. Bunun dışında Personel Dairesinin ve kurumların personel mevzuundaki sahalarının sarih bir tekilde tesbit edilmemesinin bazı karışıklıklar doğurabileceği ve objektif ölçüler mevcut olmadığına göre, liyakatin terfide eskisine nazaran daha büyük bir rol Oynıyamıyacağı düşünülebilir. Bununla beraber, diğer bazı kusurlarına rağmen, personel idaresini merkezileştirecek olan Dairenin kurulmasını; halen mevcut barem anarşisine çeki düzen verme yolunda atılmış müsbet bir adım olarak karşılamalıdır.

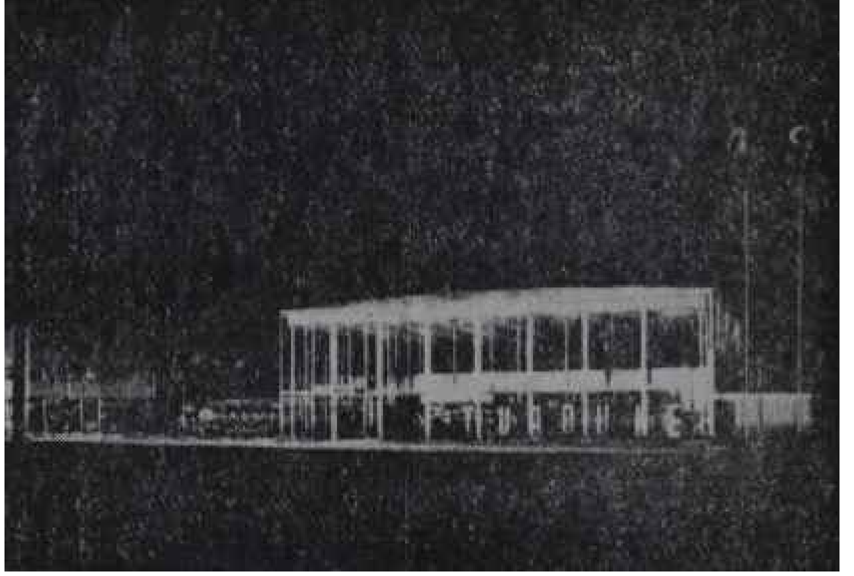
Büyük memur kütlesi tabiidir ki bu teknik münakaşalardan çok maaşların ne nisbette arttırılacağı meselesiyle ilgilenmektedir. Kabul etmek lâzım ki yeni maaş miktarları, memurlara harpten evvelki hayat seviyesini temin edebilmekten çok uzaktır. 3656 saydı kanunun çıktığı tarihte eline net 433 lira geçen birinci derecedeki memurun, bugün aynı hayatı sürebilmek için net 3550 liraya ihtiyacı Yardır. Halen bu yüksek memurun eline beş ikramiye dahil, ayda 1160 lira civarında bir • para geçmektedir. Yani bu memurun hayat seviyesi yünde yetmiş nisbetinde düşmüştür. Teni tasarıya göre bu memur, aşağı yukarı 1600 lira alacaktır. Teni maaş hükümleri tatbik edilinceye kadar, fiatlarını sabit kalacağı düşünülse bile, en yüksek dereceye erişen bu memur, 1938 de iki meslekdaşının hayat seviyesinin yarısına bile kavuşamıyacaktor. Maamafih yeni hükümlere Köre baremin en üst kademesindeki memurun ay

İtibaren ikramiyeleri kaldırılan memurlar, maaşlarını yüzde 60 zamlı olarak alacaklardı. Yani eski hesaba göre, ikramiyeler beş yerine yediye Çıkıyordu. Demek ki tasarı kabul edilirse, gelecek yıl maaşlarda yüzde 18 bir artış olacaktı. Teni kadrolar 1961 e kadar bitirilemezse, yüzde 20 zam daha yapılacaktı, işler gene tamamlanmazsa, 1963 te yeni bir yüzde 20 sam tanınmaktaydı. Muayyen müd detlerle yapılan bu zamların, fiat yükselmelerine bağlanarak an'ane haline gelmesini temenni etmek la~zımdı.

Fuarlar

Neo - atomik stil

Aylardan beri lafı edilen Brüksel Fuarı, nihayet bu haftanın ortasında kapılarını acıyordu. Faaliyetlerin hızlandırılmasına rağmen, açılış günü bütün hazırlıklar bitirilememişti, sebeb de âdet üzere kredilerin kâfi gelmemesiydi. Büyük balonlardan teşekkül eden yarının sembolü "Atomium" düşünüldüğünden üç misli pahalıya mal olmuştu. Muhalefet tabii ki fırsatı kaçırmamış, devlet parasını hovardaca israf eden sosyalist iktidara çatıyordu. Fuar masrafları, gelecek seçimlerin baş mevzuu olmaya namzetti. Mamafih fuarı görenler, Belçikalı mükellefler gibi düşünmeyeceklerdi. Aylardır dünyanın en meşhur mimarları, Brükselden üç kilometre ötede yarının binalarını yaratmakla meşguldüler. Cam ve metalden malzemeleriyle mimarlar neo - atomik devrin stilini vermeye çalışıyorlardı.

Türk Pavyonunun maketi

Türk kahvesi içmeye buyurmaz mısınız?

Fuar için herşey inceden inceye hesaplanmıştı. Normal olarak on beş bin yatağa sahip olan Brüksel, garsoniyerlerini seferber ederek misafirlere yetmiş bin yatak hazırlamıştı. Şehrin merkezinde turistler için muazzam bir otel inşa edilmiş ve bütün Brükselliler ziyaretçileri evlerinde yatırmaya davet olunmuşlardı. Yatak işi tek elden idare edilmekteydi. Elektronik âletlere sahip olan Logexpo'nun memurları, otel isteyenlere doksan saniyede yatacağı yeri, söyleyecek durumdaydı. Buna rağmen Belçika Hükümeti, davetlisi zenci şefi Lukengo Bope Mabintshi'nin üçyüz haremiyle geleceğini hesap edememişti. Bu üçyüz kadını nerede ağırlamahydı? Neticede onları getiren vapurun otel olarak kiralanmasına karar verildi.

Fuar içinde herşey ince elenip sık, dokunmuştu. Meselâ Fuarın kapısına küçük çocukları bırakmak mümkündü. Bir yaşından ufak çocuklar için bir kreş mevcuttu. Bilhassa 7-12 yaş arasındaki çocuklar için kurulan eğilence sarayı muhteşem birşeydi. tüm sarayı, ilmin son terakkilerini tam manasıyla ortaya koyacak mükemmellikte hazırlanmıştı. Güzel. sanatlar sarayında ise dünyanın en nefis tabloları ve heykellerini seyretmek mümkündü.

Pavyonlardan dört tanesi, bilhassa nazarı dikkati çekmekteydi. Bunlar, Rus, Fransız, Amerikan ve Vatikan pavyonlarıydı. Türk pavyonuna gelince, doğrusu bu pavyon için. de elden gelen esirgenmemişti. Türk Pavyonunun tanzim ve tertibi ile Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürü Munis Faik Ozansoy bilhassa vazifelendirilmişti. Bu iş için bir yıldan fazla bir zamandır hazırlıklar yapılıyordu. Müzelerimizde bulunan türlü kıymetli eşya, daha aylarca evvelinden ambalajlanmış ve mütehassısların nezaretinde yola çıkarılmıştı. Türk Pavyonunda yapılacak moda defileleri için mankenler seçilmiş, en nadide kumaşlardan elbiseler dikilmişti. O kadar ki Fuarda bu elbiseleri teşhir edecek mankenlerin seçiminde sosyete hanımları adeta birbirlerine girmişlerdi. Herkes bir yolunu bulup fuara gitmek istiyordu. İşte bu haftanın başında Belçikaya müteveccihen yola çıkan Ozansoy tam tayyereye bineceği sırada ayak üzeri gazetecilere bir beyanat vermiş ve Turkiyenin fuarda en mükemmel bir şekilde temsil edileceğinden emin bulunduğunu söylemişti, öyle ya bu fuar için milyonlar harcanmıştı. Koca koca binalar yaptırılmış, müzelerimizin dünyada bir eşi daha bulunmayan nadide eşyaları yollara dökülmüştü. Kılıç kalkan ekiplerimiz, modern, bestekârlarımız, heykeltraşlarımız, tiyatro yazarlarımız hep bu sergi için hazırlanmışlardı. Elbette ki 52 milletin katılacağı bu milletlerarası Fuarda boyumuzu gösterecektik. Hele kalkınma hamlelerimizi anlatan panolar - ki bunların hazırlanması için on binlerce lira masraf edilmişti - hiç şüphe yok ki dünyanın öbür milletlerinin ağızlarını hayretten açık bırakacak cesamette idi. Türkiye son sekiz yıldır iktisaden nasıl kalkındı? Bu, son derece cafcaflı panolarla yabancılara gösterilecekti. Pek mümkündü ki, bu panoları gördükten sonra bazı milletler bizden ders bile alacaklardı.

Kanunu

Doğan AVCIOĞLU

lık net kazancı eskisine nazaran yüzde kırkbeş gibi mühim bir nisbette artacaktır. Tabii ki bu artış, fiatlar yerinde durursa bir mana ifade edecektir. Aksi halde, zammın bir müddet sonra sadece ismi yadigâr kalacaktır. Bu sebeple memurların terfihine hakikaten ehemmiyet veren bir iktidarın maaşları fiat yükselmelerine karşı da korumaya hazır olması lâzımdır. Esasen memurların bugünkü sıkıntısı fiat yükselmeleri karşında en ufak bir müdafaa silâhına sahip olmamalarından ileri gelmektedir. İşçi ücretlerinin az çok bir gecikme ile fiat hareketlerini takip edebilmelerine mukabil, memur maaşları hemen hemen yerinde saymaktadır. Bu durumda memurlar için fiatlardan korunmak, maaş yükseltilmesinden daha mühim bir hale gelmektedir. Ne yazık ki yeni tasarı bu hususta müsbet birsey getirmemektedir. Memurlar eskisi gibi hayat seviyelerinin gittikçe düşmesi tehlikesiyle karşı karşıyadır. O halde hiç değilse her yıl memur maaşlarını geçim endekslerine nazaran otomatik bir seklide avarlamak gerekmektedir. Maliye Bakanı bu şekilde, personel masraflarının ne kadar artacağını evvelden bilerek, bütçesini ona göre yapmak İmkânına kavuşacaktır.

Memurları hakikaten düşünen bir iktidarın, seçebileceği başka bir yol mevcut değildir.

Doğu - Batı

Karar haftaya

Geçen haftanın sonunda Üç batılılan, Rusyanın cevabı hiç şaşırtmadı. Üçler Moskovada sefirler kademesinde bir toplantının, Zirve Konuşmalarımda incelenecek meseleleri ve tarafların görüşlerini tesbit etmesini istemişlerdi, Rusya cevabı notasında, sefirlerin sadece toplantının formalitelerini , hazırlamakla vazifelendirilmesi fikrini tekrarlıyordu. Dışişleri Bakanları Nisan sonunda veya en geç Mayıs başında toplanmalıydı. Bakanlar anlaşamazsa bile, Zirve Konuşmaları mutlaka yapılmalıydı.

Rusların tek taraflı olarak bomba denemelerine son vermesi Batı halk efkârında akisler bulmasaydı, bu diplomasî oyunları daha uzun müddet devam edebilirdi. Rus kararını "propaganda hilesi" diye vasıflandıran Dulles bile, bu kararın tesirlerini görmemezlik edemiyordu. "Psikolojik bir Pearl Harbour" dan korkmaktaydı. Endişelerini Cumhurbaşkanı Eisenhower'a da açmıştı. Dulles, kontrol mevzuunda Ruslarla bir anlaşmaya varıldığı takdirde, yakında yapılacak olan tecrübelerden sonra, Amerikanın da denemelere son vereceğini ilân etmesinin isabetli olacağını söylüyordu. Gelğelelim askerler ve Savunma Bakanı Mc Elrcy her ne pahasına olursa olsun denemelere devam edilmesi gerektiği fikrindeydiler. İhtilâfı Cumhurbaşkanının halletmesi lâzımdı. Tek başına karar almasını hiç sevmiyen General Eisenhower tereddütteydi. Dulles'ı, Mc Elroy'u ve Atom Enerjisi Teşkilâtı Başkam Strauss'u gelecek haftaya kadar başbaşa verip fikir birliğine varmaya davet ederek, Ike, şimdilik karar almak derdinden kurtuldu. Ama üçlerin kendi aralarında bir anlaşmaya varması' herhalde, imkânsızdı. Eisenhower eninde sonunda kendi kararım empoze etmek zorundaydı. Ike'ı yakından tanıyanlar suya sabuna dokunmıyan bir kararla herkesi memnun etmeye kalkışmasından korkuyorlardı. Atom bombasının kullanılması, Marşal Plânı, Berlin Hava Köprüsü, Koro- Harbi, Mc Arthür'un azli gibi nazik meselelerde hayatî kararları derhal alan eski Cumhurbaşkanı Truman, iyi niyetli selefinin kararsızlığıyla alay etmekten çekinmiyordu. Yale Üniversitesindeki bir talebe seminerinde işbaşına gelirse, golf oynamıyacağını ve kararsızlık içinde bocalamıyacağını söylüyordu.

Strauss
Fikirde mutabakat

Bilhassa İngiltere'de bomba denemelerinin durdurulması hakındaki cereyan gittikçe kuvvetleniyordu. Yedi bin kişinin Atom Araştırma Merkezine yaptığı protesto yürüyüşünden sonra, geçen Pazar İşçi Partisi Trafalgar Square'de büyük bir nümayiş tertipliyordu. Bevan, Gaitskell gibi liderler denemelerin derhal durdurulmasını istiyorlardı.

Hiçbir ses şada çıkmıyan tek memleket Fransaydı. Eski prestijini kazanmak için atom bombasına sahip olmayı şart sayan Fransa, iyi kötü bir bomba imali peşindeydi. Bombayı yaptıktan sonra, elbette denemesi lâzımdı. 1945 tipi bir bombanın ne işe yarıyaçağını anlamıyanlar. Descartes'ın memleketinin bu beyhude gayretini hayret içinde seyretmekleydiler.

Orta Doğu

Sıra güzellik elçilerinde

Geçen hafta Kahire'liler, yeni verilen Rus denizaltılarından çok, Mısır pamuğundan yapılan elbiseleri teşhire gelen altı. Moskovalı mankenih hikayesiyle meşguldüler. Mankenler sarışın, uzun boylu ve inceydi. Hepsinin son derece güzel bacaklar vardı. Ama Kahire'liler yine de "Ah Paris'in mankenleri neredesiniz" diyorlardı. İyi bir manken olmak için sadece güzellik kân. değildi. Yürümesini, kırıtmasını, teshir etmesini de bilmek lâzımdı. Halbuki Moskovanın güzellik elcileri, kışladaki askerler kadar disiplinliydiler. Yüzleri gülmüyordu. Püriten elciler, kapitalist hemcinsleriyle aralarındaki farkı göstermek için, boya da kullanmıyorlardı. Çuval roplar Demir Perdeden içeri girmemişti, Kahire'liler hükümlerini vermişlerdi: Ruslar ilmî ve askerî sahada belki Batıyı geçebilirdi. Hayat seviyesi koşusunda Amerika'yi yakalıyabilirlerdi. Ama güzellik ve zerafet yarışında daha uzun müddet Batının fersah fersah gerisinde kalacaklardı.

Mc Elroy
Umrunda mı dünya

Salıncak oyunu

Mısırlılar mankenlerle oyalanırken Cumhurbaşkanı Nasır, Rusya seyahatinin arifesinde, düşünceli görünüyordu. Onu iyice kendi tarafına çekmek için, Kruçef'in Moskova'da bütün maharetini kullanacağım, iktisadî, askerî, siyasî ikna vasıtalarım seferber edeceğini Kahire'li Albay çok iyi biliyordu. "Ne Doğu, ne Batı" siyasetine dört elle sarılan Nasır, Rusya'ya doğru fazla kaymamak azmindeydi. Fakat kendi azmi tek başına kâfi değildi. Bu, ancak, Amerika anlayış gösterir, onu desteklerse mümkündü. İşte bu sebeple, Moskova'daki 1 Mayıs şenliklerinde hazır bulunmadan evvel Columbia Broadcasting System vasıtasiyle Amerika'ya hitabediyordu: Kahire'li Albay, Mısır'ın "Amerika'nın düşmanı olmak istemediğim" söylüyordu. "Amerikayla Birleşik Arap Cumhuriyeti arasındaki münasebetlerin iyileşmesini önliyen maddî engeller değildi. Ortada sadece moral engeller mevcuttu." Amerika, Mısır'ın istiklâline • daha fazla hürmet gösterir ve anlayışlı davranırsa bu engelleri kaldırmak mümkün olacaktı. Mısır hiç bir emperyalist emel beslemiyordu. Takibettiği siyaset "dünyada tansiyonu azaltmağa'' yönetilmişti. Irak

ve Ürdün'e basın ve radyo, vasıtasıyla, yapılan ağır hücumlar bile. bir "meşru müdafaa" dan ibaretti! Zira 9 gizli radyo istasyonu Nâsır'm katledilmesini teşvik edici neşriyat yapıyordu. Moskova yolcusu, Amerikalılara şirin gözükmek için. diktatörlüğünü bile mazur göstermeye çalışıyordu. "Bugün tam bir demokrasi kurmaya karar versek, hâlimiz ne olacak diyor" ve cevabını veriyordu: Bu durumda en az üç parti teşekkül edecekti. Partilerden biri Batıyla ittifaka taraftar olacaktı. Şeyhler ve mürteciler hiç şüphe yok ki bu partinin saflarında toplanacaklardı. İkinci parti "ne Doğu ne Bati" diyen milliyetçileri kendine çekecekti. Rusyayla ittifak istiyen komünistler de üçüncü partiyi dolduracaklardı. Mısır hâlen böyle bir mücadeleye dayanabilecek kuvvete sahip değildi. Bu geçici diktatörlük şimdilik, zaruriydi. . Günü gelince tam bir demokrasiye gidilecekti.

Tabii ki bütün bunlar sadece lâftan ibaretti. Yalnız, Kahire'li Albayın, kârlı nötralist siyasetine devam etmek istediği muhakkaktı. Bunun: için de Amerika'nın yardımına ihtiyacı vardı. Amerika da hâlen, Birleşik Arap Cumhuriyetinin Rusya'nın kollarına atılmasını önliyecek ne askeri ne iktisadî imkânlara sahipti. Nasır, Mısır'ı Rus peyki bile yapsa, nükler çağda Sam Amca seyirci kalmaya mahkûmdu. Talihsiz Süveyş seferinden beri cereyan eden hâdiseler bu hakikati defalarca ortaya koymuştu. O halde aklı selim takibedilecek yolu gösteriyordu. Batı dünyası menfaati icabi, Nâsır'ın nötralizmini desteklemek zorundaydı. "Hoşumuza gitse de gitmese de Nâsır'la dost olmamız lâzım" diyen sadece aklı selimin icabını yerine getiriyordu. Talihsiz Kral Suud tecrübesinden ders almak zamanı gelmişti. Son basın toplantısında, "Nasır'la iyi geçineceğiz" diyen Dulles'in samimi olduğunu temenni etmek lâzımdı.

Suud kemeri sıkıyor

Geçen hafta Suudî Arabistan'dan gelen haberler, Melik Hazretlerinin idaresini filen ele alan kardeşi Emir -Faysal'ın işe, kemeri sıkmakla başladığını gösteriyordu. Yüz milyonlarca dolar tutan petrol kazancını, hovardaca saraylar, cadillaclar, cariyeler ve suikastler için harcıyan Suudun hazinesinin tamtakır bulunması, malî durumu ön plâna getirmişti. Melik Hazretlerinin Amerikan bankalarına hâlen 50 milyon borcu vardı. Bazı bankalar Suudun çeklerini geni çeviriyorlardı. Bir borç dolayısiyle Suudun yatı, bir İtalyan limanında nezaret altına alınmıştı. Hovardalıklar paranın dış değerini de düşürmüştü. Evvelce 3,74 Riyal bir dolar ederken, şimdi bir dolar almak için 6 Riyal ödemek lâzımdı. Maamafih kardeşi gibi hovarda olmıyan -Emir Faysal, işbaşına gelir gelmez Riyalin kıymeti yükselmeye başlamıştı!

Joseph Alsop
Tehlike çanı

Baysal ilk is olarak, Suudun nabzına göre şerbet veren, Maliye Bakanı Muhammed Sorur'u mevkiinden uzaklaştırdı. Para Fonunda çalışan Pakistanlı Enver Ali ve Mısır'lı Zeki Saidi, teknik müşavir olarak vazifelendirdi. Bu akıl hocaları Suudi Arabistan Maliyesine bir çeki düzen vereceklerdi. Mütehassısların ilk tavsiyesi tabii ki masrafları kısmak oldu. Kral Suud hiç değilse bîr müddet için yeni saraylar yaptıramıyacak, cadillaclar satan alamıyaçaktı. Ürdün'e geçen yıl yapılan 14 milyon dolarlık yardıma son veriliyordu. Ürdün'deki pahalıya malolan

İbni Suud
Hazinesi tamtakır

Suudi Arabistan ordusu geri çekilecekti. Bu son iki, tedbir malî olduğu kadar siyasiydi. Emir Faysal'ın. kardeşinin himayesine aldığı Krallar Federasyonuyla olan samimiyett kesmek arzusunda bulunduğunu gösteriyordu. Ürdün'e kesenin ağzı kir panırken Nâsır'ın imtiyazlarına dokunulmaması da, ibrenin Kahire'ye doğru kaydığının deliliydi. Suudi Arabistan, dolar ödiyerek aldığı petrolü, Mısır lirası karşılığı Nâsır'ın memleketine vermekte devam edecekti, Bir müddet evvel, kapı dışarı edilen Mısır'lı subayların yeniden Suudî Arabistan ordusunu yetiştirmekle vazifelendirileceği söyleniyordu. Nâsır'a karşı olan sempatisiyle tanınan Emir Faysal'ın, Kahire'ye ne dereceye kadar yaklaşacağı henüz bilinmemekteydi. Yalnız dolar kesesini elinde tutan petrol şirketi ARAMCO'nun, millileştirme korkusuyla bu yeni temayülleri hiç te hoş karşılamadığı muhakkaktı.

A. B. D.

Kruçefin gülüşleri

Bir yıldır Avrupa, Ortadoğu ve Demirperde memleketlerinde siyaset adamlarıyla yaptığı görüşmelerle dağarcığım dolduran meşhur Amerikanlı gazeteci Joseph Alsop, geçen hafta tehlike çanını çalmakla tereddüt etmiyordu. Kurt gazeteci, eğer Amerika " son beş yıllık aptallığından" sıyrılmazsa, memleketinin Rusya'yla giriştiği mücadeleyi kaybedeceğine kanaat getirmişti. Kruşçefih kendinden emin, biraz müstehzi gülüşlerini bir türlü unutam|yordu. Kremlin'li lider gazeteciyle yaptığı uzun konuşmada üç kehanette bulunmuştu:

Batılılar Orta - Doğu'da acı bir hezimete uğrayacaklardı. Nato'nun parçalanması mukadderdi Modern silâhlar yarışında Rusya Amerika'yı müflaka geçecekti.

Üçüncü kehanet Sputniklerin fezaya fırlatılmasıyla çoktan gerçekleşmişti. Diğer iki kehanetin de hakikat haline gelmesi mümkündü. Askerî üstünlüğüne güvenerek, Amerikanın beş yıldır uyuklaması bu durumun sebebiydi. Tehlike, Rusların nükleer sahadaki kudretlerini arttırmalarından doğuyordu. Eisenhower Hükümeti "câniyane bir cılgınlık"la nükleer yatırımları kısarken, Ruslar nükleer silâhlarını mükemmelleştirmişlerdi. Muazzam, bir uzun menzilli bombardıman filosu inşa etmişlerdi. Orta menzilli füze stoklarını arttırmışlar, kıt'alararası füzeler yapmağa koyulmuşlardı. Füze üslerinin sayısı çoğalıyordu. Radar şebekelerini, geliştirmişlerdi. Uçaklara karşı füzeler imaline başlamışlardı. Bu durumda, Amerikanın çok güvenilen Stratejik Hava Kuvvetleri (SAC) tesirini çok kaybediyordu. SAC artık, herhangi bir cüretkâr hareket karşısında, Kremlindeki liderlerin aklını başına getirecek

bir umacı olmaktan çıkmıştı. Ancak Rusyanın açık bir harbe girişmesini önliyecek bir garanti teşkil edebilirdi. Halbuki Ruayaya karsı olan Amerikan siyaseti, SAC'nın üstünlüğü faraziyesine dayanılarak inga edilmişti. Mr. Dulles "Her türlü, komünist tecavüzüne, istediğimiz saat ve istediğimiz yerde bir darbeyle cevap vereceğiz" derken, Rusların da birgün aynı şeyi yapabileceklerini aklına bile getirmemişti. Bugün durum değişmişti. Meselâ Ruslar Ortadoğuda nükleer silâhlara ..başvurmadan bir tecavüze girişseler, mukabeleibilmisil korkusuyla Amerikanm nükleer bir cevap vermesi imkansızlaşmıştı. İşte bu sebeple, Kruçefin Ortadogudâki Batı hezimeti kehaneti ciddiye alınmalıydı. Nükleer üstünlük, bu silâhlara baş vurmamak şartıyla, Rusyanın hareket serbestini büyük ölçüde arttırmaktaydı.

Kruçef ve Araplar

Kumarbaz mizacına sahip olan Kruçef, Ortadoğuda bu hareket serbestisini tam randımanla kullanmaya azimli görünüyordu. Stalin, Batışın mukabelesinden çekinerek, Ortadoğunun lâfını bile ağzına almaktan çekinmişti. Ama Rusyanın askeri üstünlüğüne güvenen Kruçef için durum farklıydı. Cenevre konferansında, Easenhower'ın her ne pahasına olursa olsun sulh" taraftarı olduğunu öğrenir öğrenmez, Mısıra silâh yererek bu yolda ilk adımı atmıştı. "Eisenhower Doktrini" ortaya atılınca, Amerikânın askeri müdahalesinden çekinerek bir müddet. ihtiyatlı davranmıştı. Fakat Sputnik'in atılmasına yakın, Suriyedeki hükümet darbesiyle Rusya yeniden cüretini artırmıştı. Kruçef Arapları etrafında toplamak için kudretli bir manivelaya sahipti İsrail düşmanlığı., Bu kart sayesinde Ortadoğuda Ruayaya taraftar hükümetleri işbaşına getirebileceğini umuyordu. Kruçefin İsrailin 1947 hudutlarına çekilmesi hususundaki Arap talebini sonuna kadar desteklemeyi taahhüt etmesi bunun deliliydi, İsraile haddini bildiren bir Rusya, Ortadoğunun tek sahibi olmaya namzetti. Ancak İsrail şimdiki hudutlarım muhafaza etmek için, intiharı bile göze almaya hazırdı ve bütün Arap ordularını yenecek bir kudretteydi. Ruslar açıkça müdahale etmeden, Arapların, İsraili budama rüyasını gerçekleştirmek imkânsızdı. Kruçef bana çok iyi biliyordu. Zamanı gelince, Kahirenin daveti üzerine "müslüman gönüllüler' etiketi altında Suriyeye asker göndermekten çekinmiyecekti. Bu, Ortadoğumın ebediyen Batılıların elinden çıkması demekti. Ama bu yüzden. Batının bir atom harbini göze alması imkânsızdı. Ortadoğu petrolüne muhtaç olan Avrupa için bu öldürücü,bir darbeydi. Zaten Rusların devamlı sulh taarruzu ve nükleer silâhların tehdidi, Avrupanın savunma azmini sarsmaktaydı. Kruçefin dediği gibi "Amerikanın müttefikleri, toprakları üzerinde Amerikan üslerinin mevcudiyetini İlanihâye kabul etmiyeceklerdi. Birgün gelecek, bu üslerin hidrojen bombalarına bir davet teşkil ettiğini anlıyacaklardı." Bu, NATO'nun sonu demekti.

Yeni liderler lazım

İşte Kruçef bunun için keyifliydi, bunun için gülüyordu. Amerika Batıda yeni bir hava yaratmadıkça mağlûbiyet mukadderdi. Yeni bir ruh kadar, Rusların mahalli tecavüzlerine karşı koyacak hareket kabiliyeti büyük klâsik kuvvetler teşkil etmek lâzımdı. Bugünkü Batılı liderler, bu yeni ruhu yaratacak ve gerekli mail ve askeri gayreti yapacak kabiliyette miydiler? Meşhur gazeteci bu suale cevap vermeden evvel uzun uzun düşünmüş, şimdiki liderlerin durumun icabettirdiği adamlar olmadığına kanaat getirmişti. Yeni adamlara İhtiyaç vardı. Ancak yeni adamların elinde, Batı, nükleer üstünlüğüne güvenerek gittikçe cür'etini arttıran (Kruçefin hâkimiyetini genişletmesine mâni olabilecekti.

Kruçef
Milletlerin tarihiyle kumar oynuyor

Yunanistan

Tehlike atlatıldı

Gelecek ayın ortasına doğru yapılacak olan Yunan seçimlerini endişeyle takibeden Batılı diplomatlar geçen hafta rahat bir nefes aldılar. Muhalif partileri nötralist Ur bayrak altında toplanmalarından korkuyorlardı. Kıbrıs ve üsler meselesinin Batı aleyhtarlığı temayüllerini kuvvetlendirdiği bir sırada, nötralist şarkı çağıran bir muhalefet cephesinin seçimleri kazanma şansı yabana atılmıyacak bir ihtimaldi. Yunanistanın NATO'yu terki, Batı için bir hezimet olacaktı. Komünistler bu gayeye erişmek için her türlü fedakârlığa hazırladılar. Fakat bu kötü ihtimal gerçekleşmiyecekti. Zira Terakkiperver Partisinin Başkanı, eski Ticaret Bakam Merkeziniz, kurulması düşünülen muhalefet cephesinin programında, NATO'ya bağlılığın yer alması hususunda ısrar ediyordu. NATO bağını kopartmak için gerekirse aday bile göstermemeye rıza gösterecek olan Komünist Eda Partisinin, bu şartı kabul etmesine tabiatıyla imkân yoktu. Nötralist cephe fikri böylece suya düşüyordu. Komünistler oyun dışı edildikten sonra, Markezinis'in, Çaldaris ve Kanelopulos'un partisiyle birleşmesi İçin - Yunanistan'da işbirliği ahlâksızlık sayılmadığına göre - ortada hiç bir mâni kalmıyordu.

Küba

Birinci ravunt

Geçen haftanın ortasında diktatör Batistanın memleketi bir muharebe meydanına benziyordu. 16 aylık hürriyet muvadeleşinden sonra Fidel Castro, diktatörü devirmek için, Küba'nın iki büyük şehrinde şansını denemeye karar vermişti. Çarşamba gecesinden itibaren silâhlı gençler Santiago sokaklarım doldurdular. Ertesi gün el bombalan ve makineli tüfeklerle hücuma geçiyorlardı Ne çare ki diktatör, gafil avlanmamış, ayaklanmayı bastırmak için bütün tedbirler almıştı. Evlerin damlarına yerleştirilen makinalı tüfekler, pervasız gençleri, A P. Ajansının tabiriyle "sonbahar rüzgârında dökülen yapraklar gibi" tarumar etti. Havana'da da durum farklı olmadı. 50 ölü veren âsiler dağılmak zorunda kaldılar Her iki ayaklanma da iyi hazırlanmamıştı. İsyanın aynı anda şehrin her tarafından baslıyacağı karart aştığı halde, hareket sadece ana caddelere inhisar etmişti. Bu durumda tepeden tırnağa kadar silâhlı diktatörün askerlerine dayanmağa imkân yoktu. Mıvaffakivetsizliğin en mühim sebebi, umumî greve davet edilen işçilerin kıpırdamamasıydı. Batista'nın yüksek ücret politikası, işçilerin harekete seyirci kalmasını temin etmişti. Bu durumda diktatör birinci ravundu kazanıyordu.

Batista'mn kuvvetleri âsiler kadar, haber peşinde koşan ecnebi gazetecileri de hırpalamaktan geri kalmadılar. Castro'nun adını haykıran bir genç grubunu seyreden . New York Daily News Gazetesi muhabiri Neal "Wilkinson polis tarafından kamçılanıyordu. Bernard Brennan dipçik darbeleriyle dövülüyor, çektiği resimler tahrip ediliyordu.

Maamafih gazeteciler zaten diktatörün daha misafirperverane 'davranmasını beklemiyorlardı.

K İ T A P L A R

Servet-i Fünun Edebiyatı Antolojisi

(Hazırlayan: Tabir Alangu, Varlık Yayınları, Sayı 571, Türk Klasikleri serisi 50, İstanbul Ekin Basımevi 1958, 80 sayfa 100 kuruş)

Varlık yayınevinin Türk Klâsikleri serîsi içinde, ellinci kitap olarak ya vınlanan Servet-i Fünun Edebiyatı Antolojisi; Türk Edebiyatına Batı anlayışını getiren Servet-i Fünun edebi mektebinin, ikinci plânda kalan yazar ve sairlerini kısa biyografileri ve eserlerinden seçilmiş parçalarla günümüz okuyucusunun önüne sermektedir. Edebi meselelerimiz üzerinde emek vermiş bu işin ustası olmuş bir yazar, Tabir Alangu tarafından hazırlanan antoloji, bilhassa okul çağındaki gençlerimiz için büyük faydalar sağlayabilecek bir eserdir.

Servet-i Fünun edebiyatı Antolojisine, bu cereyana asıl adım veren şair ve yazarlar alınmıştır. Kitabı hazırlayan Tabir Alangu, bunu yazdığı önsözde şu şekilde izah etmektedir: "Bu antolojiye yedisi şair. ikisi nesir yazarı olarak dokuz kişi alınmıştır. Daha önce "Türk Klâsikleri" serisi içinde müstakil küçük monografiler halinde yayınlanan altı kişi "Tevfik Fikret, Halit Ziya, Cenap Sahabettin,' Mehmet Rauf, Süleyman Nazif, Hüseyin Cahit" ile ayrıca bir kitap halinde yayınlanması düşünülen Ahmet Hikmet, bu antolojiye dahil edilmemişlerdir. Daha doğrusu bütün Servet-i Fünun edebiyatı yazarları yedi küçük monografi ile bu antolojiden meydana gelen bir antolojiler grubu ile tanıtılmak istenmiştir. Bu suretle 1896-1901 yılları arasında altı yıllık bir süre içinde ortaya çıkan eserlerinin yayınlanması ve etkileri çok geniş bir zamanı içine alan bu edebiyat topluluğunun belli başlı kişileri ile eser sayıları ve etkileri. bakımlarından daha daha sınırlı bir alanda kalan . diğer sanatçıları üzerinde toplu bir bakış • gezdirmek kabil olacaktır"

Tâbir Alangu, Servet-i Fünun devrinin tarihi Ve sosyal görünüşü, topluluğun kuruluşu, Servet-i Fünun Mecmuasının Fikrete kadar olan devri ve daha sonraki devri arasındaki mukayesesi, bu topluluğun sanat anlayışı ve bu edebi cereyandan geride kalanlarla alâkalı dört başı mamur bir inceleme yazısını da kitabın başındaki onbir sayfa içine sığdırmış. Servet-i Fünun edebiyatı devrini, gayet kısa fakat kesin hatlarla çerçeveleyen bu yazı, dikkatle okunmağa değer. Ancak ne var ki, Tah'ir Alanıgunun yukarıya da aldığımız sözlerindeki, "Bütün Servet-i Fünun yazarları yedi küçük monografi ile bir antolojiden meydana gelen bir antolojiler grubu ile tanıtılmak istenmiştir" cümlesi okuyucuyu pek tatmin etmemektedir. Etmemektedir, zira kitaba verilen ad, içerdeki iddia ile mutabakat arzetmemekte ve ister istemez okuyucuda bir itimatsızlık doğurmaktadır. Kabul etmek lâzımdır ki, pek çok okuyucu "Servet-i Fünun Edebiyatı Antolojisi"ni alırken, devrin bütün satir Ve yazarlarım içinde toplayan bir antoloji aldığım zannetmekte, ama' kapağı kaldırıp da içerideki yazıyı okuyunca aldığı kitabın adına rağmen bir bütün olmayıp, tamamlanabilmesi için daha yedi kitap almak zaruretini doğurduğunu görmektedir. Bu, editör bakımından ustaca bir kurnazlık da olsa, okuyucu bakımından hayal kırıklığı doğurabilir.. Tabir Alangunun da editörden yana çıkması, elbette ki okuyucuda, bu ad ' üzerindeki itimadı da sarsacaktır. Maamafih eser, geride kalan altısı yayınlanmış' birinin de yayınlanacağı vaat edilen yedi kitapla birlikte mütalâa edilirse gerçekten faydalı ve sahasında büyük bir Boşluğu dolduran bir seri olarak tavsiyeye şayandır. Servet-i Fünun Edebiyatının ikinci plândaki yazar ve şairlerim de içinde toplan okunmağa, hele adı edilen diğer yedi kitapla birlikte • kitaplıklarda bulundurulmağa değer bir kitaptır. Seksen sayfalık bu cilt içinde, yedisi şair "Ali Ekrem Bolayır, Celâl Sahir Erozan, H. Nazım Süleyman Nesip, Faik Ali Ozansoy, Hüseyin Siret Özsever Hüseyin Suat Yalçın" ikisi de nesir yazarı "Ahmet Şuayıp, Saffeti Ziya" olmak üzere Servet-i Fünun edebiyatçısının , biyografilerim ve edebiyatı İçindeki yerlerim tesbit eden, eserlerinden parçalar veren natamam bir antoloji bulacaksınız. Diğer Servet-i Fünuncular da dediğimiz gibi, bir teşbihin taneleri gibir ayrı ayrı kitapçıklara dağılmıştır ve ancak bunların tamamı bir araya getirilirse -antoloji olarakbir değerler manzumesi meydana çıkmaktadır.

Hz. Muhammed ve Hadisleri

Türkçeleştiren Abdülbaki Gölpınarlı, Arkın Kitapevinin Din ve tüm serisi: 1, İstanbul, İstanbul Matbaası 1958, 100 sayfa, 750 kuruş)

Son derece nefis bir cilt içinde yayınlanan "Hz. Muhammed ve Hadisleri" Abdülbaki Gölpınarlının cidden büyük bir ustalıkla dilimize çevirdiği bin adet hadis ile Muhammedin hayatım İhtiva eden bir kitaptır. Arkın Kitapevinin muhtelif serilerinden birini teşkil eden Din ve İlim serisinin ilk kitabı olan bu kitapta, hadisler, mevzua göre sıraya konmuş ve bu sınıflandırmada her bölümün başına da, gerekli açıklamalar ilâve edilmiştir. Kitaptaki bin hadis mevzularına göre şöyle sıralanmıştır; H. Muhammedin "hadis" hakkındaki buyrukları, Kendisi hakkındaki hadisleri; Sahabenin H. Muhammetin evsafı ve ahlâkı baklandaki sözleri; Din, iman, mümin, müslim; İnsani görüş; Bilgi, bilgin,- İdare; Adalet ve zulüm; Ahlâk edep ve terbiye; Toplumu ilgilendiren hadisler; Kadın, köle, cariye; Yardım laşma; Sıhhat; Savaş; Spor ve Güzellik; Batıl İnançlar; Hikemiyat. Gölpınarlının son derece selis Türkçesiyle dilimize çevrilen bu hadislerden bir kaç örnek vermek, öyle sanıyoruz ki eserin bütünü hakkında yeteri kadar malûmat verecektir. İşte Gölpınarlının diliyle hadislerden birkaçının tercümesi:

"Ben ancak gördüğüme, duyduğuma göre hüküm veririm; gizli şey lerse Allaha aittir, onlara o karışır."

"İmama hediye vermek, hidayette bulunmaktır,"

"Ümmetimin başına, onları doğru yoldan Saptıracak kişilerin geçmesinden korkarım."

"İnsanlar, babalarından ziyade zamanlarına benzerler."

"Gerçekten de Ulu Tanrı hastalığı yarattığı gibi devayı "ilacı" da yaratmıştır; artık tedavi olun siz de,"

"Kim yenecek şeyi, pahalılaşsın da öyle satayım diye ümmetinden kırk gün saklarsa sonradan onu sadaka olarak verse, bile kabul edilmez."

Seçilmiş Çocuk Şiirleri

Derleyen Muzaffer Reşit, Varlık yayınları 582, Çocuk Klâsikleri sarisi 87, İstanbul Ekin Basımevi 1958 86 sayfa 100 kuruş)

Varlık yayınevinin pek fakir olan çocuk kitaplarımıza kazandırdığı eserlerin sayısı "Seçilmiş Çocuk Şiirleri" ile otuzyediyi buldu. Hemen her biri başlı başına birer değer olan bu kitapların sonuncusu da jgene büyük bir dikkatle ve ince elenip sık dokunarak hazırlanmış. Muzaffer Reşidin derlemesi, Güngör Kabakçıoğlunun resimleri ile de ayrı bir değer kazanmış Hemen her çocuğun eline hiç çekinmeden verilebilecek bir kitap olan "Seçilmiş Çocuk Şiirleri" Küçüklerin Dünyası. Çalışanlar, Hikâyecikler, Yurt Sevgisi ve Atatürke Saygı başlıklarım taşıyan beş bölüme ayrılmış, yetmişbir şiiri ihtiva ediyor. Ta Tevfik Fikretten tutun da, günümüz şairlerin kadar pek çok şairden seçilen bu şiirler, her ne kadar çocuk şiirleri adı altında toplanmışsa da, öyle sanı yoruz ki Tevfik Fikret, Ali Ulvi, Şükrü Enis, M. Necata, ömgay gibi birkaçı hariç sairleri tarafından "bunları da çocuklar okusun" diye yazılmış şiirler olmasa gerek. Zaten aslında şiir de, hikâye de, roman da "aman bunu büyükler bunu da küçükler okusun" kaygısı İle yazılmaz. Ne var ki başı şiirler, bir cep heleriyle kolayca çocuklar tarafından da anlaşılabilir, işte Muzaffer Reşit de, öyle sanıyoruz ki, O. V. Kanık, N. Cumalı, Kansu, Tarancı vs. gibi şairlerden şiirler seçerken bu düşünceyle hareket etmiş, seçimini buna göre yapmış. Üstelik bu seçmeyi başarılı bir şekilde de yaparak cidden güzel bir eser hazırlamış.

D.P. hakkında

Metin Tokerin son sayıda yayınlanan yazısı cok güzel. Bilhassa bazı muhitlerde, her mönüden sonra içilen bol köpüklü kahveye, viskiye ve martiniye dair paragrafı en tesirli olanı. Gerçekten demokrasinin belki ilk şartı olan müsavat temin edilmeyince, idareciler ağızlarıyla kus, tutsalar müvekillerine yaranamazlar. Kalkınmanın sıkıntılarını sadece, İktidar partisine bağlı olmayanlar çekmemelidir.

Av. Orhan Argut - İzmit

DP. hakkında pek İyimser tahminlerde bulunuyorsunuz. Hani neredeyse siz de Zafer gibi "ortalık, güllük gülüstanlık" deyip çıkacaksınız, insaf yani. İnsan etrafına söyle bir bakarsa, vaziyetin pek de sizin anlattığınız gibi olmadığını görmek için gözlük takmağa İhtiyaç hissetmiyor. Neymiş, dört subay tahliye edilmiş, Kübalı kürsüsüne iade edilecekmiş. Bunlar İyi günlerin habercileriymis. Peki ama Ulusun kapatılmasını Antep hâdiseleri sanıklarından on tanesinin yeniden tev kitini, Kübalının yaman bir oyu na getirilişini Halim Büyükbulutun tevkifini. Hür P. adayı Eyüpoğlunun tahliye edildiği gün C. H. P. Antalya adayı Halit Kepezoğlunun tevkif edileceğini nasıl görmüyor da, İsler iyiye gidiyor diyebiliyorsunuz?

Mehmet Özsan - İstanbul

D.P. içindeki hareketleri dikkatle takip ederek çıkardığınız neticeler, emin olun ki bizleri de ümitlere düşürüyor. Bu güne kadar siyasi tahminlerinizin hiç birinde yanılmadınız. Bu bakımdan size itimadımız tamdır. Ama herseye rağmen içimizde D.P. hakkındaki tahminleriniz için bir "acaba?'' suali kıpırdanıp duru yor. Acaba yanılmış olmayasmız?

Metin Özcan - İstanbul

Son sayınızda D. P. içinde yalnızca Büyük Kongre yapılacak sözünün bile harekete yol açtığını bu hareketin bir bereket getirip' getirmeyeceğini zaman göstereceğini yazıyorsunuz. Sonra da adetiniz olduğu veçhile, D.P. kademeleri arasında bir dedikodu fırtınası yaratabilmek için, teşkilatın hizipler içinde kıvrandığını yazmışsınız. Hayır beyler! D.P. hiç bir zaman sisin anladığınız manada bir hizipler partisi olmamıştır ve olmayacaktır da. D . P 1946 da ne ise, bugün de odur. Sizin ve sizin gibi düsünenlerin gayretleri D.P. de çatlaklar meydana getirmeyecektir. Şurası iyice bilinmelidir ki her idealist D.P. li. Genel Başkanı Sayın Menderesin etrafında toplanmış, onun adeta ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Celâl Horasanlı - Bursa

Türk - İş

Çabalama kaptan...

Bu haftanın başında Pazartesi günü sabahı, içinde Çalışma Bakanlığını da barındıran İşçi Sigortaları Kurumunun Sıhhiyedeki muazzam binasının en üst katındaki Konferans Salonunda 200 kişilik bir kalabalık toplanmıştı. Konferans Salonunda Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş) Temsilciler Meclisi toplanıyordu ve bu toplantı tam üç gün devam .edecekti. Türk-İş Temsilciler Meclisi, Sendika, Birlik ve Federasyon başkanlarından teşekkül ediyordu ve Konfederasyonun Kongreden sonra en selâhiyetli organıydı. Temsilciler Meclisi, İcra heyetlerinin çalışmalarını gözden geçiriyor, tenkit ediyor ve bu suretle Kongre faaliyetine müsait bir zemin hazırlıyordu. Bu suretle sendikacılık fikrinin memlekette daha fâzla gelişmesine ve işçi haklarının korunması bahsinde yeni mesafeler kazanılmasına çalışılıyordu. Ama bütün bunları, ancak Tüzük hükümlerini iyimserlikle okurken hayal etmek caizdi; iş, günlük hayatim . acı hakikatlerine (Sönünce şimdiye kadar bir arpa boyu olsun yol gidilmediğini görüp ümitsizliğe kapılmamak elde değildi. Türk-İsin yani'Türk sendikacılığının ve Türkiyede işçi haklarının bu talihsizliği, idare Heyetinin Temsilciler Meclisine sunulan raporunda hazin bir şekilde, ama cesaretle şöyle İfade olunuyordu.

Türk-İş'in İzmirde akdedilen ilk Genel Kurul toplantısı sırasında Kongre delegelerinden Rahim Mumcuların bir erkek evlâdı dünyaya geldiğini taiyiiren telgrafın okunması üzerine mutlu toplantıda verilen bu serinletici müjdeciye, Türk-İş adı verilmesi ve Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun manevî evlâdı olması müsaadesi babasından istirham edilmiş, asil sendikacı bu şerefi Türk-İş'ten esirgememişti. O günden beri Türk işçisinin, sendikalarının ye sendika müntesiplerinin evlâdı olan, kendinden ümitle bahsedilen bu çocuk, Türk-îş'in kaderine bağlandığını ispat etmiş, Türk-İş gibi 1952 den beri hiç sıhhate kavuşmamıştır. Bu ümit kaynağı, Türk-İş gibi daima hasta ve mecalsiz hayatla mücadele etmiştir. Tek kelime ile Türk-İş gibi felç olmuştur. Biz, siz ye idarecilerle birlikte Hükümet erkânı, bünyeye arız olan hastalığı teşhis ve tedaviye azamî gayret sarf etmeğe başladık. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu sağlam temel üzerine inşa edilmekte olduğuna göre evlâdını tedavi ettirmeği ilk işlerin başında görmesi cap ettiği kanaatıyla. İdare Kurulumuz, manevi evlâdın tedavisi işinin kabul edilmesini teklif eder."

Teşhis acı, fakat doğruydu: Türk-lş, bünyesine arız olan bir felçten mus taripti. Ayni ismi taşıyan talihsiz yavrunun tedavisi için teşebbüse geçen Türk-lş'in kendisi ,için oturup derdine yanmaktan başka yapacak hiç bir şeyi yoktu. Daha doğrusu bir sihirli muskadan meded umuluyordu: Temsilciler Meclisi Başkanlık Divanı tarafından- Başbakan Menderese bir bağlılık telgrafı çekilmişti

Ya grev?

Toplantıda - hazır bulunan ve pek rikkatli bir de konuşma yapan Çalışma Bakam Hayrettin Erkmen ise bambaşka bir tem üzerinde, ümitli sesler, çıkarıyordu. Çalışma Bakanına göre, "İşçi teşkilâtlanması in-,şirah verici bir inkişaf içinde" idi, "İşçi teşkilâtının bilgili, vakur ça-

Türk-İş Kongresinde Delegeler

Bir doktor aranıyor

lışmalarından, bakanlık olarak, üzerinde işlemekte olduğumuz mevzular bakımından olduğu kadar memleket realiteleri bakımıdan da birçok istifadeler temin edeceğimiz muhakkaktır" diyen Bakan sonra vaadları sıralamaya geçiyordu: Ücretli yıllık izin, banka kurma hakkı, kollektif iş akdi, sendikalar kanunu tasarısı v.s... gibi işçi dilekleri "tahakkuk safhasına çok yaklaşmış" idi. Dere görünmemişti ama, Çalışma Bakanına inanan işçiler pekala paçaları sıvayabilirlerdi....

Çalışma Bakam, birçok şeyden bahsetmiş, parlak istikbal tabloları çizmiş, ama hem İcra Heyetinin çalışma raporunda, hem İdare Heyeti raporunda, hem de Başkan Nuri Beşerin uzun açış nutkunda yer alan bir mesele, hakkında tek' kelime olsun söylememeyi tercih etmişti. Bu mesele, grev yasağının kaldırılması hakkındaki umumi işçi isteği idi.

Kıbrıs ve Türk-İş

Türkiyenin en büyük işçi teşkilâtının bir mühim derdi de Milletlerarası Hür İşçi Konfederasyonuna iltihak meselesiydi. Bugünkü mevzuat, yurt dışındaki teşekküllere katılabilmek için Bakanlar Kurulunun bu yolda bir karar almasını gerektirmekteydi. Bakanlar Kurulu, Türk' Iş'in Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonuna katılabilmesi için gereken kararnameyi çıkarmadığı için Kongrenin bu yoldaki kararı bir türlü yerine getirilemi yordu İcra Heyeti ve Başkanı Nuri Beşerin vazifesi, diğer bütün kongre kararları gibi bunun da tahakkukuna çalışmaktı. Nitekim Temsilciler Meclisinin açılışında Nuri Beşer tarafından okunmak üzere hazırlanan ve 1957 1e, İstanbulda Tan Matbaasında bastırılan Özel Raporun 16 inci sayfasında bu İşin tahakkuku için hükümet nezdinde "titizlikle" teşebbüslerde bulunulacağı yazılıydı. Ama mesele işçi milletvekili İsmail İnan (C.H.P. - Ankara) tarafından bir sözlü soruyla Meclise getirilip Çalışma Bakanı Erkmen ile İsmail İnan arasında sert tartışmalar olunca iş değişmiş ve Nuri Beşer, Temsilciler Meclisinde Ankarada Doğuş Matbaasında bastırılan bir başka nutku okumuştu. Bu yeni nutukta Hür Konfederasyona katılmak için, Kıbrıs meselesinin Korifederasyonun gündeminden çıkarılması şart koşuluyordu. Halbuki Türk-İş Kongresinde hic bir kayıt ve şart kögulmaksızm Hür Konfederasyona katılma kararı alınmıştı. Nuri Beşerin Vazifesi, bu kararın yerine getirilmesine çalışmaktan ibaretti. Şartlar koşmağa ne hakkı vardı, ne de selâhiyeti...

Hem esasen Nuri Beşerin, gecen sene Kıbrıs meselesinin gündemde olduğunu bile bile 1000 dolarlık tahsisattan faydalanarak müşahit olarak Hür Konfederasyon genel kuruluna katılmak için nasıl gayret sarf ettiği unutulmuş muydu?

İşçi ve İşveren Münasebetleri

Adil AŞÇIOĞLU

Uzun zamandanberi hareketsizlik içinde bulunan Türk-lşin, *işçi* ve işveren münasebetlerinin-düzenlenmesi ile ilgili bir toplantı yapmağa karar vermiş olması memnuniyetle karşılanmıştır.. Endüstriyel münasebetler olarak adlandırılan işçi ve işveren münasebetleri"nin önemi bütün dünyada olduğu gibi ergeç memleketimizde de anlaşılacaktır.

Fakat bugünkü hali ile bizde işçi ve işveren münasebetleri gerek iki taraf, gerekse millî ekonomi için zararlı bir manzara arzetmektedir. İşverenler, işçileri. İle olan münasebetlerini düzeltmek ve iyiye doğru götürmek hususunda hiç de istekli görünmemektedirler. Bununla beraber, işçilerimizin ve bilhassa sendikacılarımızın da bu münasebetlerin düzenlenmesi yolunda müsbet bir şekilde çalıştıklarını iddia etmek yersiz olur. Esasen işçi ve işveren münasebetlerinin düzenlenmesi yolundaki adımların evvelâ işçiler tarafından atılması gerekmektedir. Çünkü, bugünkü şekli ile işçi ve işveren münasebetlerinden en fazla zarar gören isçilerin kendileridir. Nitekim, İşçilerin işverenleriyle ücret, çalışma suresi, çalışma şartları, işyerinin sağlığı vs. gibi hususlardaki münasebetlerde hiç te avantajlı bir durumda olmadıkları meydandadır.

O kadar ki, başka memleketlerde uzun. mücadeleler sonunda elde edilmiş olan birtakım haklar, bizde, işçilere kanunlar tarafından kolayca tanındığı halde, tatbikatta işçilerimizin bundan faydalanmadıkları sık sık görülmektedir. Bunun sebeplerinden biri, İsçilerin kanunlar tarafından kendilerine tânınan haklar hususunda iyice aydınlatılmamış olmalarıdır. Diğer bir sebep ise kanunların işçiler lehine koyduğu hükümlerin İşverenler tarafından. bozulması halinde kanunî müeyyidenin (cezanın) hafifliğidir. İsçiler, haklarını aramak hususunda yılların verdiği bir çekingenlikle hareket ettikleri, sendikacılar da bu husus ta fazla cesaret sahibi olmadıklarından işverenler kanunî yasaklara pek kulak asmamaktadırlar.

İşte bu sebepler yüzünden, İşçilerle işverenler arasındaki münasebetler tamamen isçinin aleyhine olarak düzenlenmiş bulunmakta dır. Bunun bir neticesi olarak ta işçiler düşük ücretler karşılığında ve kötü şartlar altında çalışmaktadırlar. Bundan başka işyerinde, işçilere bîlhaasa sendikacılara kötü muamele edilmekte, idari baskılar yapılmaktadır. Bu yüzden işçi, hayatının büyük kısmını içinde geçirdiği İşyerine ısmamamakta buraları çalışma zevkinin gerçekleştiği bir ver değil, kendisine zorla kabul ettirilen şartların hüküm sürdüğü bir kışla veya hapishane gibi görmektedir.

Tabiatile bu durum, yalnız İşçi ve işveren münasebetlerinin gergin olmasına değil, aynı zamanda, istihsale tesir ederek, millî ekonominin de zarar görmesine sebep olmaktadır.

Bu bakımdan Türk-İşin isçi ve işveren münasebetlerinin düzenlenmesinin harekete geçmiş olması çok yerindedir.. Ancak böyle bir toplan t. dan beklenen sonuçların elde edilebilmesi için bazı şartlayın hazırlanmış olması lâzımdır. Bugün isçi ile İşveren arasındaki münasebetlerin bir işyerindeki veya aynı endüstrideki işçiler için toplu olarak değil, fakat her biri için ayrı ayrı sözleşmelerle düzenlendiğini gözönünde bulundurmak lâzımdır.

İsçinin tek basma işverene karşı "pazarlık kabiliyetinin bulunmaması sebebi ile, birçok memlekette işçiler işverenlerle toplu olarak sözleşmeler yanmaktadırlar. Ancak bu suretledir ki, her iki taraf" için eşit şartlar altında meydana getirilmiş bir sözleşmedea "bahsetmek mümkün olmaktadır

Görüldüğü gibi, İşçi ve işveren münasebetlerinin düzenlenmesi yolunda atılacak ilk adım herşeyden evvel "kollektif sözleşme" hakkını almakla mümkündür. Bugün için işyerinde kanun icabı hazırlanmış iç yönetmelikle isçi ve işveren arasmdaki bazı genel şartların düzenlendiği bir vakıadır. Ancak ic yönetmelik hiçbir zaman İsçilerle iş veren arasında "nazarlık" sonunda hazırlanmış kollektif bir sözleşme mahiyetini taşımamaktadır. Aksine, kanunda yazılı bazı şartlarla. İşveren tarafından İsçiye münakaşasız ve pazarlıksız olarak, teklif edilen bir statüden ibarettir. iç yönetmeliklerin kanuna uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını da, Çalışma Bakanlığı teşkilâtı kontrolle vazifelidir. Fakat iç yönetmeliklerin yapılın yapılmadığı yapılmışsa kanuna uygun olup olmadığı gibi hususlar ciddi olarak kontrol edilmemektedir.

Çok defa bu iç yönetmeliklerin işçilerin göremiyeceği yerlere asıldığı veya hiç aşılmadığı da bir gerçektir. İşverenlerin bu, kanunî hükümlere uymaması halinde çarpılacakları ceza da, 35 lira hafif para cezasından ibarettir.

Böylece, işçilerin işverenlerle aralanndaki münasebetleri düzenleyebilmeleri için "kollektif nazarlık" kabiliyetini kazanmalarının şart olduğu ve ancak ondan sonradır ki, bu münasebetleri eşit şartlar altında ve kendi lehlerine olarak düzenleyebilecekleri açıkça anlaşılmaktadır.

Ankara

İlkbahar konfeksiyonu

Bütün dünyada, günden güne daha fazla rağbet gören ve tutunan "hazır elbisecilik", son kenelerde memleketimizde de yeni bir hamle yapmak istidadım göstermiştir. Maliyet fiatının Milli Korunma Kanununun kontrolü haricinde kalışı birçok vitrinlere, hiç olmazsa birkaç tane "hazır elbise" asılmasına vasile oluyordu ama, doğrusu bunların ekserisine insan biraz da hayretle bakıyordu. Bunlar kolay kolay müşteri bulacak şeyler değildi. Bundan başka, günden güne pahahlasan ve kalite itibariyle düşen kumaşlarımız da konfeksiyon işini hayli güçleştiriyordu. Çünkü hazır elbise, herşeyden evvel, ucuz elbise, demekti, İşte bunun için de, geçen haftanın sonunda Bulvar Palas salonlarındaki defileyi seyretmek için erkenden yerlerini alan hanımlar, kendi kendilerine, merakla "Celile hanım bu İşi nasıl başardı?" diye soruyorlardı. Celile hanım, Canan Moda Salonunun sahibi idi. Sonbaharda yaptığı muvaffakiyetli defileden sonra aynı şeyi İlbaharda da denememek için sebep görmemişti. Yeni biçimler bulmak, işçileri çalıştırmak müşteriyi hoşnut etmek kâfi değildi. Kumaş icat etmek lâzımdı. Bu yorucu olduğu kadar da eğlenceli bir işti. Bu zorluğu, gülerek kabul ettiği içindir ki, Celile hanım müşterilerinin karşısına yüzyirmi parçalık ilkbahar konfeksiyonunu koyabildi ve bu İşten yüzünün akı ile çıktı.

Bahar kıyafetleri

Canan Moda Salonunun kendisine has hususiyetleri vardı. Pardösüelbise veyahut manto - elbise takımlarında cidden büyük bir başarı gösteriliyor ve cazip modeller çıkartılıyordu. İlkbahar Konfeksiyonu ismini alan defilede de, bu takımlar cok güzeldi. Merserize jerseden yapılmış tarçın rengi bir pardösü ve elbisesi, gene aynı kumaştan yapılmış bej bir takım, ucuzluk bakımından defilenin en enteresan parçalarını teşkil ediyorlardı. Bunlar yıkanabilirdi, yıkanınca ütü istemezdi ve bozulmazdı. Yalnız fabrikatör kumaşları Canan Moda Salonu için, hususi surette ve hususi bir itina ile hazırlamıştı. Piyasadaki merserize jerseler de, biraz daha itina görebilselerdi, bahar için ideal kumaş sayılabilirlerdi. Bahar mantoları içinde en çok alkış toplıyanlar Fransız yünlüsünden yapılmış kırmızı ve yeşil mantolar oldu. Bunların kumaşları da, biçimleri de gayet güzel ve yeni modaya uygundu. Zaten 1958 Paris modasına uyularak etek boyları bir hayli kısaltılmıştı. Kollar da ekseri dirsekte bitiyordu, kol evleri geniş açılmıştı veyahut, hususi kuplarla mantonun beden kısmı zenginleştirilmişti. Istanbuldan gelerek mankenlik vazif esim üzerine alan zarif Ve incecik Lale Sarının, adetâ üzerine sarınarak giyindiği beyaz manto, bir hayli alâka çekmişti. Bu gri yollu beyaz kumaş, yüzde yüz yerli ve Celile hanımın bir icadı idi. Beyaz Üzerine, gri kordele ile diyagonal motifler işlenmişti. Gene çok güzel bir bahar kıyafetim Ayten Kaçmaz giyinmişti. Menekşe rengindeki bu takımın dar bir eteği, turvakar bir mantosu ve üzeri işli, yandan yırtmaçlı, çok yem havalı bir modern, beyaz bluzu vardı. Ayten Kaçmaz güzeldi, güzel yürüyordu. Kalın kırmızı kadifeden yapılmış klâsik biçimli, düz hatlı pardösüyü giyinen tipik manken de Ateş Alpardı. Aynı kadifeden yapılmış muazzam çanta, bu sade kıyafete göz alıcı bir şıklık veriyordu. Tayyörlerle olsun, mantolarla olsun sık sık puantiye kumaşlardan yapılmış eldivenler, eşarplar kullanılmıştı. Puantiye aksesuar ve iki taraflı giyilen mantolar da. Canan Moda Salonunun hususiyetini teşkil ediyordu. İlkbahar sokak kıyafetlerinde eksik olan şey küçük, pratik tayyörlerdi. Doğrusu göz bunları arıyordu.

Defilede bir manken
Yoklukta yaratılan kumaş

Bir mankenin teşhir ettiği elbise
Üstelik ucuz da

Yaz kıyafetleri

Yaz kıyafetleri için İlkbahar Konfeksiyonun en çok kullandığı kumaş, poplin - taftalı kotongrogren, ketendi. Canan Moda Salonu hususiyet olarak rafya etekleri denemiş, siyahlı beyazlı bir kumaştan çok sık, lolerolu bir elbise hazırlamıştı. Kumaş icat etmek merakı ile yapılan işlemeler, düz ketenlere, poplinlere büyük bir şıklık vermişti; Bu işlemeler ekseri rafya ile kabartma olarak, elde yapılmıştı. Gine bu işlemelerde kullanılan plastik boyalar,

Derdimiz

Jale CANDAN

Müşterek bir kusurumuz var: düşündüklerimizi söyliyemiyoruz. Siyaset sahasında günün şartlarına göre, bunu oldukça tabiî karşılayabiliriz. Hatta bazen, hiç olmazsa, yaranmak için, düşünmediklerini, inanmadıklarını söylemek metoduna İltifat etmiyen kimseleri alkışladığımız bile oluyor. Dalkavukluk normal birşeymiş gibi, dalkavuk okuyanları göklere çıkarıyoruz ama, gene de herşeye rağmen, şu beğenmediğimiz siyaset sahasında bu konuda bir mücadele olduğu muhakkaktır. Düşündüklerini serbestçe söylemek istiyen politikacıların miktarı artmıştır ve şüphesiz hergün de artacaktır. Çünkü seçmen banlara canı gönülden bağlanmakta, bunları kütleden ayırıp çıkarmasını bilmektir. Ama, siyaset sahasına varıncaya kadar, herhangi bir içtimai toplulukta, kaç kişi cesaretle düşündüğünü söylibilmektedir? Bunun üzerinde kâfi derecede duruyor muyuz? İş sahasında amirin, patronun hatta cerbezeli bir arkadaşın gözüne girmek, filancayı kızdırmamak, falanca ile hoş geçinmek, ekserimiz için en ön plânda gelmez mi? Muvaffakiyetin İlk şartı bu değil midir? Prensipleri çiğnetmemek İçin acaba kaçımız "aman neme lâzım" politikasından vazgeçebilmişiz dir? Bırakın geçim meselesini, bırakın iş sahasını, yalnızca cemiyete faydalı olmak lota kurulmuş olan fa kadın derneklerinden kaç tanesi, tüzüklerin çizdiği düz yolda selâmetle yürüyebilmektedir? Filancayı beğeniyoruz, çalışkanıdır diyoruz, beceriklidir diyoruz, bu işin ehlidir diyoruz ve başa getiriyoruz. Bu tabiîdir ve başsız iş olmaz. Ama filânca insanın , filânca işden anlaması, onun her işte tenkit dışı kalmasını elbette ki, icabettirmiyecektir. Herhangi bir cemiyette lider Ve diğer vazife sahiplerinin selâhiyetlerl, hak ve vazifeleri katil surette hudutlandırılıp mesuliyet taksimi' yapılmazsa, keyfi hareketlere set çekmenin imkânı kalmaz. "Daha fazla iş başarabilmek" gibi İlk bakışta insana cazip gelen bir bahane ile tüzükler çiğnenir, arzular ve hatta bazen kaprisler kanun ve kaide şeklini alır. Bu cemiyetlerde, müspet tenkit ve meşru kontrol yerine dedikodu, fesat kulis faaliyetleri, herşeyi karartan bir vehim hüküm sürer, neticede hem cemiyet hem mesuliyet sahibi kimseler yıpranırlar, müspet bir İlerleme yerine, bocalama hâkim olur. Bugün kademe, kademe cemiyetin her. topluluğunda karşılaştığımız bu çekingenlik, bu "neme lâzımcılık" bu "medeni cesaretsizlik" muhakkak ki şu beğenmediğimiz "politika sahasına" da tesir etmektedir. Düşünmeyi, düşündüklerimizi söylemeyi, tenkit etmeyi ve tenkide tahammül etmeyi hepimiz, bulunduğumuz işleri küçümsemeden öğrenecek olursak, belki politika sahasında da zamanla kahramanlara İhtiyaç kalmıyacaktır.

yıkandıkları zaman dahi sabit koli" yorlardı. Bilhassa dar biçimli siyah ketenler üzerine yapılan bu islemeler çok şık olmuştu. Bol etekler, aynı İşle aynı ağırlığı göstermiyordu. Bazı elbiselerde ise, bu is fazla kaçmıştı. Defilenin en güzel elbisesi fildişi rengi ketenden yapılmış dümdüz bir elbise idi. Yakası sırmalı Türk motifleri ile süslenmişti. Yeni modaya en uygun elbise ise, kırmızı şan tuğ bir elbise idi. Dior'un halefi tarafından ortaya atılan trapez biçimi, sevimli bir şekilde tatbik edilmişti. Eteklere doğru, gödeşiz kabartılan elbisenin yakası, siyah benekli muazzam bir beyaz kravatla bağlanmıştı. Aynı benekli kumaştan küçücük eldivenleri ile elbise cidden şıktı

Defilenin biricik çuval elbisesine gelince, bu "Çuval"ı çok kolay giyilir şekle sokmuştu, önden ve arkadan dümdüz inen bu kırmızı beyaz benekli elbisenin sihirli bir kemeri vardı. Bu kemerle onu herkes rahatça giyebilirdi. Gene elbise - manto takımları yaz modellerini bir hayli zenginleştiriyordu. Muhtelif kumaşlarla astarlanmış, şık yazlık mantolar iki taraflı giyilebilmek ve yasak savmak için hazırlanmıştı. Böyle iki taraflı giyilen bir manto, yalnız ensedeki fiyonkla birbirine bağlanan iki parçadan müteşekkildi. Arkadaki yırtmaç içindeki elbiseyi de gösteriyordu. Koton grogrenden yapılmış mantolar ise göz kamaştıracak kadar şahaneydi.

Süslü elbiseler

Organza, tafta poplinlerden, ipek empirmelerden yapılmış olan elbi selerin içinde iki tanesi cidden güzeldi. Bunlardan bir tanesi fildişi rengindeki bir kombinezon Üzerine geçirilmiş siyah dantel elbise ve üzerindeki siyah dantel pardösü idi. Diğeri, simle işlenmiş beyaz jerseden yapılmıştı. Dümdüz, pirit pinti Ur elbise - caket takımı idi.

Defilede şalvar biçimi sık sık tatbik edilmiş ve 1958 senesinin ortaya attığı "yüksek bel" de denenmişti.

İlkbahar Konfeksiyonu, yeni moda ile müşterinin zevkini telif edecek ve memleketteki kumaş sıkıntısını unutturacak şekilde hazırlanmıştı. Bu ise mühim bir İsti.

Terbiye

Suçlu çocuklar

Çocuk, suçlan ile uzun zaman meşgul olmuş bir Amerikalı hâkim Samuel Leibovritz Amerikayı günden güne daha fazla telâşa düşüren bu afete karşı müessir bir ilâç bulduğunu ilân etmiş ve bu konuda yayınladığı bir makale büyük bir ilgi ile karşılanmıştı. Brooklyn Ağır Ceza Mahkemesi hâkimine göre ağır suçlar işlemiş olan çocukların aileleri çocuklarımıza ne yaptık ki böyle Oldular? dememelidirler. Çocuklarına yapamadıkları şey üzerinde durmalıdırlar. Yapamadıkları şey, onları ölçülü bir disipline alıştırmaktır ve gene hâkime göre çocuk suçlarını durdurabilecek sihirli bir formül mevcuttur. Bu formül, Türkçede beş kelime ile ifade edilebilir: "Babayı

Tipik üç Amerikalı çocuk

En çok suç işleyenler de bunlar

tekrar ailenin başına getir!" Hâkim Leibowitzin bu sihirli formülü belki ilk nazarda birçok kadınları kızdıracaktır ama, hâkimin kastettiği ney kadının ailede ikinci plânda ve silik bir şahsiyet olarak kalması değildir. Kadın evdeki mühim vazifeleri ile elbette ki yerini muhafaza edecektir, ancak çocukların üzerindeki mutlak hâkimiyetini babaya terkedecek, onun çocuklar üzerinde ölçülü bir disiplin kurmasına set çekmiyecektir. Mevzuubahis olan disiplin de, öyle eski terbiye sistemine dayanan kuru ve manasız bir disiplin olmayacaktır. Bu disiplin Psikolojiye ve yeni terbiye anlayışının ruhuna sadık bir disiplindir, ruhi tatminle beraber ve ona muvazi şekilde yürütülecektir. Bunun için de, babanın ailenin başında eski yerini alması, sayılan ve sevilen bir kimse olması lâzımdır.

İtalyada çocuk

Hâkim Leibowitz bu kanaatlere oturduğu Brooklyn mahkeme kürsüsünden varmamıştır. Hayatının büyük bir kısmim Çocuk suçlarının sebebini aramaya vakfettikten ve hiçbir müspet neticeye Varmadan türlü araştırmalar yaptıktan sonra, bir yaz tatilini geçirmek üzere İtalyaya gitmiştir. Hâkim bu seyahati de gelişigüzel seçmemiştir. İtalya, dünyada çocuk suçlarının en az islendiği memlekettir. Hâkimin alâkasını çeken işte bu olmuştur. Madem ki İtalyada çocuklar diğer memleketlerden çok daha az suç işlemektedirler ve bundan da daha mühimi, madem ki İtalyada çocukların, işledikleri suçlar çocukvari suçlardır ve dejenere. olmamıştır, elbette ki bunun bir sebebi vardır. Brooklyn'li Hâkim bu sebebi bulmakta gecikmemiştir. Sokaklarda ve bütün müesseselerde, mekteplerde, mahkemelerde çocukların "otoriteye" karsı derin bir saygı beslediklerini görmüştür. İtalyada çocuk otoriteyi kabul etmiş ve bunun haricine çıkmayı suç telâkki etmiştir. Hakim bundan, sonra evlere girmiş ve orada da otoritenin nüvesini bulmuştur. Bu, babanın aile reisi olarak, bir otorite kurmuş olmasından ileri gelmektedir. Hâkim Leibowitz'e göre İtalyada aile reisi yerini muhafaza etmiştir, evine bakan, sayılan adamdır. Babaya karşı koyan çocuklar cezalandırılmaktadır. İşte bu baba tipi, çocuklarda bir otoriteye hürmet fikri uyandırmaktadır. Çocukları ile her dakika haşır neşir olan annenin, yumuşak tabiatı ise, bu otoriteyi kurmaya müsait değildir.

Amerikada çocuk

Amerikada vaziyet bambaşkadır. Çocuk annenin himayesindedir. Evde bütün kararları anne vermekledir, evin geçimine de çoğu zaman İştirak eden kadın, erkeğin aile reisliğini haleldar edecek çıkışlar yapmaktadır. Üstelik dışarda fazla çalışan, kendisini muazzam bir hayat mücadelesine kaptıran baba, aile reisliğini fiilen yapmak mesuliyetini kolaylıkla üzerinden atmakta, evin idaresini tamamile kadına terketmektedir. Amerikada, şayet bir erkek, çocuğuma "haydi uyku saati geldi" derse çocuk derhal annesine bakmaktadır, çünkü onun kocasına ekseri şu cevabı verdiği bir hakikattir. "Kuzum sen şu çocuğu rahat 'bıraksana, neden hep onunla uğraşıyorsun?" Bu tip ufak hâdiseler, evde babanın otoritesini sıfıra düşürmektedir.

Disiplinin faydası

Halbuki çocuklar disipline muhtaçtırlar, onlar disiplin ararlar ve disiplin severler. Çocuk çok küçük, çok zayıf, mütereddit bir mahluktur, etrafını makul ve ölçülü bir disiplinin duvarları ile örülmüş görmezse, bocalar, şaşırır ve kendisini bed baht, himayesiz hisseder. Disiplin ona dünyanın ne olduğunu anlatır. Bu dünyada çocuğun istediği geniş bir hür sahadır, fakat bu hür sahada nereye kadar gidebileceğini bilmesi ni ister. Eğer ailenin menfaati böyle icab ettiriyorsa, bir çocuk, yapmak istemediği şeyleri de yapmaya mecburdur çünkü böyle alışması lâzımdır. Onun hayatta yapmak istemediği bazı şeyleri yapmaya mecbur olacağı bir hakikat değil, midir?

Hâkim Leibowitz'a göre anne, baba ile çocuk arasına girip babanın otoritesini kırdığı zaman, her defasın da, çocuğun Üzerine oturduğu temel taşlarından bir tanesini sarmaktadır. Babanın ailedeki vazifelerim eskisi gibi başarması elbette onun yeni terbiye sistemine intibak etmesine bağlıdır. Babalara iş düşmektedir.

Haylaz çocuk

"Babası nerdesin?"

Okuyucu mektupları

Politikacılar hakkında

205 **inci** sayınızdaki "Hiç yakışmayan bir hareket' başlıklı yazınızı size yakıştıramadığımı bildirmek isterim. Doğrusu bu memleketin en büyük evlâdına dil uzatacağınız aklımıza bile gelmezdi. Ama İste aklımıza gelmeyen bağımıza geldi. Siz ne istiyorsunuz? Farkında mısınız? önüne gelen, tarihe mal olmuş bir büyük şahsiyet hakkında ağzına geleni söylesin de onun avukatları sussun mu? Bunu akıl, mantık, İzan kabul eder mi? Nasıl eliniz varıyor da böyle şeyler yazıyorsunuz?

Mustafa Börtcene - **Malatya**

12 Nisan 1958 tarihli mecmuanızda İsmet înönüden bahseden bir yazınız var. Kendisine küfür eden bir adamı mahkemeye verdi diye sayın İsmet İnöntiye ta-, rizlerde bulunuyorsunuz. Peki ama, kalksa birisi size hem de bir topluluk huzurunda açıkça hakaret etse ne yaparsınız? Sayın înönü bu güne kadar sustu. Pek çok şeyi duymazdan geldi. Gördü, görmemiş gibi davrandı. Ama sabrın da bir hududu, bir siniri vardır. Nihayet bu da taşırılmamalı değil mi? İste sayın înönünün yaptığı sadece bu. Siz de **tu**tuyor bu hareketi tenkit ediyorsunuz. Yakışır mı?

Abdullah **Şık** - **Bursa**

Son sayınızda Paşadan bahseden bir yazınız vardı. **Tamamiy**le sizinle hem fikirim. Ne olacak yani Cemil Gider mahkemeye verilecek, mahkûm edilecek, bilmem ne kadar hapis yatacak da Pasa ne kazanacak. Ağzından çıkan kelimelerin mahiyetini bile tayin edemiyen bir insanın cezalandırılması, büyüklüğü tarihçe kabul edilmiş bir insana ne kazandırır? Böyle bir adamın ileri geri söylediği sözler ise ne kaybettirir? Cevabını gene ben vereyim Hiç birşey! Ama înönünün böyle bir adamı mahkemeye vermesi, mahkûm ettirmesi, İnönü gibi adı kalplerde yatan bir insanı olsa olsa sizinki gibi benimki gibi bir takım tarizlere hedef yapar. Bu da alkışlanacak bir hareket değil doğrusu.

Kaya Akkaya - **Ankara**

AKİS'ten **hiç** ummadığımız bir yazı okuduğumuz zaman şaşırdık kaldık. Neymiş? Sayın İnönü Cemil' Gider adında bir vatandaşı kendisine küfür etti diye mahkemeye vermişmiş de, bu İnönüye ne kazandırırmış.. Siz Cemil Giderin kim olduğunu, ne olduğunu biliyor musunuz ki onu müdafaa edercesine bir yazı yazıyorsunuz.

Salih Coşkun - **Samsun**

T İ Y A T R O

A. B. D.

Broadway'de

(Columbus - Nisan)

Broadway, 1957-58 tiyatro mevsimi başında sahneye koyduğu eserlerle faaliyetine devam ediyor. Yalnız mevsim sonu yaklaştığı şu günlerde, kulis arkalarındaki sanat heyecanının da bir hayli durgunluğa uğradığım sezmek mümkün. Zira, Broadway sahnelerinde başlıca rolleri oynayan sanatkârlardan çoğu, yalnız bu mevsim değil, geçen mevsim de aynı eserlerde aynı rollerle seyirci karşısına çıkmış bulunuyorlardı. Bu arada, temsil edilen eserler hem aynı kalmakla beraber, bu eserlerin başrollerinde zaman zaman bazı mühim değişiklere de rastlamak mümkün. Meselâ bu yıl, gerek Broadway sahnelerinde, gerekse A. B. D. nin diğer eyaletlerinde bazı tiyatro topluluklarınca temsil edilerek büyük bir alâka toplamış olan "Auntie Mame" isimli komedisinin baş rolünü önce Rossalind Russel üzerine almışken daha sonra aynı rol Constance Bennette tarafından temsil edilmiş ve geçen ayın sonları na doğru da aynı rolü temsil etmek üzere Greer Garson Broadway'de çalışmalarına başlamıştı. Şimdi Amerikalıların sevgilisi bu rol, kızıl saçlı ve hâlâ genç Greer Garson tarafından temsil edilmektedir. Fakat bu rolde Greer Garson artık kızıl saçlı değil. O kızıl saçlar şimdi hayli sarı ve oldukça da kısa, kıvırcık. Geçenlerde bir televizyon programına Greer Garson "Auntie Mame" deki kıyafet ve makyajıyla gelmişti ve bu komedide rolü icabı elinden düşürmediği yarım metre uzunluğundaki ağızlığı da beraberinde idi. Fakat bu ağızlığa hâlâ da pek alışamadığı sözden kaçmıyordu. Ayrıca Greer Garson bu programdaki konuşmasında da şimdi sahnede canlandırdığı rolün ses ve ifade şekline sadık kalmış, kendisini dinleyenleri şaşkınlığa uğratmak pahasına da olsa tıpkı sahnedeki gibi kalın, kadından çok erkeği andıran bir sesle konuşmağı tercih etmişti.

Dolaşanlar

Broadway, mevsim başında sahnelerine yerleştirdiği eserlerle faaliyetine devam ederken, bazı hususi tiyatro teşekkülleri de Broadwayden elde edebildikleri eserlerle New York dışında kalan şehirlerde turnelerine devam etmektedirler. Bu trupların temsil ettikleri eserlerin çoğu daha önce Broadway sahnelerinde tutulmuş, sevilmiş ya san'at değeri artık şüphe götürmeyen, yahut da halkın eğlenmesini, hoşça vakit geçirmesini temin eden piyesler. Meselâ iki mevsim boyunca Broadway'de temsil edilen, şimdi de şehir şehir seyahate çıkan "Anne Frankın Hatıra Defteri" artık san'at değeri kabul edilmiş eserlerden biri. Broadway'deki temsili esnasında olduğu kadar diğer şehirlerdeki temsilinden sonra da Amerikalı kritiklerce aleyhinde yazılmış tek satır mevcut değil. Üstelik Anne rolü, bu rolü oynamağı üzerine almış bulunan en genç, en tecrübesiz tiyatro san'at - karlarına büyük imkânlar vermekte ve hemen hepsine sahnede büyük başarı sağlamakta, istikbalde de büyük ümit ve şöhret kapılan açmaktadır. Bu yüzden bugün Amerika'da Anne rolünü kendisine kısmet edecek hayırlı günü dudaklarında dualarla bekleşen pek çok genç tiyatro sanatkârı namzedi var. Yine bu yüzdendir ki eser kısa zamanda bütün dünya sahnelerindi,' bu arada memleketimize kadar intikal etmiş, temsil edildiği her yerde daima mevsimin en sevilen, eserleri arasında baş köşeyi işgal etmiştir.

Eugene O'Neill

Depresyon'lar içinde bir aile

Sahneye mi, rafa mı?

Anne Frank'ın Hatıra defteri, gibi değeri artık kabul edilmiş eserler yanında, üzerinde hâlâ bir karara varılamamış, sanat değeri hakkında kritiklerin hâlâ bir türlü bağdaşamadıkları piyesler de mevcut. Meselâ O'Neill'in "Long Day's Journey İnto Night" ı bunlardan biri. Bilindiği gibi eser ilk defa, Eugene O'Neill'in ölümünden sonra, geçen yaz Milletlerarası Tiyatro Festivali münasebetiyle, Amerikalılarca Paris'te temsil edilmişti. O zaman, bu hususlarda pek ihtiyatlı olan Amerikalı tiyatro direktörlerinin Amerikada tecrübeden geçmemiş bir esen bir Milletlerarası festivalde hop'diye nasıl temsile cesaret ettikleri pek çok Avrupalı tiyatro kritiğini, sade kritikleri değil pek çok da tiyatro meraklısını şaşırtmıştı. Neticede Parisli tiyotro kritikleri, O'Neill'in, ana ve babasının bir takam ruhi buhranlar ve depresyonlarla dolu olan hayatına ait bu eserini, sırf biografik bir değer taşıdığı için Amerikalılarınbir yabancı memlekette temsilini muvafık gördükleri hususunda fikir birliği etmişlerdi. Ayni eser bu defa, bu mevsim yine aynı kadro ile Broadway'de temsil edilmektedir. Ekserin- Âmerika'daki ilk temsilinden sonra ise pek çok Amerikalı tiyatro kritiği, piyesin sahneye konmaktan çok bir kütüphane eseri olma değerim taşıdığım belirtti. Bunlardan biri, Sam Wilson "Long Day's Journey into Nigh" ı New Yorkta Broadway'deki kadrosuyla seyrettiği zaman açıkta birşey yazmaktan çekinmiş, fakat piyesin okunmak için mi yazılıp yazılmadığı, bunun bir kütüphane eseri olarak kalmasının daha mı isabetli olacağı hususunda derin derin düşünmekten kendini alamamıştı. Eser Broadway'de temsil edile dururken, Jose Quintero idaresindeki bir başka tiyatro topluluğu da, piyesi A. B. D. nin kuzey batı şehirlerinde üçer - beşer gün temsile başladılar. Bu defa piyeste baş kadın rolünü Fay Bainter, baş erkek rolünü ise Anevv McMaster oynamakta idi. Sam Wilson piyesi, bu defa da bu topluluk ve bu oyuncular oynarken seyretti.' New York'ta eser hakkında edindiği ilk "fikir- bu defa silinir gibi olmuş, bilhassa Frederick March yerine sahnede O'Neill'in babası rolünü canlandıran A new McMaster'in çok daha başarılı olduğu, esere bir canlılık, bir seyredilme imkânı sağladığı fikrine varmıştı. Amerikalı kritik bu fikrini açıkça yazıyor ve "Long Day's Journey İnto Night" in sadece bir kütüphane eseri değil, aynı zamanda bir de sahne değeri taşıdığı hükmüne varıyordu.

Hakikatte piyes üzerinde açık bir fikre vasıl olunmuş değildi. Yahut da Amerikalılar, sırf O'Neill'e' karşı duydukları büyük sevgi ve hayranlık yüzünden olacak, ölümünden sonra temsil edilen bu son eseri üzerinde maziden gelen bir saygı hissiyle daha sert bir hükme varmaktan kaçmıyorlardı. Zira Amerikalı olmayan bir seyirci, yahut da tiyatro tarihinde mesuliyeti bulunmayan herhangi bir Amerikalı O'Neill'in bu eserini, dört saat boyunca bir tiyatro salonunda seyretmenin kendisini sıkıntıdan kaşıntıya uğrattığını, bir boş zamanında piyesi evinde, belki de bir yandan televizyon seyrederek, rahat koltuğunda okumağı tercih edeceğini belirtmekten çekinmiyordu.

Uzun - günün geceye seyahati

Gerçekten de "Long Day's Journey into Night" Tyrone ailesinin -buna O'Neill ailesinin demek daha doğru olur- bir günün 24 saati içine ailenin fertleri arasında depresyon halindeki hislerin ve fikirlerin mütemadiyen çarpışması idi. Böylece eser,

bir ailenin günlük hayatı içinde cereyan eden eller tutulur hâdiseler den çok, birbirlerine hem büyük bir sevgi Ve dostluk, hem de büyük bir nefretle sıkı sıkıya bağlanmış olan dört ferdi arasındaki gerçekten boğucu, gerçekten keder verici bir münasebeti ifade etmekte idi. Her şey vaktiyle olup bitmişti. Bu günün, 24 saati içinde yeni olup **biten** birşey yoktu. Bizzat ailenin fertleri bile,- neyin olup bittiğinin ve ne zaman olup bittiğinin farkında değillerdi ve bu sebepten perde de ailenin hâlâ gelecekten beklediği birtakım meçhul ümitler üstüne iniyordu. Baba Tyrone, bir zamanların oldukça şöhretli bir aktörü idi. Ama şonreti daha ziyade ticarî kıymeti haiz iki eserde oynamasından ileri gelmişti. Bu sebepten daha sonraki günlerde unutulmaktan ve sefalete düşmekten kendini kurtaramamıştı. O o sıralarda hasta olan karışım ise, ucuz hastahanelere göndermiş, anne burada kendisine yapılan bir takım uyuşturucu iğnelere alışmıştı. Aynı hal sakat büyük oğlu alkolizme, küçük oğlu ise şifa bulmaz bir ince hastalığa sürüklemişti. Sahnede bir günün 24 saati içinde seyirciye takdim edilen vaka diyemiyeceğiz- fakat bir psikolojik, tahlil, perde açıldığında annenin yeniden uyuşturucu iğnelere ' müracaat ettiğinin öğrenilmeliyle başlıyordu. Böylece ruhuna geçici bir hafiflik vermeğe çalışan annenin; kendini geçmiş günlerin heyecanı, hayranı olduğu Shakespeare'in şiiri içinde yaşatan babanın; huzur ve ümidi sadece yazılarında bulan küçük oğlun; kendini içkiyle avuta sakat büyük oğlun birbirini kovalayan ruhi çalkalanmalarımı şahit olunuyordu. Gerçekte ailenin dört ferdi de birbirlerine sonsuz hatta mariz bir sevgiyle bağlı İdiler. Fakat ortada bütün bu olan bitenden, ailenin üstüne çöken bu kara buluttan dolayı kusurlu olan, mes'ul olan biri vardı. Ve kusurlu olanı, bu mes'ul olanı bulmak, ondan hesap sormak arzusu durmadan bu ailenin fertlerini birbirleriyle çarpışmağa, birbirlerinden nefret etmeğe zorluyordu. Yukarda da bahsettiğimiz gibi, bunlara rağmen, sevginin olduğu yerde ümidin de yaşayacağı fikri üzerine perde kapanıyordu. Fakat seyirci buraya gelene kadar ne geçmiş hikâfreliert,. aile fertlerinin birbirinin yahut ötekinin ne nefis müdafaalarını, yahut da ne İthamlarım dinlemek zorunda kalmıştı. Eserin bu sonuncu şekliyle temsilinde, birçok kısımlarında çıkarıldığı ve ilk temsillerinde en azından beş saat süren piyesin, nihayet 3,5 saate indirildiği de gözden kaçmıyordu. Bununla beraber, bu temsilinde dahi perdenin kapanmasını beklemeyip salonu terkeden pekçok Amerikalıya rastlanıyordu. Ne Anne rolündeki Fay Bainter'in gerçekten ifadeli oyunu, ne de baba rolünü cidden çok iyi oynayan McMaster, sıkılan bu seyircileri daha Sabırlı kılmağa ve piyesin sonuna kadar sabırlı olanları oturdukları yerde uzun uzun esnetmekten alakoymağa muvaffak olamamıştı. Demek oluyor ki "Long Day's Journey İnto Night" in ikinci ve daha da başarılı bir topluluk tarafından temsili dahi. eserin bir kütüphane piyesi olarak kalması fikrini desteklemekten \başka bir işe yaramamıştı.

Tiyatromuzun meseleleri

DEVLET BABANIN ROLÜ

Refik ERDURAN

Tarihte tiyatroya karşı davranışları bakımından devlet, çok değişik rollere çıkmış, sırasına göre fedakâr ve anlayışlı bir âşık, şımarık, bir hacıağa, vesveseli ve mutaassıp Ur bekçi, bazan da amansız bir düşman olmuştur. Bu davranışları iki cihetten inceleyebiliriz: devletin 1) yardımı, 2) tahakkümü.

Devletin tiyatroya yardım etmesinin doğru sayılıp sayılmayacağı ve devlet eliyle bir memlekette tiyatronun kalkındırılmasının mümkün olup olmadığı hususunda bugün hâlâ dünyada tam bir fikir birliği yoktur. Meselâ keyfiyet bakımından gayet canlı bir tiyatroya sahip olduğu halde kemiyet bakımından bu sahada gerilerde kalmış bulunan Amerikada Kongre bir türlü bir Federal Tiyatro, bir Devlet Konservatuarı vesaire kurulmasına yanaşmamaktadır. Devletin tiyatroya yardımına muarız olanların Heri sürdükleri başlıca tez-sudur: piyes yazarlığı ve tiyatro sanatı zorlanarak kalkındırüamaz, gelişeceği varsa bundan evvel olduğu gibi kendiliğinden gelişir Böyle diyenlerin herhangi bir sanayi veya ticaret koluna devlet yardımı bahis konusu olunca, niçin aynı muhakeme tarzına sadık kalmadıklarım, niçin "Bu iş kolu şimdiye kadar yaptığı gibi başının çaresine baksın, belini doğrultacağı varsa kendiliğinden doğrultur" demediklerini İzah güçtür. Aslında kültür ve sanata ilgisizliğin tepesine bir mantık külahı oturtmak gayretinden başka birşey olmayan bu tezdeki hata, "yardım" ile "zorlama" nın karıştırılmasıdır. Bir fidanın dallarını çekerek boynun uzatmak imkânsızdır ama, dibine su ve gübre dökerek gelişmesine pekâlâ yardım edilebilir. Nitekim eski Yunan siteleri; İngiliz ve Fransız kralları, İtalyan prensipleri ve devrimizde -biz dahil- birçok milletler tiyatroya yardım ederek en iyi neticeleri almışlardır.

Devletin tiyatroya tahakkümü mevzuunda ise akla ilk gelen sual siyasi hürriyet yokluğu veya azlığının tiyatroya nasıl tesir ettiğidir. Siyasi hürriyetin tahdid edildiği ve **hattâ** doğrudan doğruya piyeslere sansür konulduğu yerlerde tiyatromla gelişemediğini gösteren bir delil yoktur. Sahnede söz hürriyeti, her zaman ve her yerde şu veya bu yoldan muhtelif derecelerde tahdid edilmiş, fakat bu hal, güzel piyeslerin yazılıp, güzel temsillerin verilmesine hiç bir zaman engel olmamistir. Piyes yazarlığım öldürerek tiyatroyu ruhsuzlaştıran tahdid, bazı şeyleri yasak eden pasif sansür değil, bazı şeyleri taleb eden aktif sansürdür. "Su bahislere girme" dendiği zaman kendine başka mevzu bulmakta hiç zorluk. çekmeyen piyes yazarının, "Filân günlük meselenin propagandasını yap, falan hususu ispat et" emrini alınca bütün yaratıcılığını kaybettiğini meselâ Almanyanm son otuz senelik, tecrübesi açıkça göstermektedir.

Demek oluyor ki, tiyatronun gelişmesi için devletin yapabileceği en İyi şey, bu sanatın kendi kendine kalkınması gerektiğini söyliyenleri dinlemeyip elinden gelen yardımı yapmak ve bunun karşılığında bazı yasaklar varsa bunlara riayet edilmesinden başka birşey istememektir. Yani Tiyatro için Devlet Babanın oynayacağı ideal rol, Noel Baba rolüdür.

Bizde devletin tiyatroya karşı tutumu bu ideal role ne kadar yakındır? "Çok yakındır" dememek nankörlük olur. Ahmet Vefik Paşa ve Cemil Topuzlu gibi idarecilerimizle başlayan tiyatro dostu zihniyet, Atatürk devrinde devletimize iyice yerleşmiş ve bugüne kadar durmadan gelişmiştir. Halen memleketimizde tiyatronun muhtelif sahalarıyla ilgili profesyonellerin ekseriyeti, birçok batılı meslekdaşlarımn aksine, her an işsiz kalma ihtimalini düşünmeğe mecbur obuadan resmi müesseselerde çalışmak imkânına sahip bulunmaktadırlar. Bu sahalara yeni değerler yetişmesi de tesadüfe bırakılmış değil: konservatuarlarımız o işle meşgul. Ankara Üniversitesinde buna muvazi çalışmaların başlamasıyla tiyatromuzun nazarî taraflarının ihmaline de son verilmiş oldu. Bugün bizde devletin tiyatroya yardımı bahsinde söylenecek tek söz, ayin yolda daha da hizli yürünmesini dilemekten başka birşey olamaz.

Yasaklara gelince, sahnemizde - İngilteredeki gibi sansür bulunmamasına rağmen- herşeyi söylemek elbette mümkün değildir; ama bu, heryerde böyledir. Mühim olan, yukarda bahsi gecen tarzda bir resmi istikametin tiyatrolarımıza zorla kabul ettirilmesi yolunda hiçbir cereyanın belirmemiş bulunmasıdır; Bunun da hep böyle kalmasını sağlamak İçin, bütün aydınlarımız ve tiyatro severlerimiz dikkat kesilmezdirler.

Programlar

Yenal gene yendi ve aldı

İstanbul radyosunun geçen haftaki Puan Bilgi Yarışı" programında Engin Yenal, üçüncü defa olarak 21 puanı doldurdu. Rakibi, Yüksek Ticaret Öğrencisi Attilâ Cenkmen, iki puandan öteye gidemediği için Yenal aradaki puan' farkını karşılıyan 950 lirayı, programı hazırlıyan İpana muhasibinden aldı.

Yenalı üçüncü zaferine kavuşturan son sual şuydu.. "Emile'in yazarı kimdir?" Engin Yenal, "Rouşseau" cevabını verdiği zaman sualleri soran Erdem Buri sevincinden yerinde zıplıyordu.

Engin Yenal böylece, gelecek hafta yapılacak olan bilgi yarışı programına katılma hakkım kendiliğinden kazanmıştır. Bir dördüncü defa daha kazanırsa belki de, programı takip eden seyircilerden birinin teklifini kabul edip kendisine maaş bağlamak daha iyi olacaktır.

Memurlar

Tâyin

Erdoğan Çaplı, New York Haber Bürosunun Müzik Müşavirliğine tâyin edildi., Aziz Basmacının istanbul Radyosu söz yayınları müşavirliğine getirilmesinden beri hiç bir tâyin haberi, onu öğrenenleri gülmekle ağlamak arasında bırakmamıştı. Güldürücü Aziz Basmacının İstanbul Radyosu söz yayınları müşavirliğine tâyini gibi, eğlendirici

Erdoğan Çaplı
Sevimli delikanlı

Erdoğan Çaplının da New York Haberler Bürosu müzik müşavirliğine tâyininde de maksat aynıydı: Bu şahıslara aydan aya para alacakları kaynak temin etmek, Her iki tâyin de, "adama göre iş sisteminin artık "bir kol çengi" haline geldiğini • gösteriyordu. Ancak Çaplının New York'a tâyininde düşündürücü .bir taraf da vardı. Yeni 'müzik müşavirinin maaşı pek tabii döviz olarak ödenecekti.

Basın Yayın ve Turizm Vekâletinin New York bürosunda bir müzik müşavirine acaba ne gibi bir ihtiyaç vardı? Bu büronun gerek personeli, gerek iş hacmi sınırlıydı. Büronun vazifesi, kısaca, Türkiyenin Amerikada propagandasını yapmak diye özetlenebilirdi. Büronun Müdürü Nuri Eren de, mahdut kadrosu ve imkânları nisbetinde, bu işi pek güzel başarıyordu. Simdi acaba durup dururken Amerikada bir müzik kampanyası açmıya mı karar verilmisti?

Hem niçin bu "mazhariyet" sadece New York bürosuna lâyık görülüyordu? Londradaki, Paristeki, Bonn'daki Ve diğer bazı şehirlerdeki basın ateşeliklerinin ve haber bürolarının müzik müşavirine ihtiyacı yok muydu? New York Bürosunda zaten, büronun müzik işleriyle meşgul olan biri vardı: Ankara Devlet Konservatuarından mezun olduktan sonra tıpkı Çaplı gibi eğlendiricilik yolunu seçen, yıllardır Amerikada yaşıyan Tarık Bulut. Ama Tarık Bulut, böyle bir vazifeye resmen tâyin edilecek kadar şanslı değildi. Oysa, yıllardır Çaplının bahis mevzuu tâyin gereğince yapması gereken işi yapıyor ve kadro dışında New York Bürosundan ücret alıyordu. Kadro dışında, çünkü New York bürosunda müzik müşavirliği diye bir kadro yoktu. Ama Erdoğan Çaplı için böyle bir kadro ihdas edilivermişti.

Eğlendirici Çaplı, New York Haberler Bürosu Müzik Müşavirliğine tâyin edilmeden önce, son resmi vazife olarak Ankara Radyosunun müzik yayınları şefiydi. Yani Bülent Arelin şimdi oturduğu iskemlede oturuyordu. Hatırlarda olduğu gibi, pek sevgili bir de mesai arkadaşı vardı: Cengizhan Koraltan. Bu iki sevimli delikanlı, bugün Bülent Arel ile yardımcısı Faruk Güvencin tatbik ettikleri müzik programlarının aşırı ciddiyetiyle taban tabana zıt bir program takip ediyorlardı. Ankara Radyosu bol bol eğlence müziği yayıyor, herkesi sözde güldürmekten başka birşey yapmıyordu. Çaplı-Koraltan' çiftinin programları. Amerikan varî radyo programcılığının iyice İncelenmeden, ancak sathi bazı görünüşlerine ve tek bir cephesine kapılarak, iki heveskâr ve tecrübesiz delikanlı tarafından Türkiye Devlet Radyosuna tatbikiydi, Netice, aşırı

Aziz Basmacı
Müşaviri

sululuk, asın cıvıklıktı.

Derken Cengizhan kalktı Amerikaya gitti. Hatta bazı mecmualarda Amerikalı sinema yıldızlanyla resimleri bile çıktı. Erdoğan Çaplı bir müddet yalnız kaldı. O zamana kadar meşhur "Sihirli Kemanlar kurulmuş, Çaplı Ankara Palas balolarının baş yıldızı ve iktidarın gözbebeği olmuştu. O da Amerikaya git mek İstiyordu. "Amerikan konservatuarlarında tetkikler yapmak Üzere" Maarif Vekâleti tarafından Amerikaya gönderildi. Bu tetkiklerin neticesi ne oldu? Burası meçhuldür. Yalnız Erdoğan Çaplının New York ta Waldorf Astoria otelinde verilen bir baloda da Ankaradaki eğlendiricilik mesleğini tatbik ettiği, buradaki basına "bir Türk sanatkârının Amerikadaki büyük muvaffakiyeti diye aksettirildi.

Fakat Türk basınındaki, muvaffakiyet haberleri, Amerikada para etmiyordu. Halbuki Erdoğan Çaplının Amerikada, tam oralara kadar gitmeyi gerektiren hayatı yaşaması İçin paraya ihtiyacı vardı. Tahsisat talebinde bulundu. Amerikanın üçüncü sınıf radyo kumpanyalarından biriyle işbirliği yaparak Ankara Radyosuna program satmak istedi. Nedense, bu talep ve teşebbüslerine burada pek aldırılmadı. Derken günün birinde Erdoğan Çaplı, Ankara Gazeteciler Cemiyetinin davetlisi olarak çıka geldi. Hava meydanında "merasimle" karşılandı. Sihirli kemanlarını seferber etti. Baloda çaldı, bir de "show" verdi. Gerekil temaslarım da yaptı. Nihayet muradına erdi. Yakında, maddi vaziyeti iyice sağlamlamış, fakat hu tâyini yapanların prestijini sakatlamış ola rak New Yorka hareket edecekti.

Konserler

Kazan kaldıranlar

Programda, Berlioz'un "Troyalılâr" operasından "Av ve Fırtına" bölümlerinin icrasına, Devlet Operası Korosunun da iştirak edeceği yazılıydı. Konserde, dinleyiciler "ha çıktı, ha çıkacak' diye koroyu boş yere beklediler. Eser, korosuz sunuldu

. Zaten bu parçada koronun partisi pek kısaydı. Hem, dünyanın her yerinde bu musiki konserlerde çok kere korosuz icra edilirdi. Ama şef Robert Lawrence konsere bir çeşni, bir renk katmak, daha da önemlisi, eserin aslına uymak istemişti. Fakat Devlet Operası Korosunun sudan bir mesele yüzünden aksilik çıkaracağını bilebilmesi için Devlet Operasıyla olan temaslarının daha eski bir seçmişe dayanması gerekirdi. Provada, koronun sahnede nereye yerleştinle-. regi hususunda bir karara varılması biraz uzamış, bunun üzerine koro üyeleri - huylarıdır - sıkılmaya başlamışlardı. Sıkıntılarını da apaçık belli ediyorlardı. Ne de olsa Devlet Operası Korosu, başka bir şefin idaresinde, meselâ bir oratoryoya ça- I lışırken,, şef kendilerine ayakta şarkı söylemelerini. emrettiği zaman, "hayır, ayakta duramayız, yoruluyorııız" diye itiraz etmiş bir topluluktu. Başına buyrukluğuyla. itaatsizliğiyle, tembelliğiyle tanınmıştı. Ama şef Lawrence. disiplin seven bir adamdı. Serkeşliğe tahammül edemezdi Gürültü çıkaran koro üyelerinden bir ikisinden derhal sahneyi terketmesini emretti. Artık bu kadarı da fazlaydı. Korodaki hanımlardan biri celâlleniverdi. Bir ihtilâl ordusuna hitap eder gibi "hakkının korunmasını istiyen beni t a k i p e d e r" dedi. İşarete- bakan koro üyeleri hemen ' liderin peşine takılıp sahneyi terkettiler. Oh ! Konser verme sıkıntısından kurtulmuşlardı ya! Ellerinden gelse; operalara da iştirak etmezlerdi. Onların tek katlanacakları zahmet, aydan aya gidip ücretlerini almaktı.

Koronun şefi Adolfo Camozzo bu hareketi asla tasvip etmedi. Cumhurbaşkanlığı Orkestrası üyeleri de keza yapılanı doğru bulmadılar, hatta konserin başarısını baltalamak İçin yapılmış bir hareket olarak tefsir ettiler. Ama koro üyelerinin, konser başarılı olmuş veya olmamış, bir esere saygı gösterilmiş veya gösterilmemiş, musikişinastık disiplinine uyulmuş veya uyulmamış, böyle şeylere aldırdıkları yoktu. Onlar hâlâ, meseleyi en dar zaviyeden alıyorlar "koronun kontratında, orkestra konserlerine iştirak etmek diye bir mecburiyet yoktur" diyorlardı. Kimi de, kısa bir eserde, birkaç bölümlük bir koro partisini söylemenin Devlet Operası Korosuna, bir şeref. sağlamıyacağını ileri sürüyordu. Bu düşünceler, bir sanatkâra asla yakıştırılamıyacak bir zihniyetin mahsulüydü. Opera korosundan zorla prova sahnesine çıkması ve ilk fırsatta hâdise çıkartarak çekip gitmesi değil, bizzat konser vermek için te'şebbüslerde bulunması söylenecek koro partisi kısacık bile olsa bundan, bir kuartette ' viyola çalan musikişinasın amatörce zevkini duyması, hele bu şehrin yegâne korosu olduğunu ve Ankarada. korolu konserlerin hemen hiç Verilmediğini düşünerek bu yoldaki teşebbüslere can ve gönülden yardımcı olması beklenirdi. Robert Lawrence meselâ gelecek yıl. Berlioz'un "Faust'un Lanetlenmesi" adlı, korolu ve solistti dramatik efsanesini hazırlama tasavvurundaydı. O zaman da koro acaba aynı şekilde mi

Berry O'Neil
Günümüzün sesi

hareket edecekti? Herhalde bu topluluğa herşeyden önce musiki sevgisi, memleketin musiki hayatına hizmet arzusu, tevazu duygusu ve çalışma hevesi verilmeliydi.

Başarılı konser

Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının Salı geceki konserine koronun iştirak etmeyişi pek fazla birşey deriştirmiyordu. Programlarda, Türk Kanser Araştırma ve Savaş Kurumu tarafından Ahmet Andiçen Kanser Hastahanesinin menfaatine tertiplenen bu konserin "Olağanüstü Büyük Konser" olduğu belirtiliyordu. Gerçekten, bilet fiatları pek yüksekti ve buna rağmen bütün biletler kısa zamanda satılmış, hatta . söylentilere göre karaborsaya düşmüştü. Fakat bu konsere "olağanüstü" ve "büyük" sıfatlarım lâyık gösteren şey, şef Lawrence idaresindeki yetki, orkestranın başarılı icrası, misafir solist Perry O'Neil'in değeri ve programın olgunluğuydu. Ankaralı konser devamlıları nadiren bu seviyede bir konser dinlemiş olmalıydılar.

Konser, Handel'in "Su Musikisi" nden Sir Hamilton Harty'nin seçtiği ve modern orkestra için düzenlediği süitle başlıyor ve bunu Beethoven'in Birinci Do Majör Piyano Konsertosu takip ediyordu. 32 yaşındaki Perry O'Neili Amerikanın, dünya çapında şöhret yapmıya namzet piyanistlerindendi. Chicago Üniversitesinden mezun olmuş, piyano tahsiline New York'ta Juilliard okulunda ve Philadelphia Konservatuarında devam etmişti Chicago'dayken Arnold Schoenberg, oranın üniversitesinde verdiği derslerde, piyano örneklerini icra etmek için Perry O Neil'i seçmişti. Genç piyanist konserlerinde bilhassa günümüzün bestecilerinin musikisini çalıyordu. Mac Dowel ve Richad Strauss'un musikisini taşıyan iki plâğı da son yıllarda yayınlanmıştı.

Beethoven'in gençlik yıllarına ait Do Majör Konsertoda Perry O'Neil, eserin bestelendiği cağda Beethoven üslûbunun özelliklerini kavramıştı. Bu üslûba Mozart tesirinin hakim olduğunu unutmuyordu. Piyonadan çıkarttığı ses küçük ve inceydi icrasında hafiflik, rahatlık, iddiasızlık vardı. Larğo'da eriştiği duygu Ve ifade zenginliği en büyük piyanistleri bile kıskandırabilirdi. Refakat ustası Robert Lawrence orkestrayı, musikinin hem metninde, hem de ruhunda, piyanistin çalışıyla uz laştırdı. Gerçi son muvmanda biraz daha yavaş bir temponun çalışıyla daha rahat bir icra çıkmasını sağlardı. Fakat buna rağmen eser, baştan sona, bir bütün olarak ortaya çıktı. Ravel'in Sol Majör Konsertosunda piyanistan daha büyük, daha parlak bir tonla çalması beklenirdi. Belki de piyanonun kapağının çıkartılmış gel oluyordu. Bunun dışında eser, olması, sesin salona aksetmesine en- Mr. O'Neil in temiz icrası ve solist- orkestra beraberliği sayesinde tatmin edici bir çalmışla sunuldu.

Şef Lavvrence, Handel'in musikîsini yerine göre duru ve sade, yerine göre parlak, ihtişamlı, fakat, asla çağını şaşırmış bir romantizme kaçmadan çaldırdı. Berlioz'daysa. ondokuzüncu asrın bu büyük dehasının - ve orkestralama ustasının - musikisi, onu çok iyi tanıyan şefin aracılığıyla, dinleyiciye sunuluyordu. Rimski - Korsakof'un "Altın Horoz" undan Giriş ve Düğün Marşı, bu parlak konseri sona erdiren uygun bir eserdi. Robert Lawrence'in program yapma ve yaptığı programı bilgili ve zevkli bir idareyle gerçekleştirme meriyetleri yanında orkestranın gayretli icrası da övülmive lâyıktı. Bilhassa birinci korno Ferhat Güneri, birinci trompet Ferruh Alanpon. solo arpist Nazmiye Ünlü ve bütün yayvlı cazlar grubunun çıkardıkları temiz icra zikredilmiyve değerdi.

MİMARLIK

imar

Traş edilen binalar

Son günlerde İstanbulda, piyasası en çok yükselen ve en çok aranan meslek erbabı, biç şüphe yok ki yapı kalfalarıydı. Hele Harbiye ile Şişli arasındaki cadde üzerinde malı bulunan ev sahipleri, kalfaların adeta peşinde koşuyor, onlara yalvarıyorlardı. Ne olmuştu? İstanbulda yeni yeni binalar mı yapılıyordu. Hayır, bugün için İstanbulda . bunların hiç biri bahis mevzuu değildi. Değildi ama. gene de yapı kalfalarına ihtiyaç artmıştı.

Son zamanlarda Beyoğlu tarafına atlayan "imar — yıkım" faaliyetleri ortaya iki türlü mutazarrır sınıf çıkarmıştı. Bunlardan birincisi, binaları tamamen yıkılıp, sokakta kalanlardı, yani imarzedelerdi ki, bunlara daha ziyade İstanbul cihetinde rastlanıyordu. Beyoğlu cihetinde ise "nim imarzedeler" diye bir başka sınıf türemişti. Bunlar, binalarının tamamı değil de yarısı veya bir kısmı traş edilen vatandaşlardı. Harbiye ile Şişli arasında genişletilen cadde dolayısı ile bu tip "nim imarzedelerin'' sayısı da bir hayli artmıştı ve yapı kalfalarım arıyanlarda işte bunlardı.

İstanbuldaki muazzam imar hamlesinin sloganlarından biri de "şehri güzelleştârmek"ti. Şehrin güzelleşmesi ise her halde kalfalarının eliyle mümkün değildi. Nitekim bunun misalleri kısa bir zamanda kendini göstermekten geri kalmadı. Şehri güzelleştireceğiz sloganı ile yapılan yıkım hareketinden sonra ortaya, ta Harbiyeden Şişliye kadar uzanan cadde üzerinde bir acayip merdivenler ve sundurmalarla çirkinleştirilmiş binalar yığını çıktı. Binaların zaten kıt olan estetiği kalfaların elinde, ucuz etin yahnisi yavan olur sözünü doğrulamak istermişçesine büsbütün orta dan kalktı "Görülmemiş kalkınma"-mızın yanında, kalkınmaya muvazi olarak bir de "görülmemiş mimarî" tarzı meydana geldi. Bu mimariyi yar ratanîar ise, üc beş lira daha az masraf etme endişesiyle işin ehli olan mimarlar yerine kalfalara bas vuran mal sahipleri ile, bizzat bu inşaatları yapan -daha .doğrusu, yamayan- kalfalardı

Mimar ve Cemiyet

Abdullah KURAN

İnşaat faaliyetinin ziyadesiyle artmış olduğu son senelerde memleketimizde mühendis kelimesi sık sık duyuluyor. Bunun yanında mimari hareketlerinin kilit noktası olan mimarın adı arada şurada, o da dar bir çerçeve içerisinde işitilmektedir. Bugün kendisini mimar olarak tanıtan bir kimseye "Mühendis bey" diye hitap edilmesi sık sık rastlanan bir vakıadır. Mimar Ve cemiyet arasındaki bu uçurumun sebepleri nelerdir? Son asırlara kadar cemiyette güzide bir mevki işgal eden mimar, zamanımızda niçin eski itibarını kaybetmiştir? Bu suallerin cevapları şüphesiz kısaca verilecek kadar basit değildir; fakat sathî kalmak pahasına cevap mutlaka verilmelidir.

18. asır sonunda vuku bulan Fransız İhtilâli ile 10. asır ortalarında yer alan Sanayi İnkılâbı Batı dünyasının içtima! ve iktisadî nizamı üzerinde büyük değişiklikler husule gertirdi. Aristokrasi sınıfı siyasî ve İktisadî kudretini, aristokratın himayesinde yaşayan ve eser veren sanatkâr da hamisini kaybetti. Asırların itina ile yükselttiği zevk seviyesi alçaldı. Hali şüpheli, istikbali meçhul sanatkâr çıkar yo-; lu mazide buldu ve bunun neticesinde, bugün hâlâ tamamiyle kurtulamadığımız, tarihî stilleri şuursuz; olarak taklit faaliyeti ortaya çıktı. Tarihî stilleri taklit yahut tarihin tesirinden kurtulamamak hiç şüphesiz tenkit edilecek hususlar değildir. Kültür ve sanat sahasında yeni fikirler , yeni ekol ve stiller ekseriyetle baharla beraber tabiatın yeşermesi gibi doğmaz. Daha evvelki fikirlerin, ekol ve stillerin tesirleri altında, onların gelişmesinden meydana gelir. Yani, kültür ve sanat sahası "revolutionlaria değil "evolution" larla inkişaf eder. Nitekim Rönesans mimarisi Vitrivius'un keşfedilmesiyle gelişmiştir, fakat bu, eski Yunan ve Roma -mimarîsinin şuursuz taklidi yerine, Brunellesci, Alberti, Bramante, Miehelangelo gibi mimarların fikir ve çalışmaları neticesi yaratılmış bir mimarîdir. 16. asır İstanbul camileri Bizans kiliselerinin hiç bir şekilde kopyalan değil, onlar örnek alınarak tekâmül ettirilmiş, Türkçeleştirilmiş dürüst eserlerdir. Demek ki, değişen zamana içtimaî, siyasî iktisadî nizamlara mimar, benliğini araştırarak, makûl cevaplar bulmakla mükelleftir. Halbuki 19. asır mimarları, radikal şekilde değişen devirlerinin ihtiyaçlarını teşhis ve tespit edemediler; başa çıkamadıkları hayata arkalarını çevirip bir rüya âlemi olduğuna inandıkları romantizm yoluna, saptılar. Bunun neticesinde 19. asır mimarisi pek çok tarihi stilleri bir fasadda toplamak oyunu, mimar da fildişi kulesi addettiği bürosunda kitapları arasına gömülmüş, vazifesini resim çizme sanat'ı seklinde anlayan bir mahlûk haline İntikal etti. En fazla tarihi dokümana sahip olan mimar en büyük mimardı. Zevksizlik son haddini buldu. Haklı olarak ihtiyaçları tatmin edilmeyen cemiyet mimara karşı İtimadım kaybetti.

Mimarların düştükleri çukuru anlayıp toplu bir halde cemîyet içerisinde hakları olan mevkii tekrar ele geçirmeğe teşebbüsleri Birinci Dünya Harbi sonuna rastlar. Yani, bugün modern mimarî diye bilinen muasır mimarî 40-45 senelik bir maziye sahiptir Ve bir asır devam eden meslekî soysuzlaşmaya karşı bir avuç genç mimarın 1920 senelerinde giriştikleri mücadele bugün hâlâ devam etmektedir.

Mimarî herseyden evvel bir zevk meselesidir. Mimar herseyden evvel bir sanatkârdır. Bina inşa etme faaliyeti muhakkak surette mimarî sanatı değildir. Yerini yadırgamayan, zevkle bezenmiş, her noktası inceden inceye düşünülmüş, ahenkli bir, bütünün parçaları olan bina mimarîdir. Bu binayı tahayyül eden, ortaya çıkaran şahıs da mimardır. Mimar, bir şair gibi, bir ressam gibi tek başına ve istediği yerde eser verip yaşayamaz. Sairin defteri, ressamın karivası bitmiş eserlerdir: mimarın çizdiği resimler İse sadece eserin tatbiki için elzem vasıtalar. Birkaç basit resim satın alarak bunlarla inşa ettireceği binanın bir mimari eser olacağına inananlar yandırlar. Mimarî, resim çizmek sanatı değil, o resimlerden ortaya mimarî kıymeti haiz bina çıkarabilmek sanatcıdır. Mimarın isi inşaat ruhsatı almakla bitmez, bilâkis o zaman baslar. Nasıl ressam elini boyaya bulaştırmaktan, hevkeltras mermeri bizzat yontmaktan kaçınmazsa, mimar da inşaatından ayrılamaz. Ayrıldığı takdirde -ki maalesef çoğu zaman ayrılmaktadır binası kıymetinden kaybeder.

Netice itibariyle, cemiyetin mimarin vazifesini anlaması ve ondan inatçı yerine mimarî talen etmesi gerekir. Buna mukabil, mimar da kendini "iş adamı ressam" addetmekten vazgeçin manevî kıymetler üzerinde dahi fazla durmasını öğrenmelidir. Ancak bu şekilde, iki taraflı bir câlışma ve fedakârlık neticesinde cemiyetin zevk seviyesi yükselir. Şurasını unutmayalım kî her devirde Sinanlar doğabilir ve yetişebilir. Ama, Sinanları takdir etmesini bilen cemiyetlerdir ki onlara malik olur.

S P O R

Federasyon

İlk hata, büyük hata

Geçen hafta içinde İstanbulda yapılmakta olan Federasyon Kupası Futbol maçlarını, gazetecilerin teşkil ettiği L Tribününün bilinen kalabalığı, bazan merakla bazan çatık kaşlarla seyrederken, tribünün üst sıralarında oturan yaşlıca iki kişiden biri diğerine "Evet dostum. Artık isimli böyle ufak tefek maçları seyretmek değildir. Görüyorsun ki hayli zaman Önce sana söylediğimi yaptım ve Futbol Federasyonunu alt ettim. Allanın izniyle bize kimse dayanamaz. İki tane Adnan vardır ve işte İstanbuldaki benim.." diyordu. Yaşlı adamlardan "kendine kimsenin dayanamayacağını" söyleyeni kalın güneş gözlükleri takıyor, diğer söylediklerinin duyulmaması için hususi bir gayret gösteriyordu. Ancak bugünlerde' Basın tribününde kulaklar delik, şüpheci bakışlar fazlaydı. İşte, kendine kimsenin dayanamayacağını söyleyen güneş gözlüklü adam da bunu biliyor fakat can alıcı bir kaç cümleyi kulağı deliklerin duymasına mani olamıyordu.

İş başına geldiği günden beri' umumi efkârın dikkatini üzerinde toplayan Futbol Federasyonunun enteresan manzarası, manidar hatalarla çizilebilirdi. Ancak Basın henüz, iyi veya fena hiç bir tenkitte bulunmamıştı, buna rağmen dillerin altında, gazete sayfalarına pek geçmeyen bazı "şeyler" olsa gerekti. Kalın gözlüklü adamın arkadaşına söyledikleri hâdiseleri yakından bilmeyenleri alâkadar etmez ve pek de mühim bir mana taşımazdı. Ancak, aynı kalın gözlüklüyü ve onun yanı sıra Futbol Federasyonu Reisi Orhan Şeref Apakı teşkilât içerisindeki tutumları ile tanıyanlar için, söylenenler son derece mühimdi. Kendine kimsenin dayanamayacağını söyleyen adama Adnan Akın derilerdi. Basında ve umumi efkârda, hemen bütün federasyonların, işlerine karışan, ortalığı birbirine katan bir kurt olarak tanınırdı. Orhan Şeref Apakın Federasyon kurarken Niyazi Sel gibi isimsiz. Beliğ Beler gibi faydasız veya Tarık Özerengin gibi yıpranmış yardımcılar seçmesi, işleri kendi otoritesiyle yürüteceğine yorulmuştu. Ancak günler ilerledikçe Federasyona yakın çevrelerden sızan haberler, hesapta olmayan bazı adamların Apaka şiddetli bir baskı yaptıklarını göstermiş ve reisin de "Artık yaşlandım. Eskisi kadar atak yapamıyorum" dediğinin doğru olduğunu göstermişti. Durum işte bu olaylardan sonra tehlikeli bir hüviyete bürünmüştü. Orhan Şerefi eski otoriter haliyle bekleyenler, hayli sürpriz yapan Federasyon kadrosundan sonra Adnan Akın ismini teknik komitede gördüklerinde o zamana kadar sürpriz olarak karşılanan şeyler kırgınlığa dönmüştü. Çünki Adnan Akın, Orhan Şerefin reisi bulunduğu bir Federasyonda değil vazife almak, bu teşkilâta yanaşamayacak kadar tehlikeli bir hüviyeti taşırdı.' Çalıştığı günlük gazetede. Federasyon buhranı sırasında tamamen Orhan Şeref aleyhinde yazılar yasınış ve Apakın Federasyon reisi olduğunu diğer gazeteler büyük puntolarla verirken, Adnan Akın, atlamak tehlikesini göze alarak bu olayı mühimsememişti. Ancak Adnan Akın sadece bu olayda değil hemen her hareketinde çok başkaca tehlikelerle doluydu. Bu hususları, Viyanada yapılan ve Avusturya karşısında 1-0 kaybettiğimiz maçda yer alan futbolcular iyice bilirlerdi, İşte, Adnan Akın, Federasyonu alt ettiğini söyleyerek Teknik Komiteye girdiği zaman, aslında sarsılan Orhan Şeref Federasyonu değil, bu idare adamımıza karşı beslenen emniyet hisleriydi. Artık, Hollandaya karşı milli kadromuzu seçecek komite tamamen Adnan Akının elindeydi. Çünkü, diğer üye Niyazi Sel, futbolcuları ne kadar anlarsa idari işlerden veya mesuliyeti bir seçimden o kadar anlardı. Üçüncüsü ancak Federasyona girdikten sonra futbol işlerine karışacağım öğrenmişti. Basına verilen deklerasyenlarda, yapılan milli kadro seçiminin Luxembourg'da bulunan Apakla konuşularak ve izni alınarak yapıldığı yazılıydı. Ancak bu bir hayaldi. Türk Mili Takımım bu defa Eşfak Aykaç değil Adnan Akın seçmişti. Elbette hakiki ekip kurulurken de tesiri büyük olacaktı.. Orhan Şeref ilk büyük hatayı yapmış ve kendine kimsenin dayanamayacağını söyle- ' yen Adnan Akına pek mühim bir yeri teslim etmişti. Hadiseler, sonu pek tahmin edilemeyen bir yola girerken sorulması gereken bir sual vardı: Orhan Şeref hakikaten yorulmuş ve sadece şahsiyetine güvenenleri ' hayal kırıklığına uğratarak. Federasyondaki mesuliyetleri çalışma arkadaşlarına devretmek yolunu mu tutmuştu? Eğer hal böyle ise Apakın asla izah edemeyeceği bir vaziyet yaratılmış olurdu. Çünki Apak, Federasyonunu kurarken mühim mesuliyetlerini devredecek arkadaşlar seçmemiş, ilk reisliği devrindeki "tekel" yolunu tutmuştu. Halbuki Hollanda maçına pek az bir zaman kala, milli ekibin seçilmesi işi Adnan Akının elinde, ekibin antrenör problemi ise hâlâ kara tahta üzerindeydi. Doğrusu aranırsa Türk Milli Futbol Takımını çalıştıracağı söylenen Remondini'nin bilgisi ve öğreticilik vasıfları münakaşa edilirdi. Durum Nazikti. Bütün gözler Luxembourg'dan dönecek olan Reis Apaka çevrilmişti. Federasyona yakın çevrelerde, Apakın eski milli ekip antrenörlerinden Pıppo Sandro ile İtalyada müzakerelerde bulunduğu söyleniyordu. Fakat bütün bunlar, programım açıklarken bir çok önemli noktaya parmak basan ve henüz beklenen çalışmasından haber çıkmayan Apakın herhalde cevaplandırması gereken hususlardı.

Orhan Şeref Apak
Hesap verme günü geldi

Bugünlerde gazeteler kadro İçin unutulan formda oyunculardan, bir türlü ayarlanamayan Federasyon Kupası maçlarından bahis acıyorlardı. Ancak bir evvelki Federasyonun şiddetle tenkit edilen zihniyeti ve "adam" problemi gene ortadaydı. Basın, kulağı delik bekliyor, önce Apakın dönüşünü sonra da Adnan Akın'ın teknik komitedeki rolünü İzah edecek sözleri bekliyordu. Fakat, Orhan Şerefin ilk çalışma devresindeki 4-1 lik İspanya yenilgesinden sonra, çalışma arkadaşlarından söz açan beyanatı da bir türlü hafızalardan Bilinmiyordu.